

národní
úložiště
šedé
literatury

Srovnávací analýza vývoje ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska

Český statistický úřad
2016

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-316528>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 27.09.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

SROVNÁVACÍ ANALÝZA VÝVOJE EKONOMIK ČESKÉ REPUBLIKY, SLOVENSKA A RAKOUSKA

Vícetematické informace

Praha, 28.1.2016

Kód publikace: 320290-16

Č. j.: 166/2016 - 01

Zpracoval: Odbor Kancelář předsedkyně, oddělení svodných analýz

Ředitel odboru: Egor Sidorov, Ph.D.

Autorka: Ing. Drahomíra Dubská, CSc.

Kontaktní osoba: Ing. Drahomíra Dubská, CSc., e-mail: drahomira.dubska@czso.cz

Tel.: 274 054 041

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 051 111 | www.czso.cz
Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 648, 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz
Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz
Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz
Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice | tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň | tel.: 377 612 108, 377 612 249
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Sportovní 28, 360 01 Karlovy Vary | tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem | tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1 | tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3 | tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice | tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava | tel.: 567 109 062, 567 109 080
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno | tel.: 542 528 115, 542 528 105
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc | tel.: 585 731 516, 585 731 509
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava | tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín | tel.: 577 004 931, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

ISBN 978-80-250-2686-1

© Český statistický úřad, Praha, 2016

Obsah

Obsah	3
Úvod	4
1. Shrnutí	5
2. Výchozí pozice v ekonomické vyspělosti	8
2.1. Odlišnost ve výchozí pozici	8
2.1.1. Váha ČR, SR a Rakouska v ekonomice EU	8
2.1.1.1. Podíly na HDP EU 28 v paritě kupní síly	8
2.1.1.2. Podíly na populaci a ekonomická výkonnost	9
2.2. Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS)	10
2.2.1. Odstup Rakouska od Slovenska a České republiky během let 1995-2014	11
2.2.2. Relace ke „starým“ unijním zemím skupiny EU 15	12
2.2.3. Další technické parametry působící na ukazatel HDP na obyvatele v PPS	14
2.3. Relace ve výdajích domácností na konečnou spotřebu	15
3. Ekonomická výkonnost ČR, SR a Rakouska podle vývoje HDP	18
3.1. Období federace ČR a SR a první roky samostatných států	18
3.2. Srovnání vývoje ČR a SR po vzniku samostatných států do roku 1997	20
3.2.1. Inflační vliv působící na spotřebu domácností	21
3.3. Ekonomický vývoj ČR a SR s Rakouska po roce 1997	23
3.3.1. Vývoj ve fázích 1998-2004 a 2004-2014	23
3.3.1.1. Průměrné meziroční růsty v letech 1998-2004	23
3.3.1.2. Průměrné meziroční růsty v letech 2004-2014	24
3.3.2. Vývoj růstu ekonomik ČR, SR a Rakouska v letech 1998-2014	26
3.3.3. Výkonnost ekonomik ČR, SR a Rakouska k bázím let 1998 a 2004	27
4. Příčiny růstu ekonomik ČR, SR a Rakouska podle struktury výdajů na HDP a jejich vývoje	30
4.1. Základní složky výdajové strany HDP v ekonomikách ČR, SR a Rakouska	30
4.1.1. Porovnání zemí	30
4.1.2. Vývoj struktury výdajové strany v každé ze sledovaných zemí	33
4.1.2.1. Vybrané aspekty vývoje ekonomik ČR a SR počínaje rokem 1990	37
5. Váhy jednotlivých odvětví v ekonomikách ČR, SR a Rakouska podle vytvořené hrubé přidané hodnoty	40

Úvod

Tři středoevropské země, tj. Českou republiku, Slovenskou republiku a Rakousko, spojuje nejen geografická těsnost a mentální podobnost, ale i několik dalších rysů převážené ekonomické povahy: v současné době velmi silná vazba na německou ekonomiku, co do velikosti ekonomik místo v prostřední třetině žebříčku evropských zemí, znatelná socio-kulturní podobnost, aj. Evidentní jsou však i rozdíly, zejména v úrovni ekonomické vyspělosti měřené obvyklými ukazateli, a to v případě Rakouska na jedné straně a ČR a Slovenska na straně druhé. Volba analyzovat právě tyto tři země vyplynula ze zájmu zjistit, proč se Česká republika a Slovensko v některých obdobích let 1993-2014 začaly relativně značně rozcházet v dynamice růstu svých ekonomik (obě země prošly obdobím přechodu z řízené ekonomiky k ekonomice založené na tržních principech). Dále pak bylo možné chápat jako zajímavý kontrast jejich porovnání s vývojem v zemi v mnoha ohledech blízkou, která ale byla už v roce 1993 pevně usazenou ekonomikou tržní a co do obvyklých měřítek ekonomické vyspělosti zemí velmi bohatou. Studie však nehodnotí např. skutečnosti související s pozitivními a negativní efekty, které má na ekonomiky Slovenska a Rakouska jejich fungování v podmínkách společné evropské měny. Nezabývá se ani jistě zajímavými tématy vývoje pracovních trhů těchto tří zemí, detailním rozbořením jejich fiskálních politik aj.

Sledujme tedy, jak tyto tři ekonomiky reagovaly na vnější i vnitřní ekonomické prostředí 90. let, resp. pak i vývoj v další dekádě. Zejména v tom jejím období, kdy se Evropská unie rozšířila: co to znamenalo pro nové členské země jako ČR a Slovensko, resp. co tyto změny přinesly typické tržní ekonomice, jako bylo Rakousko. Srovnajme i dopady krizového roku 2009 na ekonomiky těchto tří zvolených zemí a pozdější vývoj až do současnosti především z pohledu reálné ekonomiky. Pokusme se identifikovat, co mohlo stát za silným růstem ekonomiky Slovenska, proč se ekonomice ČR méně dařilo využít potenciál, který se jí jako velmi otevřené ekonomice - podobně jako slovenské - nabízel v souvislosti s uvolněním evropského trhu. Identifikujme hlavní rozdíly a pokusme se odpovědět na otázku, do jaké míry leží příčiny odlišností i v oblasti hospodářských politik a jak reálná je možnost výrazného přiblížení České republiky a Slovenska ekonomické úrovni v Rakousku.

1. Shrnutí

- Kromě společných rysů, jako je silná obchodní a kapitálová vazba na ekonomiku Německa, mentální a socio-ekonomická příbuznost, teritoriální blízkost a nepříliš velký rozdíl ve velikosti ekonomik a jejich růstových struktur, charakterizují Českou republiku, Slovensko a Rakousko přirozeně i vzájemné rozdíly. Tím zřejmě největším je historicky vzniklá disproporce (ČR a SR oproti Rakousku) ve stupni ekonomické vyspělosti měřené obvykle ukazatelem ekonomické vyspělosti, tj. pomocí HDP na obyvatele v paritě kupní síly a ukazateli materiální kvality života. I když ekonomiky ČR a zejména Slovenska učinily v posledních dvou dekádách významný pokrok směrem k redukci tohoto rozdílu oproti Rakousku i celé EU, bylo to za pomoci mimořádných vlivů a nižší výchozí báze, která tento progres uspíšila. Je otázka, do jaké míry jsou tyto růstové potenciály již využity a s jakou invencí, silou a možnostmi financování se objeví potenciál nový.
- Ekonomiky ČR, SR a Rakouska jsou z evropského pohledu "malé". V roce 2014 představovaly v úhrnu jen 4,6 % HDP EU 28 vyjádřeného v paritě kupní síly (PPS) - ČR 1,7 %, SR 0,8 % a Rakousko 2,1 %. I tak jim patří místo ve druhé třetině žebříčku zemí Unie, což je dáno vahou největších ekonomik (pětinový podíl Německa a dalších čtyř velkých zemí daly v roce 2014 v úhrnu přes dvě třetiny unijního HDP). Podíly Rakouska a ČR se příliš nemění, podíl SR stoupl od roku 2005 o čtvrtinu.
- Vyšší výkonnost ekonomiky Rakouska dokládá i fakt, že její podíl na unijním HDP v PPS je vyšší ve srovnání podílu rakouského obyvatelstva na počtu obyvatel EU 28. Pro ČR a SR platí opak.
- Rakousko bylo v první polovině 90. let podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) nejvyspělejší zemí EU. ČR a Slovensko, nejprve jako součást federace a od roku 1993 jako dva samostatné státy, procházely naopak v té době zatěžkávací zkouškou přechodu k tržnímu charakteru svých ekonomik. Ta byla tehdy podstatně tvrdší pro ekonomiku Slovenské republiky.
- Transformační pokles byl v letech existence společného státu (1990-1992) významně hlubší na Slovensku než v ČR s meziročním propadem HDP v reálném vyjádření o 17,5 % v roce 1991. Za oba roky 1991 a 1992 se výkonnost ekonomiky SR snížila o téměř čtvrtinu (-22,3 %). V České republice klesl HDP v roce 1991 o desetinu, v roce 1992 o další 2 %, ale obnovil se již meziroční růst většiny výdajových položek. Pokračovalo jen snižování dovozu a zásob indikující zatím velmi křehkou domácí poptávku.
- „Šoková terapie“ přechodu k tržní ekonomice tak byla v ČR účinnější než na Slovensku, kde za roky 1991 a 1992 klesl proti roku 1990 podstatně hlouběji nejen HDP, ale např. fixní investice i spotřeba domácností o pětinu a import dokonce na polovinu.
- Nejen hloubka, ale i délka transformačního propadu byla nepříznivější pro Slovensko, kde HDP převýšil úroveň roku 1990 až v roce 1998, zatímco v ČR v roce 1996. Výdaje na konečnou spotřebu domácností přesáhly na Slovensku dokonce až po dvanácti letech úroveň roku 1990, v ČR po šesti letech. Slovenské domácnosti tak nesly na svých bedrech významnou část transformačních nákladů své země na cestě k tržní ekonomice. Jejich spotřebu v reálném vyjádření ovlivňovala i vysoká inflace. Rychleji překonaly v ČR úroveň roku 1990 i výdaje vládních institucí na konečnou spotřebu, a to již v roce 1993, zatímco na Slovensku až v roce 1996.
- Slovensko bylo zasaženo transformací své ekonomiky k tržnímu prostředí tvrdším způsobem než ČR i vlivem pomalejšího oživení investic a také zahraničního obchodu se zbožím a službami, jehož dynamiku v ČR nezpomalila ani recese po měnové krizi v letech 1997 a 1998.
- Zatímco ekonomika ČR procházela v letech 1997 a 1998 recesí s meziročními poklesy výkonnosti v reálném vyjádření o 0,7 %, resp. o 0,3 %, HDP Rakouska se vyvíjel pozitivně (+2,2 %, resp. +3,6 % meziročně). V období 1998-2000 se rakouská ekonomika nacházela na vrcholu svého hospodářského cyklu s meziročním růstem HDP v průměru o 3,5 %, vyšším než v EU 28 (+3,3%). Slovenská ekonomika stoupala v letech 1998-2000 oproti Rakousku relativně málo, ročně v průměru o 1,7 %. Způsobil to její meziroční pokles o 0,2 % v roce 1999. I proto rostlo Slovensko v té době mírně pomaleji než ČR (+1,8 %). Ekonomické cykly Rakouska, ČR a Slovenska tedy byly tehdy značně nesynchronizované.
- Nijak závratné růsty svých ekonomik nezaznamenávaly tři sledované země ani v období 1998-2004, vnímaném z pohledu členství ČR a SR v EU v kontextu této analýzy jako období „předvstupní“. Od roku 1998 - odkdy jsou k dispozici makrodata v potřebné struktuře za všechny tři porovnávané země - do roku 2004 rostla ekonomika SR v průměru ročně o 3,4 %, ČR o 2,7 % a Rakouska o 2,5 %. Průměr Unie činil +2,5 % a mohl být vyšší nebýt německé stagnace 2002-2004 (+0,2 %). Průměrný výkon ekonomiky ČR opět ovlivnil recesivní rok 1998, neboť za období 1999-2004 rostl český HDP v průměru ročně o 3,2 %, tj. prakticky stejně, o kolik za tu dobu stoupla ekonomika Slovenska (+3,3 %). Celé období 1998-2004 charakterizovala značná růstová rozmanitost evropských zemí - i když růst slovenského HDP v průměru

o 3,4 % ročně byl ve srovnání s ČR a Rakouskem nejrychlejší, znamenal umístění až ve druhé půli žebříčku zemí EU.

- Slovensku patřilo až období 2004-2014. Stalo se nejrychleji rostoucí ekonomikou EU s průměrným ročním přírůstkem HDP + 4 %. Průměrný růst EU (+1,1 % oproti +2,5 % v letech 1998-2004) ovlivnila u všech členských zemí kromě Polska krize roku 2009 (EU 28 -4,4 %, ČR -4,8 %, SR -5,5 %, Rakousko -3,8 %).
- Přestože Slovensko „zářilo“ během prakticky celého období po vstupu do EU, faktor nového členství, z něhož mohly těžit i další země vstupní vlny, nebyl zřejmě faktorem s vlivem stoprocentním – i když od roku 2007 byl již slovenský HDP tažen především čistým exportem. SR ale také už několik let předtím začala měnit svůj socioekonomický model reformami sociálního systému, trhu práce, zdravotní a penzijní oblasti, financování školství a řadou dalších změn, především daňových či s daněmi spojených (později např. zavedení kontroly odvádění DPH z tržeb přes tzv. registrační pokladny).
- Česká republika si během let 2004-2014 v tempech růstu rovněž polepšila z 20. místa v žebříčku zemí EU za roky 1998-2004 na 11. místo. Výkon ekonomiky Rakouska je pozoruhodný v tom, že jak po rozšíření EU o nové země v roce 2004 (ale i za celé období 1998-2014), rostla rychleji než průměr „starých“ zemí Unie (EU 15) či EU 28, i když právě celounijní tempo růstu „podporovala“ rychlá dynamika ekonomik nových zemí. Po rozšíření o nové členy patřilo Rakousko spolu s Německem k několika zemím Unie, kde se významně zrychlil hospodářský růst v letech 2006 a 2007. Lze soudit, že tomu tak bylo i díky sousedství s novými členskými zeměmi a jejich zesílenou poptávkou po zboží z Německa a Rakouska nebo i atraktivitou pracovních trhů těchto dvou zemí.
- Co se týká hodnocení celého období 1998-2014, ekonomiku ČR „diskvalifikovaly“ dvě recese, kterými ekonomiky Rakouska ani Slovenska neprošly. Přesto jí průměrný růst HDP (+2,4 %, stejný jako v letech 2004-2014) zajistil 13. místo mezi zeměmi EU. Rakousko jako jedna z nejstabilnějších zemí EU v letech 1998-2014 s mírně nadprůměrným růstem (+1,8 % oproti +1,6 % v EU 28) začalo více zpomalovat až v roce 2013 a o rok později bylo s růstem HDP +0,3 % šestou nejméně ekonomicky úspěšnou zemí EU.
- Úspěch Slovenska neovlivnila jen slabá výchozí báze, jak nabízí prvotní úvaha platící ale zejména pro Pobaltí. Byl to i příliv zahraničního kapitálu do konjunkturních odvětví, expanze exportu z let 2006-2008 a zejména po roce 2010, klíčové reformy a prováděná fiskální politika. Jde o zvláštní kombinaci liberálních reforem, ale i keynesiánského modelu hospodářské politiky v některých obdobích. Relativně uvolněná fiskální politika umožňovala penězi „pumpovanými“ státem do slovenské ekonomiky dynamizovat její růst.
- Právě kumulace deficitů vládních institucí do jejich hrubého konsolidovaného dluhu vedla za léta 1995-2014 k jeho absolutnímu zvětšení (v eurech) v ČR 10,7krát a v SR 12,2krát (vyjádřeno v národní měně stoupl dluh 8,5krát, resp. 9,4krát). S jistým zjednodušením lze tedy říci, že slovenský růst byl tažen v tomto období hospodářskou politikou využívající ve velké míře dluh, tj. rychle rostoucí výdaje vládních institucí, a že tato politika vedla k podpoře ekonomického růstu Slovenska
- Celkové vzepětí všech tří ekonomik bylo za posledních sedmnáct let silnější než za EU jako celek. Jestliže výkon hospodářství EU 28 byl v roce 2014 proti výkonu v roce 1998 vyšší o více než čtvrtinu (+26,3 %), pak všechny tři země sledované v této analýze tento procentní přírůstek překonaly. Nejvíce Slovensko, jehož HDP byl v roce 2014 vyšší proti roku 1998 o plné tři čtvrtiny (+76,3 %). Tempo celé Unie tedy slovenský HDP svou dynamikou překonal třikrát.
- Výkonnost České republiky stoupla během let 1998-2014 také velmi výrazně, i když ne s takovou intenzitou jako v případě Slovenska. Její HDP byl v koncovém roce 2014 o téměř polovinu vyšší (+48,3 %) než v roce 1998 a ve srovnání s přírůstkem za EU 28 byl vyšší dvakrát.
- Nárůst rakouského HDP v roce 2014 ve srovnání s rokem 1998 činil téměř třetinu (+29,3 %). I když se zdá, že proti nárůstu za celou EU 28 (+26,3 %) nejde o významný rozdíl v nárůstu, ukazuje unijní žebříček zřetelně, že Rakousko zvýšilo svůj HDP více než dalších sedm nejvýspělejších zemí skupiny EU 15, jako je např. Německo, Francie, Nizozemí, Dánsko (naopak ale méně než např. Irsko s +80 %, Švédsko s +42,9 % anebo Spojené království s +36,1 %). Z tohoto pohledu je zlepšení ekonomické výkonnosti Rakouska za roky 1998-2014 významné.
- V nejsilnější konjunkturu na přelomu minulé dekády rostl HDP Slovenska reálně v průměru let 2005-2008 každoročně o 7,9 %, ČR o 5,4 % a Rakouska o 2,7 %. Jak plyne z již uvedených silných temp růstu slovenské ekonomiky, SR velmi úspěšná i pokud jde o nárůst výkonnosti vztahované k roku 2004. Její HDP byl v roce 2014 vyšší o téměř polovinu (+45,8 %), což byl největší nárůst ze všech evropských zemí. Výkonnost české ekonomiky stoupla od vstupu do Unie o 23 %, Rakouska o 13,6 %. Všechny tři země tak výrazně překonaly výkonost EU (+9,7 % proti roku 2004). Ta byla ovlivněna krizemi veřejných rozpočtů periferních zemí Unie patrnými zejména od roku 2009 anebo nároky na rozpočty těch členů EU, které těmto zemím poskytovaly finanční pomoc.

- Od roku 2010 je patrná značná diverzifikace temp růstu ekonomik ČR, SR a Rakouska. Příčina velmi slabého přírůstků HDP ČR v roce 2014 proti roku 2010 (+2,5 %) spočívá ve dvouleté recesi. Znamenná ztráta dynamiky HDP Rakouska v letech 2013 a 2014 přesto ukázala čtyřletý přírůstek o 4,3 % a slovenská ekonomika si i v tomto období vedla oproti dvěma sledovaným zemím nejlépe (+8,6 %).
- Důvody a hlavní faktory ovlivňující ekonomický vývoj ČR, SR a Rakouska jsou detailně graficky zobrazeny a podrobně komentovány v kapitole 4 této studie. Plyne z nich silná role (nárůst) fixních investic v ekonomice ČR proti SR, Rakousku i EU. Nedostatečný multiplikační efekt těchto investic v ČR lze zřejmě zčásti přičíst vyšší váze investic „neproduktivního“ typu. Výdaje na konečnou spotřebu se zvýšily nejvýrazněji na Slovensku (zejména u vládních institucí), stejně jako export zboží a služeb. Nejvíce ze všech tří zemí i EU narostl import zboží a služeb do České republiky, což indikuje její významný přepracovatelský charakter. Ve vývozu samotných služeb dominuje nad přírůstky v ČR a SR jeho nárůst v Rakousku, což může souviset s tamější intenzitou cestovního ruchu a inkasem těchto příjmů.
- ČR ani SR oproti Rakousku „ekonomikami služeb“ nejsou. Plyne to jak ze zahraničního obchodu s nimi, tak i ze struktury (vah) produkčních odvětví na celkově vytvořené přidané hodnotě (podrobněji rozebrané v kapitole 5). Ekonomiky ČR a SR jsou, pokud jde o export, orientovány především „zbožově“. Největší nárůst dovozu zboží a služeb v případě České republiky opět indikuje oproti Slovensku vyšší dovozně-vývozní orientaci ČR spojenou zřejmě i s vyšším podílem firem pod zahraniční kontrolou. Lze na to soudit z větší intenzity vztahů s nerezidenty v případě České republiky projevující se během uvedeného období v přelévání (odlivu) prvotních důchodů (dividendy, ale i „mzdové“ saldo mezi náhradami zaměstnanců-rezidentů v zahraničí a zahraničních pracovníků-nerezidentů v ČR).
- Saldo s nerezidenty má totiž ČR již dlouhou dobu podstatně vyšší než SR jak absolutně (což by bylo možné zdůvodnit větší velikostí ekonomiky), tak i relativně. V roce 2014 bylo v ČR saldo s nerezidenty záporné ve výši 10,5 mld. eur, na Slovensku ve výši 2,4 mld. eur. Česká ekonomika je tedy v daleko větší míře ekonomikou exportně-dovozního typu než SR nebo Rakousko a její přepracovatelský charakter v kombinaci s významnou vahou firem zahraničních investorů v ekonomice ČR je tím také zřetelnější.
- Ekonomiku ČR charakterizuje významně vyšší podíl průmyslu na celkově vytvářené hrubé přidané hodnotě, a to nejen ve srovnání s Rakouskem, ale už i se Slovenskou republikou. Byl však vyšší již v roce 1998. Ze struktur např. plyne i překvapivě nízká váha odvětví ICT v rakouské ekonomice ve srovnání zejména s ČR, sílící podíl stavebnictví v ekonomice SR aj.
- Nelze jednoznačně tvrdit, že vyspělejší ekonomická struktura, měřeno podílem služeb, je vždy jednoznačnou výhodou. Naopak, v době výstupu z krize roku 2009 byly neúspěšnější země s nejvyšším podílem průmyslu v ekonomické struktuře (v EU šlo o Německo, ČR a Slovensko). Produkce a export průmyslového zboží přispěly v té době rozhodující měrou k obnově jejich ekonomického růstu. Ačkoli tedy ČR ani SR nejsou „ekonomikami služeb“ v rozsahu, jaký má Rakousko, umožňuje výroba zboží v daném rozsahu udržovat vysokou úroveň exportu zboží v obou zemích.
- Rozdíl v ekonomické vyspělosti České republiky, ale zejména Slovenska, oproti Rakousku je stále veliký, i když se za dvacet let díky specifickým vlivům, generujícím růst ČR a SR, zmenšil významně. V roce 1995 Slovensko jako jedna z nejchudších zemí EU s HDP na obyvatele v PPS na 47 % průměru EU 28 kontrastovalo se 131,8 % v případě Rakouska, které bylo v té době naopak vůbec nejvyspělejší zemí EU. ČR na zhruba třech čtvrtinách úrovně EU (76,2 %) stála mezi těmito extrémními, tj. na tu dobu v pozici relativně dobré. Od té doby však ČR v materiální kvalitě života - měřené výdaji domácností na konečnou spotřebu v jejich relaci k EU 28 - podle posledních dat za rok 2014 předstihlo Slovensko, když ještě v roce 2005 byl její odstup od SR zcela zřetelný.
- Zlepšení od roku 1995 do roku 2014 v HDP na obyvatele v PPS v relaci k EU 28 u ČR o 7,7 pb. a u SR o 29,2 pb. však z pohledu přibližování úrovni Rakouska zakaluje zjištění, že jeho ekonomika si za tu dobu pohoršila jen nepatrně (o 4,4 pb. na 127,4 % průměru EU 28). Je čtvrtou nejbohatší zemí Unie a zahrneme-li i Norsko a Švýcarsko, pak šestou nejbohatší zemí Evropy. Rakousko si tedy ve dvou posledních dekádách vedlo podstatně lépe, než „staré“ země Unie (EU 15), kde se relace k EU 28 zhoršila o 7,1 pb. Dosažení rakouské úrovně tak zřejmě nebude pro Českou ani Slovenskou republiku otázkou jedné generace.

1. Výchozí pozice v ekonomické vyspělosti

Rakousko v roce 1995 - za který jsou nejdále do minulosti k dispozici data Eurostatu -, bylo podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly nejvyspělejší evropskou ekonomikou. Česká republika a Slovensko fungovaly v té době teprve třetí rok jako samostatné státy po rozdělení z původního federativního státoprávního uspořádání. Jejich ekonomiky prošly relativně tvrdým obdobím počátečních - a značných - problémů vyvolaných společenskou změnou z listopadu 1989. Od počátku roku 1993 pak musely jako samostatné státy začít fungovat s oddělenými měnami a jejich odlišným výchozím směnným kurzem k hlavním měnám. Očekávaly je významné změny ve struktuře ekonomik, oproti minulosti zcela jiné podmínky na trhu práce, bylo nutné konstituovat funkční a regulatorně ošetřený bankovní systém - čas ukázal, jak obtížná to byla výzva - a další nutné podmínky pro fungování obou ekonomik v tržním prostředí.

Je tak zřejmé, že odlišnost ve výchozí pozici Rakouska oproti ČR a SR byla počátkem 90. let minulého století patrná nejen co do kvantifikovatelných charakteristik ekonomické úrovně, ale především v prostředí (podmínkách), za nichž trojice sledovaných zemí v té době fungovala.

2.1. Odlišnost ve výchozí pozici

Během přechodu České republiky a Slovenska k tržní ekonomice byl hospodářský pokles SR výraznější; rychlejší dynamika HDP SR oproti HDP ČR patrná až v letech po vstupu obou zemí do EU

Ekonomiky České republiky a Slovenska přešly k tržní ekonomice z formátu státem řízené ekonomiky začátkem 90. let minulého století, do roku 1992 ještě jako federace. Přechod k tržní ekonomice byl pro obě země „zatěžkávací zkouškou“, podstatně hlubší pokles ekonomiky utrpěla Slovenská republika.

Dosahovaná dynamika ekonomického růstu obou zemí se však začala navzájem výrazněji odchylovat zejména po roce 2004, v němž obě země vstoupily - spolu s dalšími osmi státy od 1. května - do EU.

Rakousko bylo v roce 1995 podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly nejvyspělejší (nejbohatší) ekonomikou v EU

Naopak rakouská ekonomika byla již na počátku 90. let vyspělou tržní ekonomikou. V HDP na obyvatele v paritě kupní síly, který bývá označován jako komplexní ukazatel ekonomické vyspělosti, byla podle dat Eurostatu s nejzazšími údaji za rok 1995, dokonce třetí nejvyspělejší evropskou ekonomikou s úrovní o třetinu vyšší než byl průměr EU 28 (více v podkap. 2.2.).

Vzhledem k tomu že vyspělejší byly v uvedeném roce podle tohoto kritéria jen Švýcarsko a Norsko, které ale nebyly a nejsou součástí EU, zaujímalo Rakousko v roce 1995 pozici ekonomicky nejvyspělejší země Evropské unie.

2.1.1. Váha ČR, SR a Rakouska v ekonomice EU

Podíl výkonu ekonomik na výkonnosti ekonomik EU

Váhu ekonomik ČR, Slovenska a Rakouska na ekonomické výkonnosti EU jako celku lze určit podle podílů HDP v paritě kupní síly těchto zemí na stejně vyjádřené veličině za celou EU 28. Lze ji však vyjádřit i v eurech.

2.1.1.1. Podíly na HDP EU 28 v paritě kupní síly

Váhová struktura ekonomiky Evropské unie řadí Českou republiku, Slovensko a Rakousko do prostřední třetiny žebříčku zemí EU přesto, že dohromady tvořil v roce 2014 HDP v PPS těchto zemí jen 4,6 % HDP celé EU 28

Přestože je podíl ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska na ekonomické výkonnosti Evropské unie jako celku podle HDP v paritě kupní síly (PPS) velmi malý, znamená pro ně umístění ve střední části žebříčku evropských zemí (graf 1). V roce 2014 představoval HDP vytvořený v ČR a vyjádřený v paritě kupní síly jen 1,7 % HDP EU 28, v případě Slovenska 0,8 % a Rakousko participovalo na unijní HDP v paritě kupní síly z 2,1 %.

Příčinou tohoto relativně příznivého umístění ve střední části žebříčku EU 28, i přes takto malé podíly, jsou proporce zemí uvnitř Unie. Čtyři největší evropské ekonomiky totiž participují na HDP EU 28, vyjádřeného v paritě kupní síly, ze tří pětin (59,7 % podle dat za rok 2014). Přidáme-li k Německu, Velké Británii, Francii a Itálii ještě Španělsko, jehož podíl sice není dvojciferný jako u čtyř vyjmenovaných zemí, ale jedné desetiny se již blíží, je podíl těchto pěti největších

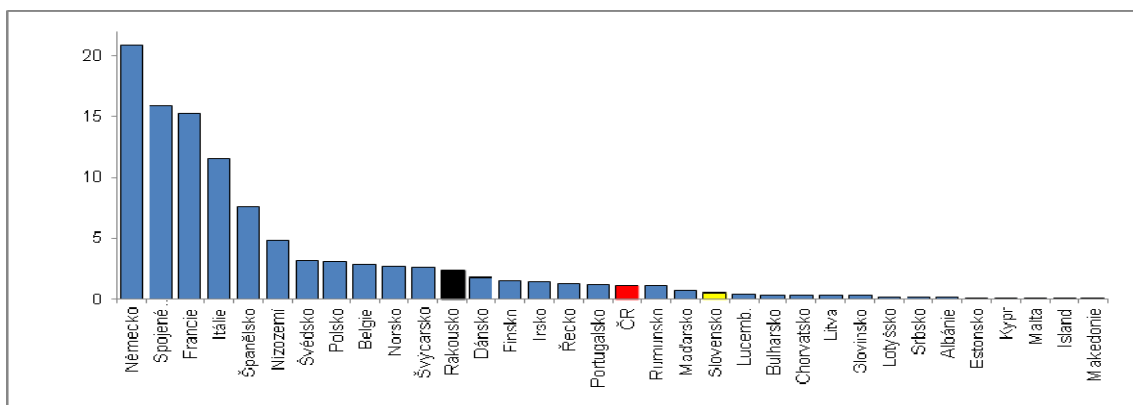

evropských ekonomik na vytvořeném HDP EU 28 v paritě kupní síly více než dvoutřetinový (67,7 % v roce 2014). Samotné Německo se na ekonomické výkonnosti Unie podílí pětinou (20,1 % HDP EU 28 v paritě kupní síly).

I přes pouhé 1,7 % podílu ČR a unijním HDP v roce 2014 byl tento podíl stejný, jako výkonnost dalších sedmi zemí EU dohromady

Vztahy určené velikostí největších ekonomik v Evropě pak ovlivňují i vykázanou relativní výkonnost zbyvajících zemí EU (graf 1, především v pravé části). Vyplývá z ní například, že podíl HDP České republiky v paritě kupní síly na jeho úhrnu za EU 28 byl v roce 2014 (již zmíněných 1,7 %) stejný, jako výkonnost (součet podílů) Litvy, Lotyšska, Lucemburska, Slovinska, Estonska, Kypru a Malty dohromady.

Graf 1: „Rozsah“ ekonomik evropských zemí (2014, v % HDP EU 28 jako celku, v paritě kupní síly)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

2.1.1.2. Podíly na populaci a ekonomická výkonnost

Podíl na populaci a podíl na HDP v paritě kupní síly

Mezi trojicí analyzovaných zemí existují rozdíly ve výkonnosti nejen podle relace k průměru EU, tj. podílu na unijním HDP. Je tu diference také mezi tím, srovnáme-li proporce, jakou má populace dané země na celkové evropské populaci na jedné straně a jaký je její (již výše zmíněný) podíl ve vyprodukovaném HDP v paritě kupní síly ve vztahu k EU 28 na straně druhé. Je zde patná vyšší výkonnost Rakouska.

Horší výsledek za ČR a Slovensko – jejich podíl na populaci EU je vyšší než podíl jejich HDP v PPS na unijním HDP; u Rakouska je tomu naopak...

Jestliže totiž Česká republika participovala v roce 2014 na celkovém počtu obyvatel EU 28 z 2,1 %, pak na unijním HDP v paritě kupní síly méně, jen z 1,7 %. Podobně Slovensko, jehož populace tvoří 1,1 % populace Unie, ale jeho podíl na unijním HDP byl v roce 2014 pouze 0,8 %. Naopak obyvatelstvo Rakouska představuje 1,7 % všech obyvatel v EU 28, ale HDP této země tvoří 2,1 % celkové HDP EU 28 v paritě kupní síly.

...a také v úhrnu za tři země je podíl na populaci proti podílu na HDP mírně vyšší

V úhrnu se obyvatelstvo České republiky, Slovenské republiky a Rakouska v roce 2014 podílelo na celkové populaci Evropské unie ze 4,8 %, ovšem na jejím HDP v paritě kupní síly participovaly tyto tři země dohromady podílem mírně nižším, a to ve výši 4,6 %.

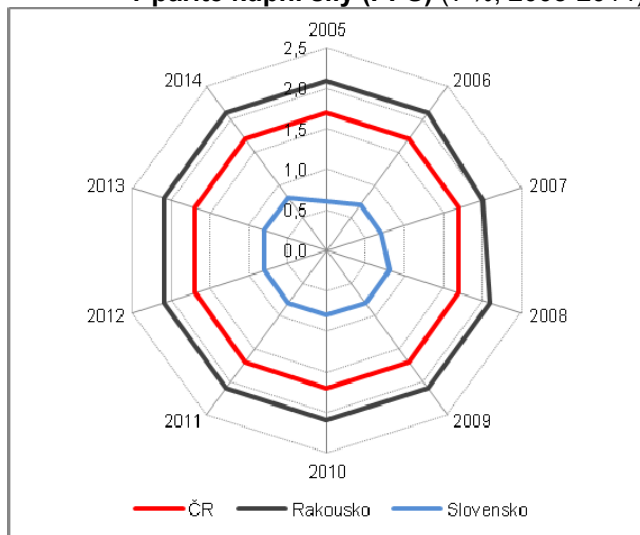
Z globálního pohledu je EU výkonná – ačkoli v ní žije jen 7,1 % světové populace, participuje na světovém HDP téměř čtvrtinou

Zajímavá jsou však i globální porovnání ukazující výkonností rozdíly. V roce 2014 připadala na Evropskou unii 7,1 % světové populace, její podíl na světovém HDP v paritě kupní síly však činil silných 23,7 %, tedy skoro čtvrtinu. Ještě příznivější proporce ve výkonnosti však dosáhly Spojené státy. I když jejich podíl na světovém HDP byl mírně nižší než v případě EU 28, tj. činil 22,2 %, byl vyprodukován počtem obyvatel představujícím jen 4,4 % světové populace.

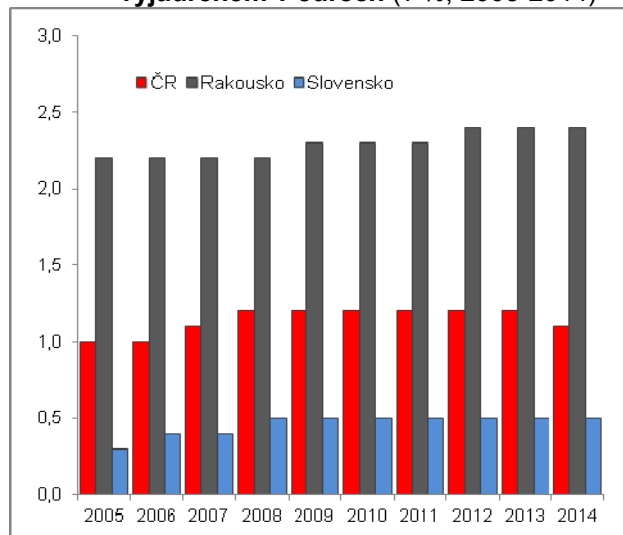
Podíly ekonomik ČR a Rakouska na unijním HDP se za desetiletí 2005-2014 vůbec nezměnily, podíl Slovenska narostl o čtvrtinu...

Výše zmíněné podíly tří sledovaných zemí na ekonomické výkonnosti Evropské unie měřené HDP v PPS se v čase příliš nemění. Vzrostl jen podíl Slovenska, sledujeme-li vývoj za období 2005-2014. HDP ČR zůstává na 1,7 % HDP EU 28 již do roku 2005, obdobně Rakousko s 2,1 % (s nepatrnou odchylkou v roce 2007, kdy podíl klesl na 2 %). Vzestup Slovenska je však znatelnější – jestliže v roce 2005 produkovalo 0,6 % unijního HDP v paritě kupní síly, v roce 2014 už 0,8 %. Jeho podíl vzrostl o čtvrtinu.

Graf 2 Podíl ČR, SR a Rakouska na HDP EU 28 v paritě kupní síly (PPS) (v %, 2005-2014)

Graf 3 Podíl ČR, SR a Rakouska na HDP EU 28 vyjádřeném v eurech (v %, 2005-2014)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

... ale největší skok v podílu na unijním HDP byl patrný v případě Polska, a to o více než třetinu na 5,1 % v roce 2014

Největší skok z evropských zemí však za uvedené období uskutečnilo Polsko. To v roce 2005 participovalo na unijním HDP v PPS z 3,8 %, ale v roce 2014 již z 5,1 % (jeho podíl tedy stoupl o více než třetinu). Svou roli sehrála i skutečnost, že polská ekonomika neprošla v roce 2009 krizí a jako jediné zemi v EU její HDP meziročně neklesl.

2.2. Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS)

Velký odstup podle HDP na obyvatele v PPS ekonomik ČR a Slovenska od rakouské ekonomiky, kde v roce 2014 dosahoval tento indikátor 127,4 % průměru EU 28

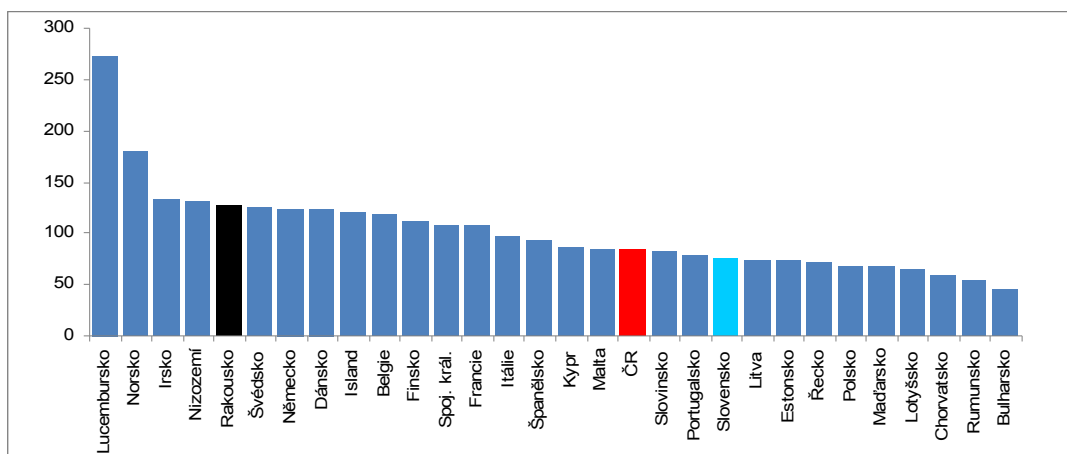
HDP na obyvatele v paritě kupní síly jako měřítko ekonomické vyspělosti zemí - v relaci k evropskému průměru, tj. EU či jiného uskupení, pak i měřítko reálné konvergence - ukazuje podle posledních dat za rok 2014 relativně značný odstup Rakouska od ekonomik České republiky a Slovenska (graf 4). Není to překvapivé, neboť Rakousko je jednou z ekonomicky nejvyspělejších evropských zemí, v roce 2014 se čtvrtým nejvyšším HDP na obyvatele v paritě kupní síly na úrovni 127,4 % průměru EU 28. Ze zemí stojících mimo Unii však měly ještě vyšší ekonomickou úroveň než Rakousko ekonomiky Norska (179,5 %) a Švýcarska (161,7 % podle údaje za rok 2013).

ČR až ve druhé polovině žebříčku s 83,9 % průměru EU 28, o tři místa před Slovenskem (76,2 %)

Česká republika i Slovensko jsou v pořadí zemí EU až ve druhé polovině žebříčku, navzájem s rozdílem tří pozic. ČR přitom tuto druhou polovinu uvedeného pořadí otevírá s 83,9 % průměru EU podle dat za rok 2014. Z tzv. nových členských zemí EU - které se staly součástí společného hospodářského prostoru počínaje vstupní vlnou z května 2004 a později -, je pozice ČR nejlepší, spolu s Kyprem a Maltou. Slovensku (76,2 %) schází k těsnému přiblížení k úrovni České republiky předstihnout Portugalsko a Slovinsko.

Graf 4: Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.1. Odstup Rakouska od Slovenska a České republiky během let 1995-2014

Výrazný odstup Rakouska...

Vývoj HDP na obyvatele v PPS od roku 1995 (graf 5) ukazuje jednak velmi výrazný odstup Rakouska od ČR a do poloviny sledovaného období zejména Slovenska. Je z něj však také patrná relativně silná reálná konvergence Slovenska k průměrné ekonomické úrovni zemí EU 28 a oproti ní jen slabé dohánění v případě ČR. Rakouská vyspělost podle HDP/obyv. v PPS vystupuje do popředí také při srovnání s průměrem EU 28 – přesahuje ho během celého období 1995-2014 a zejména po krizi v roce 2009 se odstup ještě zvětšoval.

... od Slovenska jako jedné z nejhudších ekonomik EU v roce 1995, ale i od České republiky...

V roce 1995 byla ekonomická úroveň České republiky na 76,2 % průměru EU 28 a Slovensko bylo podle HDP/obyv. v PPS jednou z nejhudších zemí Unie se 47 % průměru EU (horší relaci vykazovalo jen Pobaltí, Bulharsko a Rumunsko s proporcí zhruba třetinovou). Ovšem Rakousko bylo v té době nejvyspělejší unijní zemí s 131,8 % průměru EU. Takto vysoko pak v žádném z dalších let až do roku 2014 (127,4 %) rakouský HDP/obyv. v PPS nebyl. Velmi vysoký však byl i průměr za poslední dvě dekády, kdy Rakousko dosahovalo 127,8 % úrovně EU.

... je logický z toho důvodu, že Rakousko bylo v té době podle HDP na obyvatele v PPS nejvyspělejší zemí EU (z neunijních zemí jen Švýcarsko a Norsko) - během dvou desetiletí 1995-2014 se pozice Rakouska mírně zhoršila - stalo se čtvrtou nejvyspělejší zemí EU a šestou v Evropě

V rámci celé Evropy přesáhly relativní úroveň Rakouska v roce 1995 jen země stojící mimo EU, tj. Švýcarsko s 159,8 % a nepatrně i Norsko se 133,8 % průměrné ekonomické úrovně EU 28.

Po zhruba dvaceti letech vykázalo nejvyšší HDP na obyvatele v PPS Lucembursko (které začalo v tabulkách figurovat až od roku 2000), s 271,8 % průměru EU v roce 2014. Jde však o zemi velmi specifickou, se sídlem nadnárodních společností a institucí ovlivňujících např. mzdy a je také vnímáno jako tzv. „daňový ráj“, takže do sebe soustřeďuje sídla firem zdaňujících své aktivity uskutečňované v jiných zemích, aj.. Kromě neunijního Švýcarska (157,7 %) a Norska (178,8 %) měly v roce 2014 vyšší HDP na obyvatele v PPS oproti Rakousku také Irsko (134,3 %) a Nizozemí (131,4 %). Rakousko se 127,4 % průměrné ekonomické úrovně EU 28 tak bylo podle posledních dat za rok 2014 čtvrtou nejbohatší zemí Unie a šestou nejbohatší zemí Evropy.¹

Významně se přiblížit ekonomické úrovni

Závěrem této části analýzy, tj. změnami v ekonomické vyspělosti zemí podle HDP na obyvatele v PPS za dvě dekády let 1995-2014 lze při pohledu na tři zkoumané

¹ Jestliže rakouský HDP na obyvatele v PPS jako měřítko ekonomické vyspělosti za roky 1995-2014 klesl jen velmi málo, o 4,4 pb., vyspěle „staré země“ Unie (EU 15) „oslabily“ o 7,1 pb. Nejvíce ztratila v přepočtu na obyvatele Itálie, kde se za poslední dvě desetiletí snížil HDP na hlavu v PPS o 25,5 pb., čímž země klesla s 96,4 % pod průměr EU 28. Ztratilo i Řecko, kde je však s ohledem na negativní vývoj ekonomiky posledních pěti let vyvolaný krizí jeho veřejných rozpočtů pokles pochopitelný (-13,2 pb.). Snížením HDP na obyvatele v PPS na 71,5 % průměru EU se helénská země dostala na nižší ekonomickou úroveň než Česká republika, Kypr, Litva, Estonsko, Malta, Slovinsko a Slovensko, tedy většina „nových zemí“ Unie a kromě nich i Portugalsko.

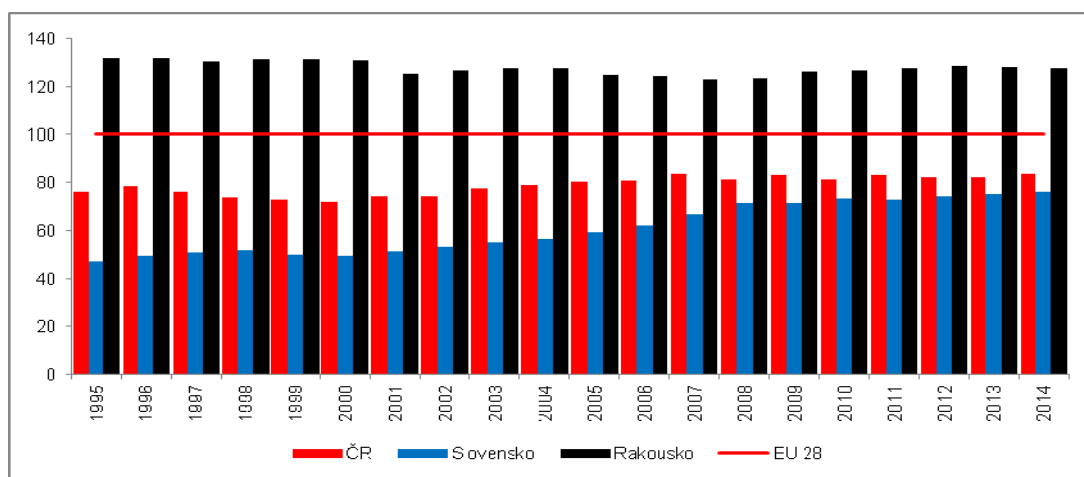
Rakouska bude pro ČR a Slovensko v příštích dekádách cílem vzdáleným – dosavadní konvergence byla totiž založena na jejich nízké základně a dynamizaci způsobovaly mimořádné vlivy, jako byl například vstup do EU

země konstatovat, že dospět či alespoň významně se přiblížit ekonomické úrovni Rakouska bude i v následujících dekádách představovat pro Českou republiku i Slovensko cíl velmi vzdálený. A to i přesto, že dosavadní tempo přiblížování bylo zejména v případě Slovenska velmi rychlé. Jestliže v roce 1995 činil rozdíl v HDP na obyvatele v PPS Rakouska SR plných 85 bodů a ekonomická úroveň Rakouska byla proti Slovensku trojnásobně vyšší, v roce 2014 činil převis Rakouska už „jen“ 52 pb. Uvědomme si však, že šlo o období – což platí i pro Českou republiku – výjimečných změn dynamizujících ekonomický vývoj v ČR a SR, především efektů plynoucích ze vstupu obou zemí do Evropské unie (z něhož vytěžilo více Slovensko, jak bude z dalšího patrné).

Slovensko se v roce 2013 po postupném snižování náskoku v ekonomické úrovni ČR dostalo v relativním HDP/obyv v PPS na rozdíl pouhých 7 pb. z 29 pb. rozdílu v roce 1995

Navíc vývoj v letech 1995-2014 reálně naznačoval, že Slovensko může Českou republiku v ukazateli HDP na obyvatele v PPS dokonce předstihnout – rozdíl, který činil v roce 1995 plných 29 pb. se v průběhu let ztenčil až na pouhých 7 bodů v roce 2013. Poté, v roce 2014, vlivem obnoveného růstu české ekonomiky po recesi předchozích dvou let, činil rozdíl mezi ČR a Slovenskem v tomto ukazateli ekonomické úrovně 8 pb. a je reálně předpokládat, že silný růst ekonomiky ČR v roce 2015 tuto proporcí dále zlepší ve prospěch České republiky.

Graf 5: Vývoj HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) ve srovnání let 1995-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.2. Relace ke „starým“ unijním zemím skupiny EU 15

Při zvolení skupiny EU 15 jako referenční meze, dosahuje ČR v HDP/obyv. v PPS jen 77,1 % a Slovensko 70 % jejich průměrné úrovně; Rakousko 117,5 %, tj. více než EU 28 v relaci k EU 15, tj. 91,9 %

Relace v HDP na obyvatele v paritě kupní síly může být vztažena nejen k průměru EU 28, ale i k referenční hodnotě za jinou skupinu. Např. ve vztahu k tzv. „starým“ zemím Unie (EU 15), tj. nejvyspělejších zemí, překonává Rakousko tuto relaci i v tomto tvrdším benchmarku se 117,5 % průměru EU 15. Toho přitom nedosahují jak EU 28 (91,9 %), tak ani eurozóna (98,3 %). Jak je patrné z grafu 5, zachycujícího tři země sledované v této analýze a zmíněná dvě uskupení, relace České republiky i Slovenska je podstatně nižší (77,1 %, resp. 70 %) nejen oproti Rakousku, ale v logice věci i proti výše zmíněným poměrům vztaženým k EU 28.

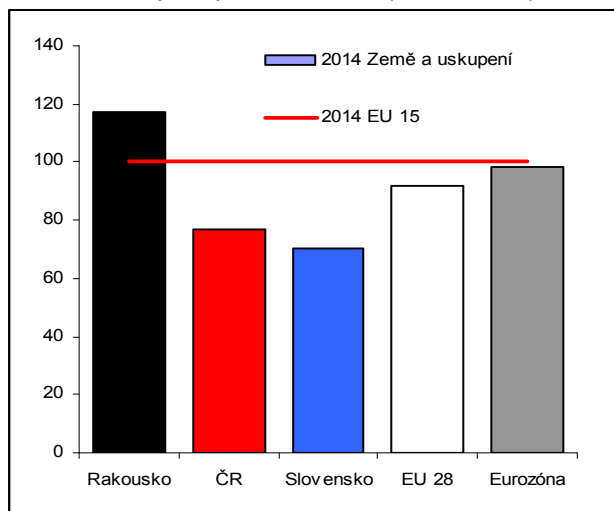
V letech 2005-2014 patrná jasná konvergence k průměru EU jen v případě Slovenska – v ČR přiblížování nepřesvědčivé, za to Rakousko svoji už tak velmi příznivou relaci dále zlepšovalo až do roku 2012

Ve vývoji v období 2005-2014 prokázalo jasný rostoucí trend reálné konvergence ze tří sledovaných zemí pouze Slovensko (graf 6). Přiblížování ČR k průměrné úrovni EU nebylo za tyto roky příliš přesvědčivé. Relace HDP/obyv. v PPS u nejvyspělejších zemí EU, tj. skupiny EU 15, mírně klesala. Ekonomika Rakouska naproti tomu zaznamenávala oproti vývoji v EU 15 i ČR zlepšování této relace. Docházelo k tomu od roku 2007 do roku 2012 a nárůst relativního HDP/obyv. v paritě kupní síly zaznamenalo Rakousko i v krizovém roce 2009. V něm byl jeho meziroční pokles HDP (reálně -3,8 %) podstatně mírnější nejen ve srovnání s EU 28 (-4,4 %), ale i oproti propadu české (-4,8 %) i slovenské ekonomiky (-5,3 %).

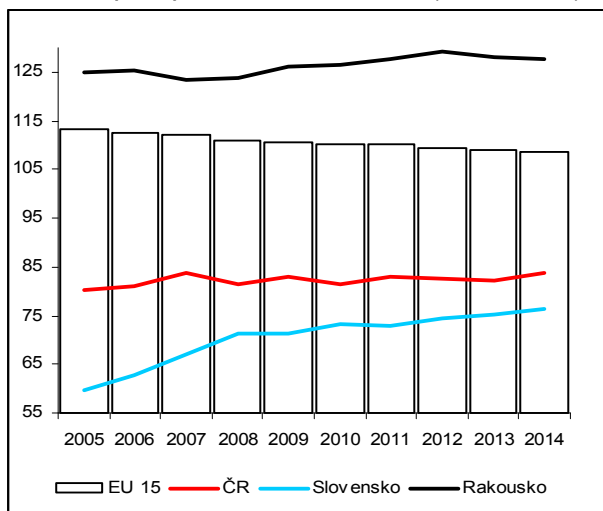
Až v letech 2013 a 2014, především vlivem slábnutí tempa růstu HDP Rakouska, klesala i jeho relace k evropskému průměru v přepočtu na obyvatele v PPS.

Graf 6 HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 15=100)

Graf 7 HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v letech 2005-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

Vzhledem k nižší ekonomické úrovni ČR a SR bylo za roky 2005-2014 zlepšení jejich pozice v pb. příznivější než v případě Rakouska, a to především v případě Slovenské republiky

Překvapivě příznivý vývoj relativního HDP v přepočtu na obyvatele v PPS v případě Rakouska ve srovnání s vývojem vyspělých zemí skupiny EU 15 však - vzhledem k vysoké dosažené úrovni tohoto ukazatele - nevedl za roky 2005-2014 k významnějšímu zlepšení jeho pořadí v žebříčku (podle srovnání v procentních bodech), než jak tomu bylo v případě ČR a zejména Slovenska. Graf 7 ukazuje nárůsty v procentních bodech u HDP na obyvatele v PPS pro referenční mez průměru za EU 28; zatímco v roce 2014 byl na Slovensku HDP/obyvatele v PPS proti roku 2005 vyšší o 16,7 pb., v ČR jen o 3,7 pb. a v Rakousku o 2,8 pb.

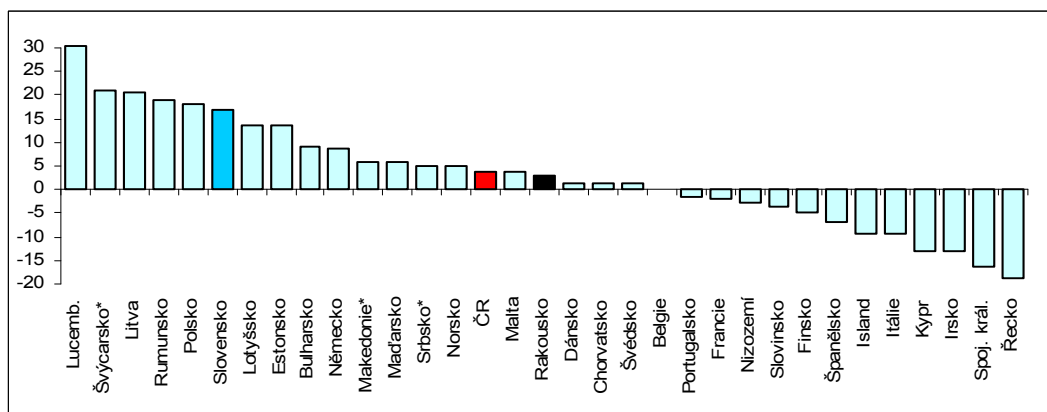
Reálná konvergence ČR k průměru EU byla za roky 2005-2014 nejpomalejší z nových členských zemí EU (kromě divergence Slovinska); tempo reálné konvergence SR bylo velmi rychlé do roku 2008 a poté mírně zpomalilo

Srovnáme-li ČR a Slovensko, byla reálná konvergence k průměru EU 28 v případě ČR podstatně pomalejší než u SR. I ostatní země vstupní vlny roku 2004 a později, se do roku 2014 blížily průměru EU rychleji než ČR (mimo Slovinska, které za roky 2005-2014 divergovalo s rozdílem -3,4 pb., když v roce 2009 jeho úroveň o 2 pb. poklesla a poté už jen stagnovala). Přibližování Slovenska k úrovni HDP na obyvatele v PPS bylo za období 2005-2014 nejrychlejší do roku 2008, poté se tempo dohánění zmírnilo - i tak je však výrazné: v roce 2005 činil rozdíl v HDP/obyv. v PPS mezi ČR a SR 20,7 pb., ale v roce 2014 už jen 7,7 pb. Nejbliže byla SR České republiky v roce 2013 (7,1 pb).

... přičemž rozhodující byl pro Slovensko výrazný posun v letech 2004-2008

Vraťme se však k relativní pozici obou zemí vztahované k EU 28. Celkově lze říci, že v období od vstupu do EU se relativní pozice ČR v úhrnném ekonomickém indikátoru výkonnosti země, tj. v HDP na obyvatele v PPS, zlepšila o 4,7 pb. Relativní pozice Slovenska však byla lepší o 19,8 pb. Přitom zcela rozhodující byl pro Slovensko posun už v období 2004-2008. Tehdy se indikátor zlepšil o 14,9 pb., zatímco v ČR jen o 2,5 pb.

Graf 8: Změny v relativní výši HDP na obyvatele v PPS mezi lety 2005 a 2014 (EU 28=100, v pb.)

Pozn.: * období 2005-2013

Pramen: Eurostat

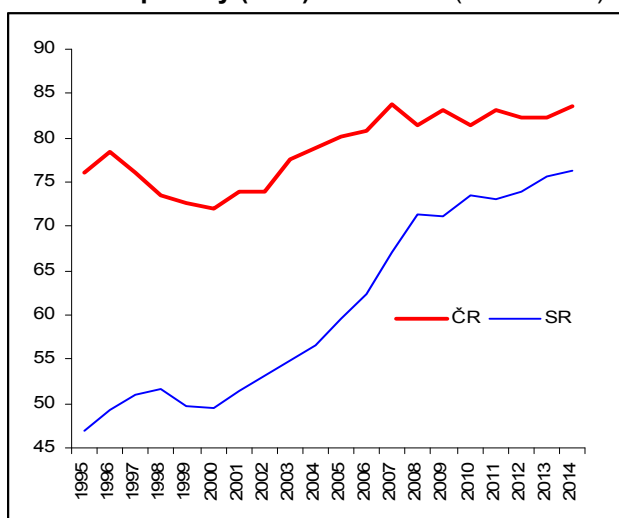
Slovensko dokázalo vytěžit více ze vstupu do EU ve srovnání s ČR, ovšem jeho tempo reálné konvergence bylo prudké již od roku 2000...

...přičemž ČR doplácela na roky recese 1997 a 1999 i 2012 a 2013

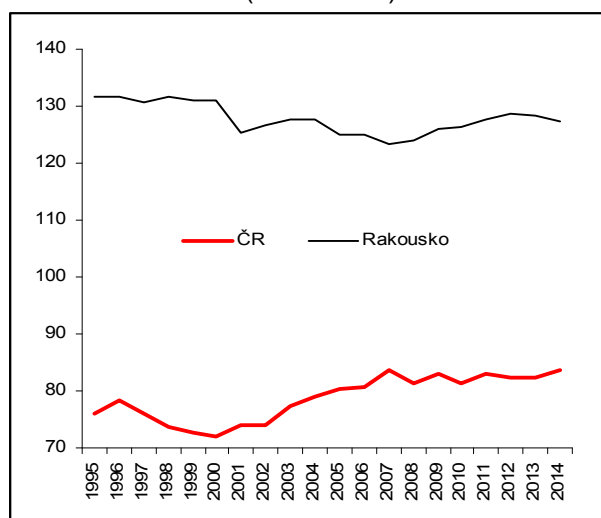
Z dlouhodobého pohledu, tj. od roku 1995 bylo tempo přibližování Slovenska k průměrné ekonomické úrovni EU v HDP/obyv. v PPS ve srovnání s tempem ČR ještě impozantnější (graf 8). Jak je vidět, Slovensko nejenže dokázalo více než Česká republika „vytěžit“ z členství v EU (zejména v období 2004-2008). Tempo reálné konvergence bylo v SR prudké již od roku 2000, jak je dobře vidět z grafu 9.

Zatímco ČR „tratila“ po měnové krizi z poloviny 90. let na tempu růstu HDP a prošla v letech 1997 a 1998 recesí, která ovlivnila i relaci HDP v přepočtu na obyvatele v PPS prakticky až do roku 2000, slovenské zaváhání bylo kratší (1999-2000). Nejrychlejší reálná konvergence byla v ČR v trendu patrná v letech 2000-2007, posilovaná mohutnou vlnou přímých zahraničních investic.

Graf 9 ČR a SR - HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) 1995-2014 (EU 28=100)

Graf 10 ČR a Rakousko - HDP na obyvatele v PPS 1995-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.3. Další technické parametry působící na ukazatel HDP na obyvatele v PPS

Vliv změn v paritách kupní síly a změn v počtu obyvatel ČR a SR

Co se týká vývoje parit, v ČR i SR byla změna parit kupní síly v relaci k EU 28 za roky 1995-2014 zhruba stejná (nárůst přibližně o třetinu, na Slovensku pak nepatrně nižší). Změnou v paritách tak zřejmě nelze vysvětlit výrazný rozdíl v reálné konvergenci Slovenska a ČR v letech 1995-2014, resp. v období 2004-2014.

Další parametr formulující indikátor HDP na obyvatele v paritě kupní síly, tj. počet obyvatel, se v ČR a SR vyvíjel odlišně v tom, že přírůstek obyvatelstva za roky 1995-2014 byl v ČR větší než na Slovensku (+1,7 % proti +0,9 % podle středního stavu obyvatelstva v daných letech). V období 2004-2014 byla změna ještě výraznější, neboť v ČR se za tu dobu zvýšil počet obyvatel - nejen přirozenou měnou, ale i migrací - o 3 %, zatímco na Slovensku jen o 0,6 % (přitom zajímavý byl i vývoj uvnitř sledovaného období, protože ve druhé polovině 90. let až do roku 2002 v České republice počet obyvatel klesal, zatímco na Slovensku nikoli). Pohyb v počtu obyvatel tak mohl zčásti favorizovat Slovenskou republiku, pokud jde o přepočet HDP na obyvatele. Rozhodující vliv však mělo dosahované tempo ekonomického růstu v obou zemích (více v kapitole 3).

Relativně vysoká korelace mezi ČR a SR, naopak záporný vztah pokud jde o Rakousko – vysvětlením může být, že tam od roku 2000-2007 začínalo již HDP na obyvatele v PPS v relaci k EU klesat

I přes rychlejší konvergenční změny ve slovenské ekonomice vykazuje během let 1995-2014 vývoj v ČR a SR relativně vysokou korelaci. Naopak srovnání české ekonomiky a ekonomiky Rakouska podle toho, jakých úrovní dosahoval v uvedeném období HDP na obyvatele v PPS, vykazuje zápornou korelaci. I křivky v grafu 9 ilustrují hrubou podobnost přibližně jen v období 1997-2000, poté v dalších letech již ČR reálně konvergovala k průměru EU, zatímco v Rakousku relace HDP na obyvatele v PPS začínala klesat, což trvalo až do roku 2007.

2.3. Relace ve výdajích na konečnou spotřebu

Výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD...

Materiální aspekt kvality života má svůj odraz mimo jiné i ve výdajích domácností na konečnou spotřebu², vč. výdajů neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD)³ v přepočtu na obyvatele v PPS, tak jak je tento indikátor uváděn v databázích Eurostatu. (V dalším textu budeme uvádět zkráceně termín „spotřeba“ myšlený v tomto smyslu, tj. vč. výdajů na NISD a v přepočtu na jednoho obyvatele).

... ukazují v relaci k EU 28 podstatně nižší úroveň u České republiky než jakou má Rakousko, ale dokonce i nižší, než jaké dosahovalo v roce 2014 Slovensko

Porovnáme-li velikost výdajů na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v paritě kupní síly na obyvatele opět k referenční mezi, kterou je průměr za EU 28 (graf 10), ukazují komparace ČR, Slovenska a Rakouska odlišnou pozici než jakou vykreslují podobná data za HDP jako celek.

Pro ČR nevyznívá porovnání příznivě. Ukazuje nejen podstatně nižší úroveň výdajů na konečnou spotřebu v PPSy v relaci k EU 28 (71,2 %), než jakou má Rakousko (120,5 %), což lze očekávat. Relativní spotřeba domácností na obyvatele byla ale v roce 2014 v ČR dokonce nižší, než jakou vykazovala SR (75,6 %). Disproporce v neprospěch ČR byla relativně značná.

Přitom ještě v roce 2005 byl odstup ČR oproti Slovensku ve spotřebě domácností na obyvatele jasně zřetelný (66,9 % úrovně EU v ČR a 58,6 % v SR). K zaostávání ČR ale v období 2005-2014 významně přispěla recese let 2012-2013 s útlumem spotřeby - daným velmi slabými přírůstky disponibilních příjmů domácností -, kterou Slovensko nezaznamenalo.

V materiální kvalitě života ČR zaostává a klesla za roky 2005-2014 z 19. na 21. místo v pořadí zemí EU; SR „poskočila“ z 23. na 20. pozici...

Materiální úroveň kvality života tak v ČR zaostává nejen za Rakouskem, ale už i za Slovenskem. V roce 2005 byla ČR v pořadí zemí EU 28 v relativní pozici u výdajů na konečnou spotřebu domácností na 19. místě a Slovensko na 23. místě. V roce 2014 se SR dostala na 20. místo, zatímco ČR oproti svému pořadí z roku 2005 ztratila a v žebříčku zemí zaujala 21. pozici.

... a „alpská“ ekonomika si udržela místo třetí nejbohatší země EU měřeno relativními výdaji na konečnou spotřebu domácností (vč. NISD) po Lucembursku a Spojeném království

Zatímco SR se v tomto relativním srovnání zlepšila za deset let o 17 pb., Česká republika jen o 4,2 pb. Rakousko svoji pozici posílilo o 2,5 pb. vůči průměru EU 28. I když se zdá, že co do posilování v procentních bodech je posun Rakouska ze tří sledovaných zemí nejvyšší, je to logicky zdůvodnitelné jeho už tak velmi vysokou úrovní relativních výdajů na konečnou spotřebu domácností v přepočtu na obyvatele. Ty byly oproti průměru EU třetí nejvyšší ze zemí Unie jak v roce 2005, tak i v roce 2014 a dokládají tím vysokou takto měřenou životní úroveň, kterou mají domácnosti v „alpské“ ekonomice (třetí nejvyšší v Unii po Lucembursku s relací 143,6 % a Spojeném království s 122,4 % průměru EU 28).

Vůbec nejvyšší relativní spotřebu na obyvatele však vykazuje v Evropě Švýcarsko (graf 10), kde byly již v roce 2013 výdaje domácností o polovinu vyšší (150 %) než činil průměr EU. Podobně tomu bylo v Norsku (128,2 %) či na Islandu (110,3 %). Šlo vesměs o vyšší relace, než kterých dosahovala oproti průměru EU 28 skupina nejvyspělejších, tzv. „starých“ zemí Unie (EU 15) se 108,3 %.

V jednotkách PPS stouply výdaje rakouských domácností více než českých, přestože posun v procentních bodech byl nižší

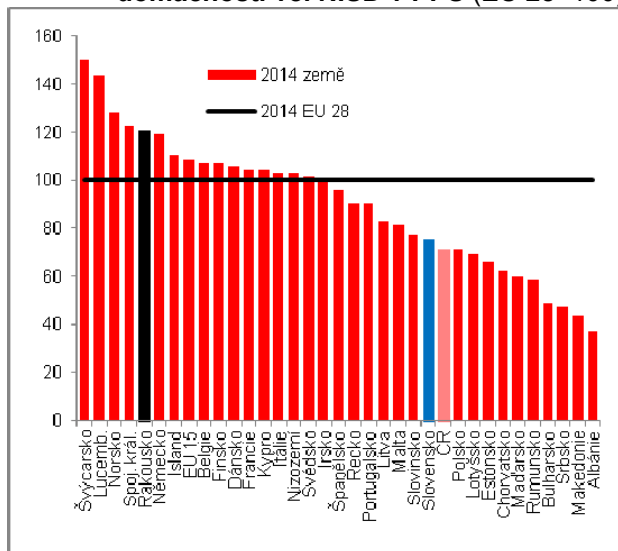
Rakousko mělo za roky 2005-2014 nejvyšší posun v procentních bodech ve srovnání s tím, jakého v relativním HDP na obyvatele v PPS dosahovala ČR a zejména Slovensko. Ovšem bráno absolutně, v jednotkách PPS, spotřeba rakouských domácností se za uvedené období zvětšila o 3100 jednotek, zatímco spotřeba českých domácností jen o 2200 jednotek PPS. Výdaje domácností na konečnou spotřebu v přepočtu na obyvatele Slovenska stouply za roky 2005-2014 naproti tomu o 4000 jednotek PPS.

Rozdíl mezi domácnostmi v Rakousku oproti domácnostem v ČR a SR se tak dále prohloubil.

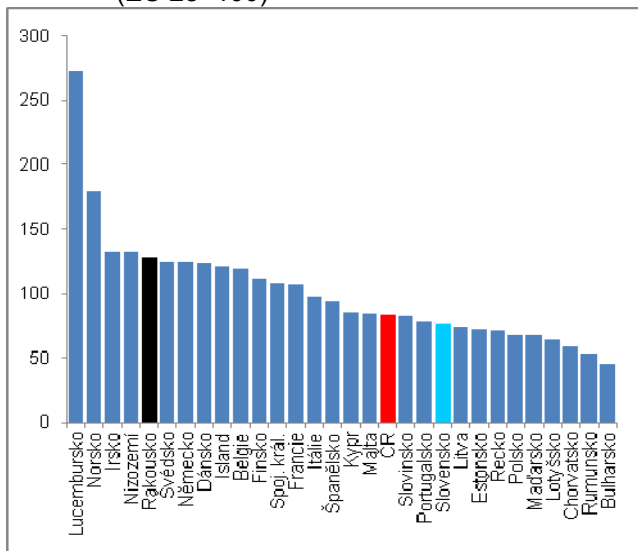
² Je zde uvažována spotřeba ve smyslu výdajů vynaložených na výrobky a služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb nebo přání.

³ Pokud nebude uvedeno jinak, v dalším textu této subkapitoly bude termín „výdaje na konečnou spotřebu domácností“ zahrnovat i výdaje neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD).

Graf 11 Výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v PPS (EU 28=100)

Graf 12 HDP v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

Posun v pozici ČR i SR v úrovni materiální kvality života podle relativních výdajů domácností na konečnou spotřebu byl větší než v Rakousku

Vztáhneme-li k sobě posuny ve spotřebě a posuny v HDP u sledovaných zemí za desetiletí ohraničené roky 2005-2014, vidíme nejen výrazně větší zlepšení Slovenska proti ČR, jak je již uvedeno výše (výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v přepočtu na obyvatele v PPS byly v roce 2014 o 17 pb. výš, zatímco v ČR jen o 4,2 pb. výš, což lze ve značné míře připsat právě nízké slovenské základně). Pokud se jedná o HDP na obyvatele v PPS, byly proporce obdobné - na Slovensku byl posun za roky 2005-2014 o 16,9 pb., v ČR jen o 3,7 pb. (zde byla logika rozdílů již několikrát zmíněna).

Posun v relaci spotřeby rakouských domácností v pb. je sice menší než v ČR nebo SR, ale při její úrovni - vysoko nad unijním průměrem - je toto zlepšení oproti ČR a SR výrazné a ukazuje, jak obtížný je pro tyto země posun k rakouské materiální kvalitě života

Podíváme-li se však na Rakousko, je rozdíl mezi zlepšením pozice u spotřeby a zlepšením pozice v HDP jiný. Relace spotřeby se zlepšila o 2,5 pb. a relace v HDP o 2,8 pb. Znamená to, že nárůst zlepšení u výdajů na konečnou spotřebu rakouských domácností v přepočtu na obyvatele vč. NISD je sice menší, než u ČR a SR. Ale vzhledem k vysoké úrovni relace spotřeby v Rakousku - výrazně vyšší než kolik činí unijní průměr (!) podle grafu 11 – je toto zlepšení ve srovnání s ČR a SR velmi významné. Dokazuje, jak velmi obtížné by bylo se k rakouské materiální kvalitě života v čase posunovat.

Jestliže ale zlepšení relativní pozice Rakouska v HDP na obyvatele v PPS představovalo za roky 2005-2014 jen +2,8 pb. (což je i tak velmi dobrý výsledek, neboť skupina nejvyspělejších zemí v té době naopak v uvedené relaci ztrácela) lze do jisté míry dedukovat, že právě spotřeba domácností měla v Rakousku na toto zlepšení významný vliv.

Spotřeba domácností v Rakousku měla významný vliv na vývoj HDP v přepočtu na obyvatele v PPS

Vždy je nutné brát v úvahu faktor podstatně vyšší výchozí pozice v případě Rakouska oproti ČR a SR týkající se zejména úrovně spojené s materiální kvalitou života. Zároveň je však pravděpodobné, že vývoj HDP v přepočtu na obyvatele byl v Rakousku posilován – oproti ČR a SR - méně významně jinými složkami HDP, než jsou jen výdaje na konečnou spotřebu domácností (vč. NISD).

3. Ekonomická výkonnost ČR, SR a Rakouska podle vývoje HDP

Rakouská ekonomika pochopitelně nezažila začátkem 90. let minulého století propady výkonnosti, které byly v ČR a SR spojeny přechodem k tržní ekonomice. „Šoková terapie“⁴ - kterou uplatnilo Polsko a tehdejší Československo (poté federace České a Slovenské republiky), nikoli však Maďarsko, které zvolilo strategii postupných změn probíhajících už nejméně dvě desetiletí předtím -, přinesla prudký ekonomický propad. Byl hlubší na Slovensku než v České republice.

3.1. Období federace ČR a SR a první roky samostatných států

Začátek přechodu k tržní ekonomice v ČR a SR

„Šoková terapie“ přechodu od plánem řízené ekonomiky k ekonomice založené na tržních principech spočívala především v liberalizaci cen a mezd, v povolení soukromého podnikání, privatizaci a v zavedení vnitřní směnitelnosti koruny. Byly také zrušeny cenové subvence, především u zemědělských produktů.

Transformační propad byl v letech existence společného státu v letech 1990-1992 významně hlubší na Slovensku než v ČR s meziroční propadem HDP reálně o 17,5 % v roce 1991...

Provedení výše uvedených změn „šokem“, tj. ve velmi krátkém časovém horizontu podle dokumentu o transformaci české ekonomiky měly pochopitelně bezprostřední dopad na ekonomickou výkonnost země.

Podle Historické ročenky národních účtů⁵, která zachycuje i roky 1990 až 1992 zvláště v indikátorech za Českou a zvláště za Slovenskou republiku, byl transformační propad bolestivější na Slovensku. Tamější HDP se v reálném vyjádření snížil v roce 1991 proti roku 1990 o 17,5 %, o rok později pak činil meziroční pokles slovenské ekonomiky dalších 5,8 %. Za pouhé dva roky tak klesla slovenská ekonomika reálně o 22,3 %.

... a za oba roky 1991 a 1992 se výkonnost ekonomiky SR snížila o 22,3 %; obdobný byl i pokles výkonnosti odvětví

I když v roce 1992 již zaznamenal zejména zahraniční obchod SR opětovný silný meziroční růst a kladné znaménko změny bylo patrné také u výdajů na konečnou spotřebu, byl propad v roce 1991 tak obrovský, že nemohl být i přes růsty v dalším roce kompenzován. Za pouhé dva roky (1991 a 1992), než skončilo federativní uspořádání České a Slovenské republiky, klesla proti úrovni roku 1990 výkonnost hospodářství Slovenska o téměř čtvrtinu, jak již bylo zmíněno.

O pětinu poklesla za roky 1991 a 1992 i hrubá přidaná hodnota tvořená odvětvími slovenské ekonomiky – celkově se podle tohoto indikátoru slovenská ekonomika proti české za pouhé dva roky „zmenšila“ (podle podílu, v jakém byla hrubá přidaná hodnota slovenského hospodářství vůči českému)

Zdroje, vytvářené v odvětvích slovenské ekonomiky v podobě hrubé přidané hodnoty, poklesly o pětinu (-20,3 %), z toho v roce 1991 meziročně o 15,3 % a v roce 1992 meziročně o dalších 6,5 %. Lze předpokládat, že svoji roli sehrávalo i nové nazírání na některé skutečnosti spojené se strukturou ekonomiky a dalšími vlivy a pod tímto úhlem pohledu došlo např. k utlumování zbrojní výroby v podnicích na středním Slovensku (Martin) nebo posléze i k restrukturalizaci největšího slovenského podniku, Východoslovenských železáren.

Důkazem toho, že se slovenské hospodářství vůči českému za dva roky do skončení federace „zmenšilo“, je pokus o vyjádření změněné relace – tj. kvantifikace, v jakém vztahu (podílu) byla hrubá přidaná hodnota v daném odvětví na Slovensku oproti hrubé přidané hodnotě daného odvětví v ČR v roce 1990 a v roce 1992. V roce 1990 představovala hrubá přidaná hodnota v SR 47,7 % hrubé přidané hodnoty vytvořené v ekonomice ČR. V roce 1992 to už ale bylo jen 39,8 %, přičemž ve všech odvětvích s výjimkou tří se takto vyjádřená proporce ve výkonnosti obou ekonomik zhoršila v neprospěch Slovenska (jen ve stavebnictví a

⁴ Stoupenci gradualismu se nejvíce obávali toho, že šoková terapie bude mít příliš vysoké náklady v podobě velkého hospodářského poklesu. „Gradualisté“ věřili, že transformaci lze uskutečnit bez velkého hospodářského poklesu, bude-li rozložena do delšího období a státem pečlivě řízena. Bude-li stát otevírat domácí trhy zahraniční konkurenci pomalu a postupně, dá domácím výrobcům čas, aby se adaptovali na nové podmínky a nevystaví je náhlému šoku. Postupná a pomalejší liberalizace trhů si také nevyžádá tak drastická stabilizační opatření, podniky nebudou vystaveny šoku v podobě rozpočtové a měnové restrikce a nebude ani nutná tak velká počáteční devalvace domácí měny. „Gradualisté“ věřili, že strategie pomalejší transformace nepovede k hospodářskému poklesu. „Šokoví terapeuté“ naopak považovali přechodný hospodářský pokles za nevyhnutelný pro uskutečnění hlubokých strukturálních změn v ekonomice a pro restrukturalizaci podnikové sféry. Nevěřili přitom, že by stát dokázal takové procesy efektivně řídit a kontrolovat. Více v Holman, R. (2000). Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy. CEP – centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 2000. ISBN 80-902795-6-2. Str. 21-23. http://cepin.cz/docs/dokumenty/Transformace_holman.pdf

⁵ Historická ročenka národních účtů, ČSÚ a SSÚ, Praha 2011. https://www.czso.cz/csu/czso/5013-12-n_2012-14

v prvovýrobních odvětvích, tj. v úhrnu za zemědělství, lesnictví, rybníkářství pak také v těžbě a dobývání byla proporce hrubé přidané hodnoty na Slovensku vyšší v roce 1992 než tomu bylo v roce 1990.⁶

Fixní investice a výdaje domácností na konečnou spotřebu klesly na Slovensku za roky 1991 a 1992 proti úrovni roku 1990 zhruba o pětinu, export zboží a služeb o třetinu jejich import byl dokonce jen poloviční

O více než pětinu poklesly v úhrnu za roky 1991 a 1992 proti roku 1990 reálné výdaje slovenských domácností na konečnou spotřebu (-20,7 %), zhruba stejně i investice (tvorba hrubého fixního kapitálu -19,2 %). V obou případech byl, stejně jako u většiny ostatních složek HDP, výrazně hlubší propad bezprostředně po společenském posunu, tj. mezi roky 1990 a 1991. Dokonce o více než třetinu se v roce 1991 meziročně propadl slovenský export zboží a služeb (-35,4 %). Utlumená domácí poptávka na Slovensku pak drasticky zredukovala i jejich import, a to na polovinu (-47,5 %).

Co se týká poklesů v roce 1992, je evidentní, že meziroční růst některých položek výdajů na HDP (tabulka 1), byl způsoben velmi slabou srovnávací základnou předchozího roku.

Tabulka 1: Vývoj HDP a jeho složek v ČR a SR za období federace (1990-1992) a v letech 1993-1997 (meziroční změny v %, HDP a jeho složky v reálném vyjádření)

Slovenská republika

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
HDP	-17,5	-5,8	0,0/ +7,2*	+3,6/ 6,2*	+8,1/ +7,9*	+6,7/ +6,9*	+5,7/ +4,4*
Výdaje domácností na konečnou spotřebu	-24,0	+4,5	-5,5	+0,2	-4,6	+8,9	+8,0
Výdaje vlády na konečnou spotřebu	-17,7	+8,7	-2,2	-3,2	+10,6	+11,1	+0,4
Tvorba hrubého fixního kapitálu	-12,0	-7,0	-2,1	-0,6	+13,5	+30,1	+14,0
Export zboží a služeb	-35,4	+29,4	+9,3	+12,2	+7,4	-1,4	+10,0
Import zboží a služeb	-47,5	+40,0	+7,6	-3,2	+6,8	+17,6	+10,2

Pozn.: * Ve druhém řádku u HDP uvedena data z Eurostatu, na základě národních statistik, podle ESA 95

Pramen: Historická ročenka národních účtů

Česká republika

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
HDP	-10,0	- 2,0	+1,2	+2,9	+6,2	+4,5	- 0,9
Výdaje domácností na konečnou spotřebu	-17,8	+ 4,5	+1,3	+4,7	+4,6	+7,4	+1,6
Výdaje vlády na konečnou spotřebu	- 5,3	+ 4,6	+1,1	+4,0	-0,9	- 1,2	+3,3
Tvorba hrubého fixního kapitálu	-24,6	+10,4	+7,2	+11,7	+23,3	+ 9,1	- 6,5
Export zboží a služeb	-13,3	+ 8,7	+14,1	+3,8	+18,9	+ 6,5	+9,7
Import zboží a služeb	-31,0	-12,1	+19,0	+14,9	+23,2	+12,0	+6,6

Pramen: Historická ročenka národních účtů

Česká ekonomika neoslabila v letech 1991 a 1992 tolik jako slovenská...

V České republice byl propad HDP reálně v meziročním vyjádření let 1991 a 1992 méně prudký než na Slovensku - v roce 1991 klesl o desetinu, v roce 1992 o další dvě procenta. Mírnější byl v České republice oproti SR v roce 1991 také pokles v zahraničním obchodě (-13,3 % export a -31 % import) stejně jako ve výdajích vládních institucí, kde byl rozsah poklesu jen asi třetinový (-5,3 %). Naopak hlouběji než na Slovensku klesly v ČR fixní investice – až o čtvrtinu (- 24,6 %) zatímco na Slovensku o 17,7 %.

... protože už v roce 1992 se objevily ve většině položek výdajů na HDP meziroční růsty - výjimkou byl zahraniční obchod, když slovenský export i import stoupl oproti ČR rychleji

Rok 1992 v ČR však již ukázal ve struktuře výdajů na HDP opětovné meziroční růsty s výjimkou pokračujícího snižování dovozů a snižování zásob, které ukazovalo na velmi křehkou poptávku. Navíc meziroční přírůstky spotřeby a investic, ale i exportu, byly ovlivněny velmi nízkou srovnávací základnou roku 1991 - výdaje domácností na konečnou spotřebu v ČR stouply o 4,5 % ve srovnání s meziročním propadem v roce 1991 o 17,8 %, obdobně výdaje vládních institucí s +4,6 % proti -5,3 % v roce 1991.

⁶ Svoji roli mohly hrát i způsoby provádění privatizace státních podniků.

Nejen vývoj fixních investic...

Nízké srovnávací základně lze připsat i opětovný návrat k růstu fixních investic v České republice, na rozdíl od Slovenska, kde ještě i v roce 1992 pokračoval jejich meziroční pokles.

... ale i dalších položek výdajů na HDP ukázaly, že transformační „šoková terapie“ měla vyšší účinek v ČR než v SR

„Léčba šokem“ - bráno jen podle výsledků výdajové strany HDP v letech 1991 a 1992 - tedy České republice „prospěla“ více než Slovensku. Návraty k růstu ekonomiky byly u většiny složek výdajové strany HDP ČR rychlejší. Stejně tak pokračující pokles HDP byl v ČR v roce 1992 oproti Slovensku mírnější.

3.2. Srovnání vývoje ČR a SR po vzniku samostatných států do roku 1997

Transformační propad ekonomiky trval v ČR šest let, na Slovensku osm let

Délka transformačního propadu byla delší na Slovensku, než v České republice. Ekonomika ČR dosáhla úrovně HDP z roku 1990 v roce 1996 (index 102,0 reálně při 1990=100). To se sice zdá být doba relativně dlouhá, ovšem Slovensku trvalo ještě další dva roky, než se mu v roce 1998 podařilo přesáhnout úroveň svého HDP z roku 1990 (index 102,5 reálně při 1990=100).

Stejná proporce pokud jde o překonávání transformačního propadu platila i pro výkonnost měřenou podle hrubé přidané hodnoty (v ČR v roce 1996 index 101,4 reálně, na Slovensku byla úroveň roku 1990 překonána až v roce 1998 s indexem hrubé přidané hodnoty 102,0).

Na Slovensku byla materiální kvalita života domácností podle jejich výdajů na konečnou spotřebu nad úroveň roku 1990 až po dvanácti letech, v ČR po šesti letech

Slovenské domácnosti trpěly transformací více než české, měříme-li věc podle doby, po kterou trval transformační propad jejich výdajů na konečnou spotřebu. V České republice byly proti roku 1990 výdaje domácností poprvé vyšší v roce 1996 (index 101,3). Ovšem na Slovensku se materiální kvalita života domácností měřená jejich výdaji na konečnou spotřebu dostala nad úroveň roku 1990 poprvé až v roce 2002 (!) s indexem 102,3. Transformační propad takto vyjádřené životní úrovně trval v SR dlouhých dvanáct let, v České republice pak šest let.

Slovensko i Českou republiku táhl ve výkonnosti po roce 1992 především export a import zboží a služeb

Obdobně později oproti ČR zahájily na Slovensku růstovou trajektorii další složky výdajů na HDP po propadech z počátku 90. let. Obě ekonomiky byly taženy vzhůru dynamikou zahraničního obchodu (graf 12), ovšem vzhledem k nižšímu podílu čistého exportu ve struktuře HDP mají v obou ekonomikách vyšší váhu výdaje na konečnou spotřebu. Jejich dynamika v kumulacích s bází roku 1990 sledovala v ČR od roku 1992 do roku 1996 velmi těsně dynamiku HDP, na Slovensku byla zřetelně pod jeho úrovní. Výdaje vládních institucí se totiž dostaly na úroveň roku 1990 až v roce 1996, zatímco v ČR se jejich propad zastavil už v roce 1993.

Do roku 1995 zasahoval slovenskou ekonomiku negativně úbytek investic, zejména investic do zásob, tvorba hrubého kapitálu byla vyšší oproti základně roku 1990 až teprve v roce 1996 - v ČR už v roce 1994

Z podstaty velmi volatilní vývoj investic do fixních aktiv, ale zejména do zásob, zasáhl do poloviny 90. let negativním způsobem více ekonomiku Slovenské republiky. Docházelo zejména k velkým úbytkům zásob, neboť tvorba hrubého kapitálu jako celek (investice do fixních aktiv a do zásob) činila v SR období 1991-1995 v jednotlivých letech jen polovinu až tři čtvrtiny úrovně roku 1990.

V České republice byl propad rovněž značný, ovšem relativně brzy, už v roce 1994, přišlo oživení a tvorba hrubého kapitálu přesáhla úroveň 1990. Na Slovensku k tomu došlo až v roce 1996.

Později, v letech 1994-1997, vykazala ČR kumulativní růst tvorby hrubého kapitálu, zatímco SR pokles

Průměrné kumulativní růsty investic do fixních aktiv a do zásob v ČR za období 1994-1997 představovaly ročně až čtvrtinu (+24,8 %), zatímco na Slovensku šlo naproti tomu o významný až desetinový pokles (-9,7 %). V SR stál za tímto relativně dlouhým nepříznivým vývojovým obdobím především přetrvávající pokles zásob, neboť samotná tvorba hrubého fixního kapitálu v tomto pojetí průměrných kumulativních růstu za období 1994-1997 dosahovala +5,3 %.

Slovensko bylo zasaženo transformací své ekonomiky k tržnímu prostředí tvrději, než Česká republika...

V úhmu tak lze říci, že Slovensko utrpělo co do propadů své ekonomiky po roce 1990 významně více než ČR. K návratu na růstovou trajektorii došlo později - HDP v reálném vyjádření přesáhl úroveň roku 1990, kdy bylo Slovensko ještě součástí federace s ČR, až v roce 1998, zatímco Česká republika již v roce 1996, jak bylo zmíněno.

... jak vlivem pomalejšího oživení investic...

O dva roky déle oproti České republice čekalo v transformačním období Slovensko také na oživení investic do fixních aktiv a zásob (1996 proti 1994 v ČR). Pokud je o samotné fixní investice, činil rozdíl pouhý rok. Česká ekonomika totiž co se týká překonání úrovně nainvestovaných objemů peněz do fixních aktiv převýšila úroveň z roku 1990 nikoli už v roce 1994, jako to platilo pro tvorbu hrubého kapitálu, ale až v roce 1995 (i když velmi silným meziročním růstem o 23,3 %, což představovalo proti bázi roku 1990 přírůstek 22,9 %).

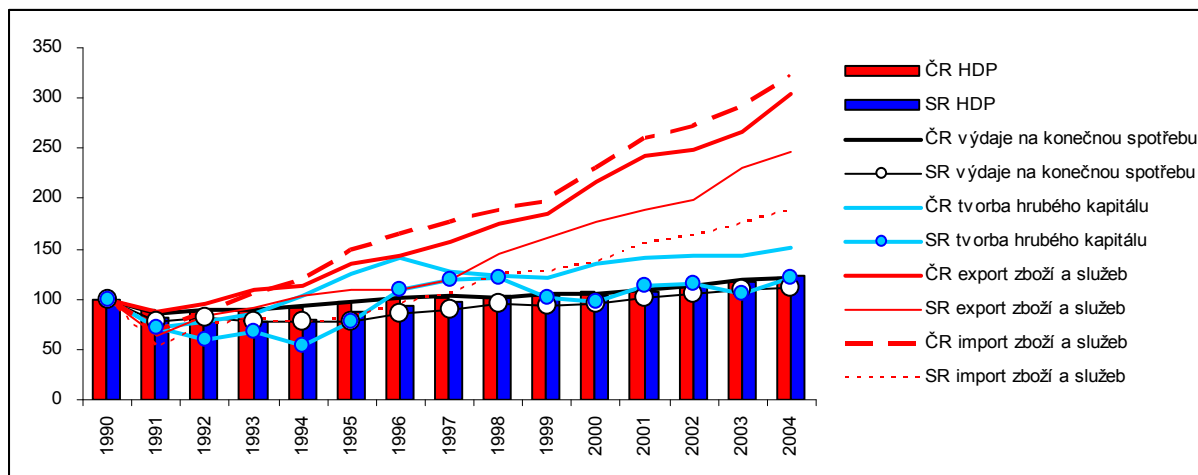
...tak i zahraničního obchodu se zbožím a službami, jehož dynamiku v ČR nezpomalila ani recese po měnové krizi v letech 1997 a 1998

Také v zahraničním obchodě se zbožím a službami byl nástup oživení na Slovensku mírně pomalejší, než tomu bylo v České republice. ČR velmi úspěšně překonala nálepku země exportující především na tzv. „měkké východní trhy“ a přeorientování vývozu zboží do západních zemí Evropy proběhla v 90. letech relativně rychle. I když bez hlubší teritoriální analýzy nelze doložit v této studii, kdy přesně k tomu začalo docházet, zůstává faktem, že už v roce 1993, tedy po rozpadu federace, byl objem exportu z České republiky reálně nad úroveň roku 1990 (+8,8 %). Dokonce i v letech recese po měnové krizi, tj. 1997 a 1998, neklesaly meziročně objemy vývozu, ale ani dovozu zboží a služeb do České republiky, přestože tato recese oslabila domácí poptávku (meziroční přírůstky toků zboží a služeb v těchto letech pouze zpomalily).

Příčinou toho, že toky zboží a služeb na Slovensko dosáhly úrovně roku 1990 až po šesti letech transformace, byl především jejich meziroční propad na polovinu už v roce 1991; exporty meziročně ožily v ČR i SR již v roce 1992

Na Slovensku oproti ČR překonal export zboží a služeb úroveň roku 1990 v roce 1994, tedy o rok později než v ČR. I to však lze pokládat za úspěch, neboť země „doplácela“ (významně i z pohledu zaměstnanosti) na podstatnou redukcí důležitých exportních odvětví (zbrojní průmysl na středním Slovensku). Objem dovozů zboží a služeb na Slovensko překonal úroveň z roku 1990 až v roce 1996, o celé čtyři roky později než tomu bylo v ČR. Je však nutné přiznat, že příčinou nebyla přetrvávající nízká domácí poptávka po dovozech. Vývoj totiž ovlivnil především velmi prudký propad dovozů v roce 1991 (na téměř polovinu s indexem 52,5). Meziročně totiž objemy dovozů na Slovensku začaly růst už v roce 1992, tedy stejně jako tomu bylo v České republice.

Graf 13: Vývoj HDP a jeho hlavních složek v České republice a na Slovensku v letech 1990-2004 (1990=100)

Pramen: Historická ročenka národních účtů

3.2.1. Inflační vliv působící na spotřebu domácností

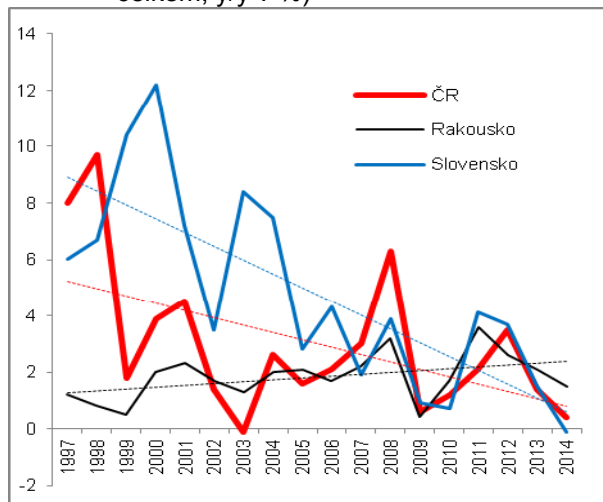
„Nejbolestivější“ byl průběh transformace pro slovenské domácnosti – jejich výdaje na konečnou spotřebu překonaly úroveň roku 1990 až po dvanácti letech, zatímco v ČR po šesti letech

Slovenské domácnosti spotřebovaly od roku 1991 do roku 2001 ve srovnání s rokem 1990 každoročně méně. Teprve v roce 2002, po dvanácti letech, jejich výdaje na konečnou spotřebu převýšily výdaje bazického roku. V České republice k tomu došlo již v roce 1996. Opět, jako u několika dalších ukazatelů, je nepříznivý vývoj na Slovensku možné připsat, hlubokému propadu v roce 1991 (o čtvrtinu), který však nebyl dramaticky horší než v ČR (-24 % proti -17,8 % v České republice). Ovšem jestliže v roce 1996 v ČR poprvé převýšily výdaje domácností na konečnou spotřebu úroveň roku 1990, pak na Slovensku byly stále ještě o 22 % nižší. Pod úrovní roku 1990 končily neustále, až do

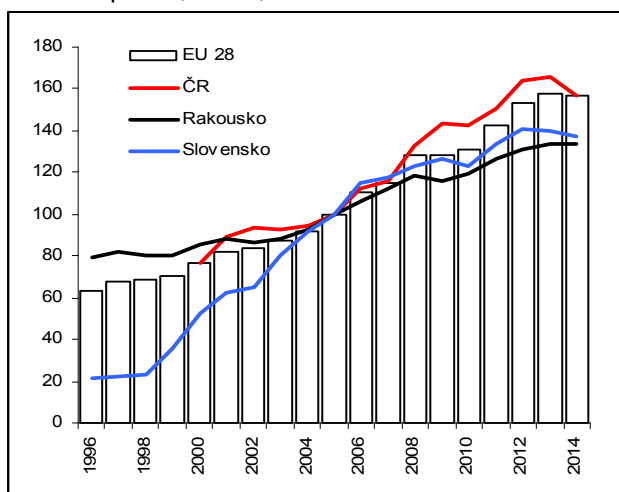

roku 2002 i přesto, že během tohoto dlouhého období celkem v šesti letech vykazovaly meziroční přírůstky. Ty však byly příliš slabé na to, aby stačily vykompenzovat roky meziročních poklesů či stagnace a čtvrtinový propad z roku 1991.

Graf 14 Vývoj cen spotřebitelských cen (HICP celkem, y/y v %)

Graf 15 Vývoj cen energií (elektrina, plyn, ostatní paliva; HICP, 2005=100)

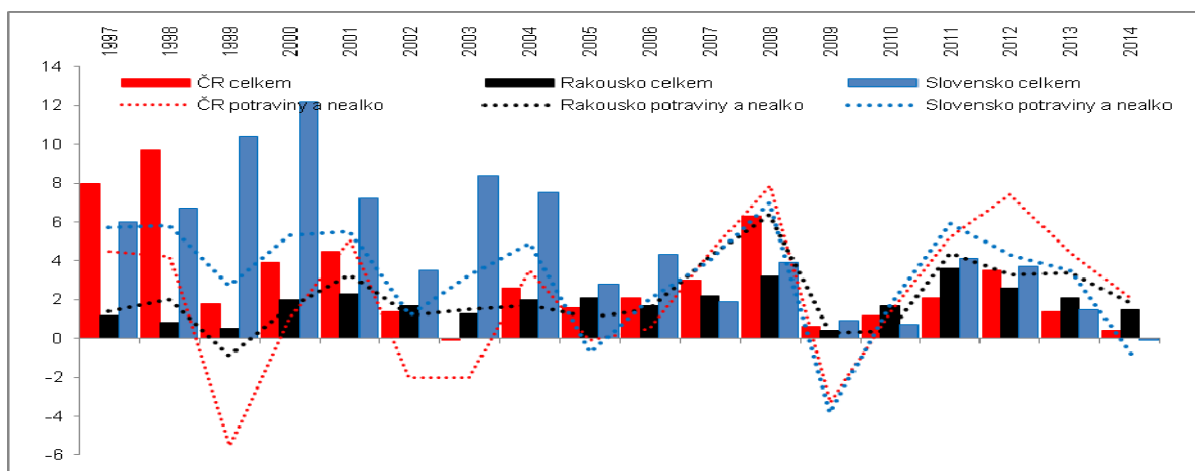
Pramen: Eurostat

Slabou úroveň spotřeby domácností v SR ovlivňoval vysoký růst spotřebitelských cen oproti inflaci v České republice a zejména v Rakousku; růst cen energií pro domácnosti byl v ČR významně rychlejší než v obou porovnávaných zemích

Slovenské domácnosti tak nesly na svých bedrech velmi významnou část transformačních nákladů své země na cestě k tržní ekonomice. Na úroveň jejich spotřeby působila vysoká inflace – podle grafu 14, který doplňuje vývoj spotřebitelských cen v ČR a SR také o pohled na spotřebitelskou inflaci v Rakousku. Na Slovensku byl meziroční růst cen v trendu po naprostou většinu sledovaného období výrazně vyšší než v ČR anebo v Rakousku. To omezovalo i ochotu domácností utrácet a ovlivňovalo výsledná tempa růstu výdajů slovenských domácností na jejich konečnou spotřebu v reálném vyjádření. Srovnání vývoje spotřebitelských cen podle harmonizovaného indexu je pro ilustraci uvedeno v grafu 14 za položky spotřeby celkem, v grafu 16 pak ještě spolu s výdajovou položkou Potraviny a nealkoholické nápoje. Slovenská inflace postupně klesala, ale nakrátko ji „zkrotila“ až krize v roce 2009 (grafy 14 a 16).

V České republice byly výdaje na konečnou spotřebu domácností ovlivňovány více než v SR nebo v Rakousku vysokým růstem cen energií (elektrina, plyn a ostatní paliva), který zpomalil až v roce 2014 (graf 15).

Graf 16: Harmonizovaný index spotřebitelských cen (položka Celkem a položka Potraviny a nealko nápoje; průměrné meziroční změny v %)

Pramen: Eurostat

3.3. Ekonomický vývoj ČR, SR a Rakouska po roce 1997

Měnová krize v roce 2007, kterou prošla ekonomika České republiky, nikoli však hospodářství Rakouska či Slovenska, vedla mimo jiné i v důsledku opatření vládní hospodářské politiky, cílící ke zmírnění této krize, k pádu české ekonomiky do recese (v roce 1997 a 1998 klesl HDP v reálném vyjádření o 0,7 %, resp. o 0,3 % podle tabulek Eurostatu v ESA2010). Ekonomika Rakouska v uvedených letech významně rostla, což potom určilo do značné míry i další vývoj srovnání prováděného v této analýze za uvedené tři země.

V letech 1997 a 1998 prošla česká ekonomika po měnové krizi recesí, ekonomika Rakouska však relativně silně rostla, dokonce více než evropský průměr

Zatímco česká ekonomika procházela v letech 1997 a 1998 recesí s meziročními poklesy výkonnosti o 0,7 %, resp. o 0,3 % v reálném vyjádření, HDP Rakouska se vyvíjel velmi pozitivně (+2,2 %, resp. +3,6 % meziročně). Rakouská ekonomika se nacházela v období 1998-2000 na vrcholu hospodářského cyklu s průměrným meziročním růstem HDP +3,5 %, což bylo více než za EU 28 nebo skupiny nejvyspělejších zemí Unie, tj. EU 15 (jejich průměrný roční růst za uvedená tři léta činil +3,3 %).

Tempem +3,5 % v průměru ročně v letech 1998-2000 rostla rakouská ekonomika pak až v letech 2005-2006; i její krizový pokles v roce 2009 byl mělký než v EU a podstatně menší než v ČR a zejména v SR

Zopakovat konjunkturální fázi s takovýmto růstem HDP se Rakousku podařilo až v letech 2005-2006 (přírůstek HDP v průměru ročně +3,5 %).

Poté však Rakousko v roce 2009 - stejně jako drtivá většina evropských zemí - čelilo ekonomické krizi, která snížila jeho HDP o 3,8 %. Bylo to zhruba stejně jako u ekonomik Nizozemí nebo Španělska. Rakousko se však vyrovnalo s krizí relativně velmi dobře (propad za EU činil 4,4 %). Ve srovnání s Českou republikou (-4,8 %) anebo Slovenskem (-5,5 %) utrpělo tedy Rakousko krizí v roce 2009 podstatně méně.

Slovensko rostlo v průměru za roky 1998-2000 ročně dokonce nepatrně méně než Česká republika - celkově byly fáze ekonomického cyklu v té době u ČR, SR a Rakouska značně asynchronní

Také slovenský růst byl již v letech 1997 a 1998, kdy českou ekonomiku ovládala recese, příznivější. V letech 1998-2000 však ale slovenská ekonomika rostla ročně v průměru o 1,7 %, což bylo oproti Rakousku relativně málo (příčinou byl velmi mírný meziroční pokles v SR v roce 1999 o 0,2 %). Zmíněný růst Slovenska o 1,7 % v průměru za roky 1998-2000 byl však dokonce nepatrně menší, než jaký vykázal za tu dobu HDP České republiky (+1,8 %), která se tedy vymanila z recese let 1997-1998 relativně dobře.⁷

Ekonomické cykly Rakouska, ČR a Slovenska tedy byly v uvedené době značně asynchronní.

3.3.1. Vývoj ve fázích let 1998-2004 a let 2004-2014

Vývoj ekonomik ČR, SR, Rakouska se v dalším pokusíme posoudit ve fázích, a to za období 1998-2004, které předcházelo vstupu České republiky a Slovenska do společného evropského hospodářského prostoru a poté za období 2004-2014, kdy tyto dvě země již byly členy EU.

3.3.1.1. Průměrné meziroční růsty ekonomik ČR, SR a Rakouska v letech 1998-2004

ČR a SR rostly za roky 1998-2004 v průměru rychleji než EU, kterou ovlivnila slabší aktivitou Německa v letech 2002-2004

Tabulka 1 ukazuje, že už v letech 1998-2004 byl průměrný růst ekonomiky Slovenska rychlejší než ostatních dvou zemí. ČR docílila příznivějších přírůstků HDP než Unie jako celek (+2,5 %), kde růst ovlivnila především faktická stagnace největší evropské ekonomiky v letech 2002-2004. Německo tehdy rostlo v průměru ročně jen o 0,2 % (Itálie srovnatelně +0,7 %, Francie +1,7 %).

⁷ Hodnocení let 1993 a 1997 naráží na jistý nesoulad v číslech uváděných za Slovenskou republiku. Na stránkách Eurostatu podle ESA 1995 jsou u Slovenska za roky 1993-1997 prezentovány velmi vysoké meziroční přírůstky HDP v reálném vyjádření (např. již v letech 1993 a 1994 v době po rozdělení ČSFR +7,2 % a +6,2 %, v dalších třech letech pak +7,9 %, +6,9 % a +4,4 %), což vedlo za celé období 1993-1997 k průměrnému meziročnímu růstu o silných 6,5 %. Pro ČR pak činil obdobně zjištěný růst pouze 2,8 % (po letech od roku 1993 šlo o +1,2 %, +2,9 %, +6,3 %, +4,5 % a -0,9 %). Navozuje to zřejmý problém s vykazováním, neboť v tabulkách Eurostatu podle ESA 2010 již u Slovenska data do roku 1997 na rozdíl od jiných zemí uváděna nejsou. Navíc zmíněné meziroční vysoké růsty HDP SR v letech 1993-1997 neodpovídají ani datům z Historické ročenky národních účtů. Nelze tedy učinit velmi zajímavé srovnání, které by mohlo určit, jak se obě země, tj. ČR a SR, vyrovnaly v dalším vývoji svých ekonomik s rozdělením federace.

Tabulka 2: Průměrná meziroční tempa růstu HDP ekonomik ČR, Slovenska, Rakouska a EU 28 za roky 1998-2004, 2004-2014 a 1998-2014 (reálně, v %)

1998-2004 v průměru ročně	ČR	2,7 %	SR	3,4 %	AT	2,5 %	EU	2,5 %
2004-2014 v průměru ročně	ČR	2,4 %	SR	4,0 %	AT	1,4 %	EU	1,1 %
1998-2014 v průměru ročně	ČR	2,4 %	SR	3,7 %	AT	1,8 %	EU	1,6 %

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Rakousko v letech 1998-2004 s průměrným meziročním růstem 2,5 %...

Rakousko rostlo v letech 1998-2004 v průměru ročně o 2,5 %, tedy stejně jako rostla v té době ekonomika EU 28 a mírně rychleji než „staré“ země Unie, tj. EU 15 (+2,4 %) i uskupení zemí, které odpovídá současné struktuře a počtu zemí eurozóny (+2,3 %).

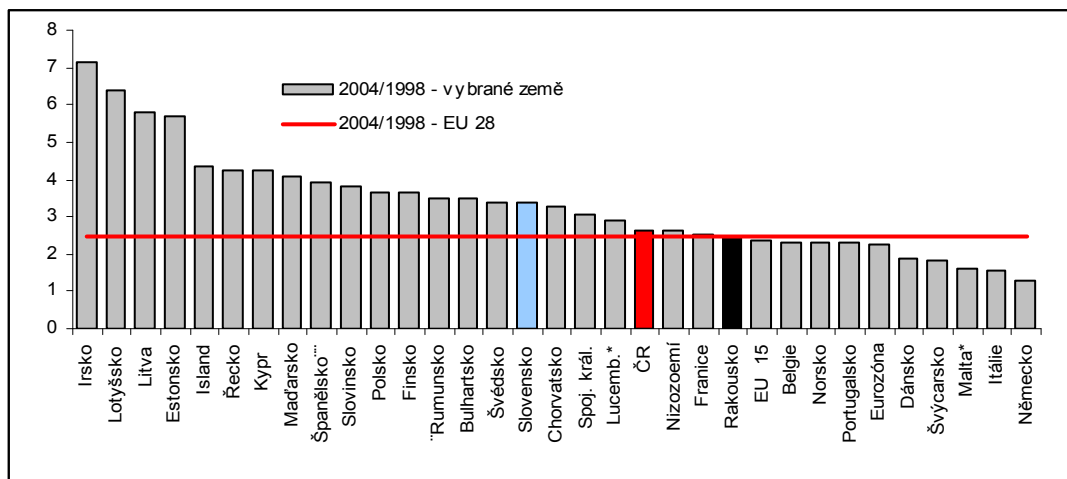
... zatímco HDP ČR rostl oproti Rakousku v průměru jen mírně rychleji, tj. +2,7 % ročně vlivem recese v roce 1998 a slabších let 1999 a 2002

Česká republika s výrazným odstupem od ekonomické úrovně Rakouska - což by ji mělo favorizovat z pohledu nižší výchozí „vyspělostní“ báze - vykázala za roky 1998-2004 průměrný roční růst ve výši +2,7 %. Zapůsobil především velmi slušný růst české ekonomiky v letech 2003 a 2004 (+3,6 %, resp. +4,9 %). Svou „daň“ si však vybrala již zmiňovaná recese 1997-1998, neboť „abstrahujeme-li“ od těchto dvou let, rostl HDP ČR za roky 1999-2004 v průměru o 3,2 % ročně, což už bylo prakticky stejně, jako činil za tu dobu růst HDP Slovenska (+3,3 %).

Slovensko bylo zhruba v polovině žebříčku průměrných růstů HDP evropských zemí za roky 1998-2004 s tempem +3,7 %, což bylo nejvíce z trojice ČR, SR, Rakousko

Ekonomika Slovenské republiky neprošla recesí z počátku druhé poloviny 90. let, jako ekonomika České republiky a její silná dynamika v letech 2002-2004 (+4,5 %, +5,4 % a +5,3 %) vedla k průměrnému tempu ročních přírůstků slovenského HDP o 3,4 % v „předvstupním období“ 1998-2004. To pro slovenskou ekonomiku sice znamenalo první místo v trojici zemí sledovaných v této analýze, ovšem v žebříčku zemí EU sledovaných Eurostatem v datech zmíněného období bylo Slovensko až v polovině.

Rychleji rostly nejen pobaltské a balkánské země vlivem své nízké ekonomické základny, ale např. i Španělsko, Švédsko anebo Finsko a ze zemí Visegrádské čtyřky rovněž Maďarsko a Polsko. Nejvyšší ekonomickou výkonnost ukázalo za roky 1998-2004 Irsko, nejmenší průměrný přírůstek pak měla největší evropská ekonomika - německý HDP rostl v průměru ročně jen o 1,3 % (graf 17).

Graf 17: Průměrný meziroční přírůstek HDP reálně v letech 1998-2004 (v %)

Pramen: Eurostat

3.3.1.2. Průměrné meziroční růsty ekonomik ČR, SR a Rakouska v letech 2004-2014

Slovensko rostlo v průměru ročně v letech 2004-2014 nejrychleji v Evropě...

Slovenská ekonomika rostla nejrychleji oproti ČR a Rakousku zejména po roce 2004, kdy se její HDP každoročně až do roku 2014 zvyšoval o 4 %. Během těchto let byla z pohledu růstové dynamiky HDP vůbec nejrychlejší evropskou zemí (graf 18).

...díky vstupu do EI v kombinaci s uskutečněnými reformami

Podle růstové dynamiky za roky členství Slovenska v EU, která byla nejrychlejší v Evropě se může zdát, že tato země ze vstupu do EU získala nejvíce. Na Slovensku však

rovněž v tomto období proběhly reformy týkající se zdravotní a penzijní oblasti i celá řada dalších reforem, především daňových či s daněmi spojených (např. zavedení kontroly odvádění DPH z tržeb přes tzv. registrační pokladny).

ČR si za roky 2004-2014 „polepšila“ v pořadí zemí EU řazených podle meziroční rychlosti růstu...

Česká republika si během let 2004-2014 rovněž polepšila, pokud jde o pozici v žebříčku zemí Evropy seřazených podle meziročních temp růstu. Zatímco v období 1998-2004 byla na 20. místě, za období 2004-2014 na 11. místě.

... i přesto, že průměrná meziroční dynamika v letech 2004-2014 byla v ČR pomalejší než za roky 1998-2004

Jistý paradox této pozitivní změny spočívá v tom, že ke zlepšení pozice v žebříčku zemí došlo i přesto, že průměrná růstová dynamika České republiky za období 2004-2014 (+2,4 %) byla mírně slabší než růstová dynamika z let 1998-2004 (+2,7 %). Důvod lze najít v tom, že země prošla stejně jako drtivá většina zemí EU krizí v roce 2009, a to s dopadem mírně horším než průměr Unie (-4,8 % y/y proti -4,4 % y/y v EU 28). Navíc ale poznamenala ekonomiku ČR recese let 2012-2013, kterou co do délky (počtu čtvrtletí s poklesy) také naprostá většina zemí Evropy neznamenalala.

Na druhé straně vah pak co se vývoje ČR po roce 2004 týká, stojí evidentní přínosy ze vstupu země do EU projevující se odbouráním administrativních překážek obchodu, jeho rychlé tempo růstu (totéž platilo i pro SR). Přínosem byl po vstupu (opět jako pro SR) přístup k rozpočtu EU, kdy čerpání peněz především ze strukturálních evropských fondů získal kromě Prahy každý z regionů NUTS 2 v ČR a pak také pokračující příliv přímých investic reagující na zvýšení atraktivity ČR jako členské země EU.

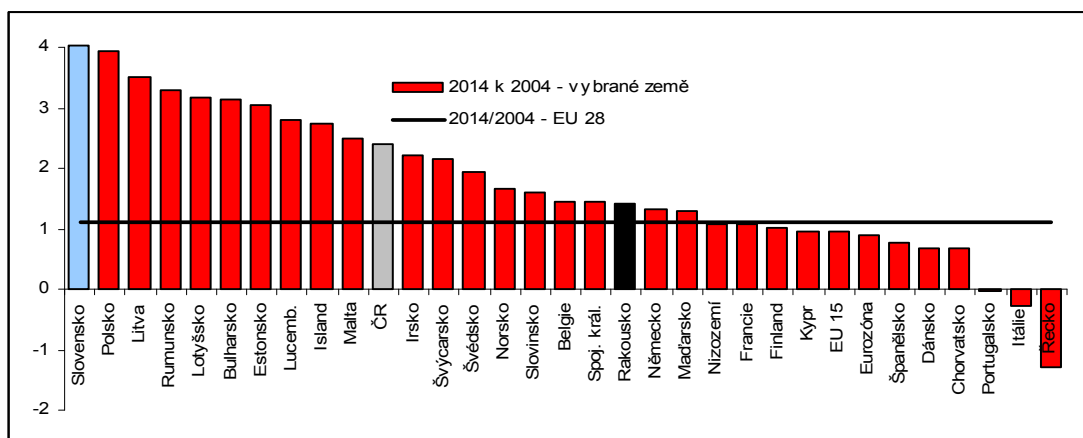
Rakousko si vedlo velmi dobře i v situaci, kdy většina starých zemí Unie i skupina EU 15 jako celek v průměru ztrácela dynamiku HDP

Výkonnost ekonomiky Rakouska je pozoruhodná v tom, že jak za období po rozšíření Evropské unie o nové země, tak i za celé období 1998-2014, rostl rakouský HDP rychleji než průměr starých zemí Unie tj. skupiny EU 15, tak i Unie jako celku tj. EU 28, i když právě celounijní tempo bylo růstu bylo „podporováno“ rychlou dynamikou vývoje ekonomik nových zemí.

Ekonomika Rakouska, stejně jako německá ekonomika těžily zřejmě ze sousedství s novými zeměmi EU - nejen co se týká exportních možností, ale i přílivem pracovníků, kteří v těchto zemích tvořili přidanou hodnotu

Pozice Rakouska se tak podle průměrných temp růstu za roky 2004-2014 v evropském srovnání rovněž zlepšila. Jestliže za roky 1998-2004 rostl HDP Rakouska průměrným tempem (+2,5 %), které ho řadilo na přelomu druhé a třetí třetiny v pořadí dynamiky evropských zemí, pak v letech 2004-2014 se Rakousko dostalo zhruba do jeho poloviny tohoto žebříčku s průměrným tempem růstu 1,4 %. Patřilo tak spolu s Německem k několika zemím Unie, kde byl v letech 2006 a 2007 významně dynamizován hospodářský růst a lze soudit, že tomu tak mohlo být i díky sousedství s novými členskými zeměmi s jejich zesílenou poptávkou po zboží z Německa a Rakouska.

Graf 18: Průměrný meziroční přírůstek HDP reálně v letech 2004-2014 (v %)

Pramen: Eurostat

3.3.2. Vývoj růstu ekonomik ČR, SR a Rakouska v letech 1998-2014

ČR byla podle průměrného meziročního růstu své ekonomiky za roky 1998-2014 v pořadí zemí EU třináctá - průměrný roční

Česká republika si v průběhu času polepšila, pokud jde o pozici v žebříčku zemí Evropy seřazených podle průměrných meziročních temp růstu. V letech 1998-2014 byla až ve druhé polovině žebříčku zemí Evropy, za období 2004-2014 pak na 11. místě. V úhrnu let 1998-2014 ji průměrný růst HDP zařadil na 13. místo v EU 28 - zůstal jak za období po

růst byl jak za roky 2004-2014, tak za celé sledované období 1998-2014 stejný, tj. +2,4 %; v naději na příznivější výsledek ji „diskvalifikovaly“ dvě období recese

vstupu do Unie, tak za celé období 1998-2014 stejný, tj. v průměru +2,4 %.

Přitom jak na počátku, tak i na konci celého sledovaného období 1998-2004 „diskvalifikovaly“ ČR pokud jde o příznivější výsledek dvě recese - ta s přesahem do roku 1997 snížila HDP ČR o 0,7 %, resp. o 0,3 % v roce 2008, recese z let 2012 a 2013 snížila meziročně výkon české ekonomiky o 0,9 % a 0,5 %. Oživení přinesl až rok 2014 (+2 % y/y), po němž následoval výrazný meziroční růst v roce 2015 se tempy HDP ve třech čtvrtletích 2015 vyššími než 4 %.

Rakousko bylo v letech 1998-2014 jednou z nejstabilnějších zemí Unie - jeho HDP začal významněji zpomalovat až v letech 2013-2014

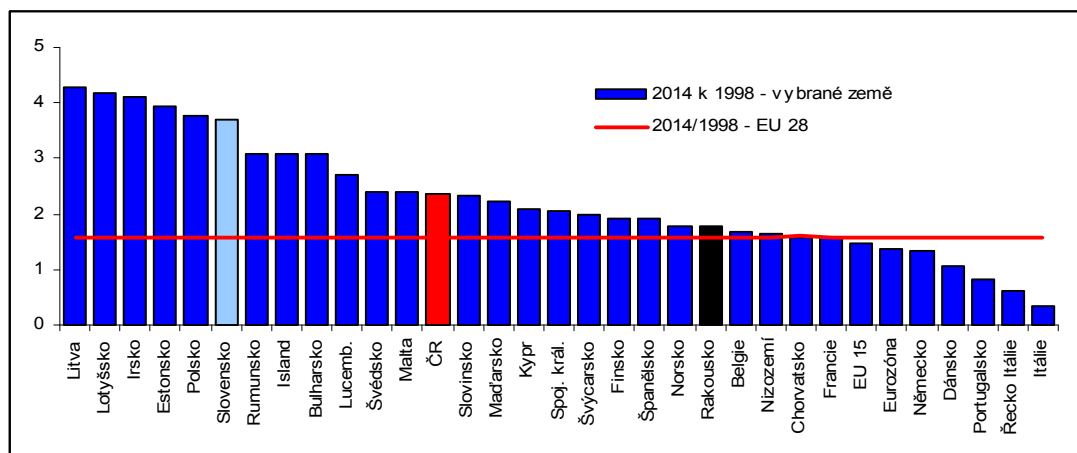
Rakousko patřilo za celé období 1998-2014 k nejstabilnějším zemím Unie s růstem vyšším než kolik činil unijní průměr (+1,8 % oproti +1,6 %). V letech 2013 a 2014 však začala rakouská ekonomika ztrácet na tempu. V roce 2013 vykázala stejně jako EU 28 jen křehký růst (+0,3 % proti +0,2 % v EU 28). V roce 2014 však již rakouská ekonomika nezachytila trend mírného oživení v EU - jejíž HDP se zvýšil o 1,4 %. Zůstala s +0,3 % růstu HDP šestou nejméně úspěšnou evropskou zemí (po Francii a klesajících ekonomikách Chorvatska, Itálie, Finska a Kypru).

Úspěch Slovenska – příliv zahraničního kapitálu do konjunkturálních odvětví, provedené klíčové reformy a uvolněná fiskální politika

Slovensko je jednou z neúspěšnějších evropských ekonomik, co se vývoje HDP týká. Těžilo podobně jako pobaltské země z relativně nižší výchozí báze ekonomické vyspělosti, oproti nim však bylo i co se týká výše rozebíraného HDP na obyvatele v paritě kupní síly na vyšší úrovni. Mohlo těžit – podobně jako Česká republika – z přílivu zahraničního kapitálu do konjunkturálních odvětví. Mezi ně patří především výroba aut a její struktura podle typů, resp. tříd těchto vozů a značek, což umožnilo bez ještě hlubší újmy přečkat krizi v roce 2009, která se projevovala i významně oslabenou poptávkou po těchto typech komodit.

Spolu s provedenými reformami⁸ a relativně uvolněnou fiskální politikou (jak bude z dalšího rozboru zřejmé) umožňovaly peníze vkládané státem do slovenské ekonomiky dynamizovat i její růst.

Graf 19: Průměrný meziroční přírůstek HDP reálně v letech 1998-2014 (v %).

Pramen: Eurostat

⁸ Již v roce 1999 a pak v roce 2002 proběhla na Slovensku reforma veřejné správy. K dalším změnám levicově laděný časopis Stern v článku „Vzorová neoliberální země“ v polovině roku 2005 napsal: „Daň ve výši 19 % platí pro všechny soukromé i korporátní příjmy, dividendy nejsou daněny.. Pracovní právo bylo přetvořeno k favorizaci podnikání, stejně jako sociální a penzijní systém. Tím se Slovensko stalo přitažlivé nejen pro velké koncerny, ale i pro menší firmy v sousedních zemích, což přimělo např. Rakušany k urychlenému a výraznému snížení daní, aby firmy neodcházely přes řeku Moravu (tj. slovenskou hranici).“ Rakousko snížilo daň ze zisků právnických osob na 25 % z předchozích 34 %. Americký Business Week z července 2005 si povšiml jednoho z nejvyšších poměrů na světě, co se týká počtu vyrobených automobilů na počet obyvatel Slovenska. Regionální Pittsburgh Post Gazette přinesl reportáž z košických železáren a jiných zahraničních investic s poznámkou o vysokém růstu hodinové mzdy slovenského ocelářského dělníka. Hlavní ekonom Deutsche Bank, profesor Norbert Walter, dokonce doporučoval slovenský daňový model jako vzor pro Německo. Ekonomické reformy přispěly k většímu renomé Slovenska mezi zahraničními investory (BASF, VW, Peugeot-Citroen, Kia). Reforma slovenské ekonomiky nebyla zahájena koordinovaně, ale probíhala v daných sférách. Největší změny nastaly v daňové oblasti a ve veřejných rozpočtech, v sociálním systému, na trhu práce, v penzijním systému, ve zdravotnictví a ve financování školství (mimo vysokých škol). Byla vidět snaha slovenské vlády zavádět tržní vztahy i do tzv. veřejných služeb a také „institucionalizace“ reformem (vznikl Institut pro ekonomické a sociální reformy, Institut pro veřejné otázky, později Rada pro rozpočtovou zodpovědnost, aj.).

3.3.3. Výkonnost ekonomik ČR, SR, Rakouska k bázím let 1998 a 2004

Z porovnání vývoje k základu roku 1998 vyplývá,...

Kromě rozboru meziroční dynamiky a jejich průměrných hodnot za HDP České republiky, Slovenska a Rakouska existuje i možnost hodnotit úspěšnost jejich ekonomického vývoje sledované tímto ukazatelem také přírůstkem k určitému období. Zachovejme tedy způsob analýzy z předchozí kapitoly a pokusme se zjistit přírůstky HDP tří sledovaných zemí (spolu s porovnáním k přírůstkům za EU 28) k základu let 1998 a 2004. Výsledky ukazuje tabulka 3.

... že výkonnost ČR, SR i Rakouska byla do roku 2014 lepší než výkonnost EU 28 jako celku

Jestliže hospodářství EU 28 zvýšilo svůj výkon v roce 2014 proti výkonu v roce 1998 o více než čtvrtinu (+26,3 %), pak všechny tři země sledované v této analýze tento procentní přírůstek překonaly. Nejvíce Slovensko, jehož HDP byl v roce 2014 vyšší proti roku 1998 o plné tři čtvrtiny (+76,3 %). Tempo celé Unie tedy slovenský HDP svoji a dynamikou překonal třikrát.

Slovenský HDP byl v roce 2014 o tři čtvrtiny vyšší než v roce 1998 a český HDP o polovinu

Výkonnost České republiky stoupla během let 1998-2014 také velmi výrazně, i když ne s takovou intenzitou jako v případě Slovenska. Její HDP byl v koncovém roce 2014 o téměř polovinu vyšší (+48,3 %) než v roce 1998 a jeho přírůstek byl v porovnání s přírůstkem za EU 28 vyšší dvakrát.

Rakousko zvětšilo svůj HDP v roce 2014 proti roku 1998 zhruba o třicet procent, tj. mírně více než činil přírůstek EU

Nárůst rakouského HDP v roce 2014 se ve srovnání s rokem 1998 byl vyšší o téměř třetinu (+29,3 %) i když se zdá, že proti nárůstu za celou Evropskou unii 28 (+26,3 %) nejde o zvýšení významné, je při pohledu na unijní žebříček zřetelně vidět, že Rakousko zvýšilo svůj HDP více než dalších sedm nejvyspělejších zemí skupiny EU 15, jako je např. Německo, Francie, Nizozemí či Dánsko aj. (naopak méně než např. Irsko s +80 %, Švédsko se 42,9 % anebo Spojené království s 36,1 %). Nárůst výkonnosti Rakouska za zvolné období je stejný, jako vykazalo ze skupiny nejvyspělejších evropských zemí např. Finsko (+30 %) nebo Belgie (+29,9 %).

Z tohoto pohledu je tedy možno hodnotit zlepšení ekonomické výkonnosti Rakouska za roky 1998-2014 jako významné.

Tab. 3: Výkonnost ekonomik ČR, SR, Rakouska a EU 28 podle HDP reálně v roce 2014 k bázím let 1998 a 2004 (v %)

Index 2014 k 1998	ČR	148,3 %	SR	176,3 %	AT	129,7 %	EU	126,3 %
Index 2014 k 2004	ČR	123,0 %	SR	145,8 %	AT	113,6%	EU	109,7 %

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Rozšíření EU o deset nových zemí v květnu 2004 a následné přijetí Bulharska, Rumunska a naposledy Chorvatska mělo vliv nejen na nové, ale i na staré země Unie

Tabulka 3 dále porovnává zlepšení, které vykázaly země v důležitém časovém úseku pro celou evropskou ekonomiku, a sice období významného zvětšení společné evropského hospodářského prostoru o nové země (nepočtenější skupina v květnu 2004 přijetím deseti nových kandidátských zemí, později přijetím Bulharska a Rumunska zatím posledním novým členem EU je Chorvatsko).

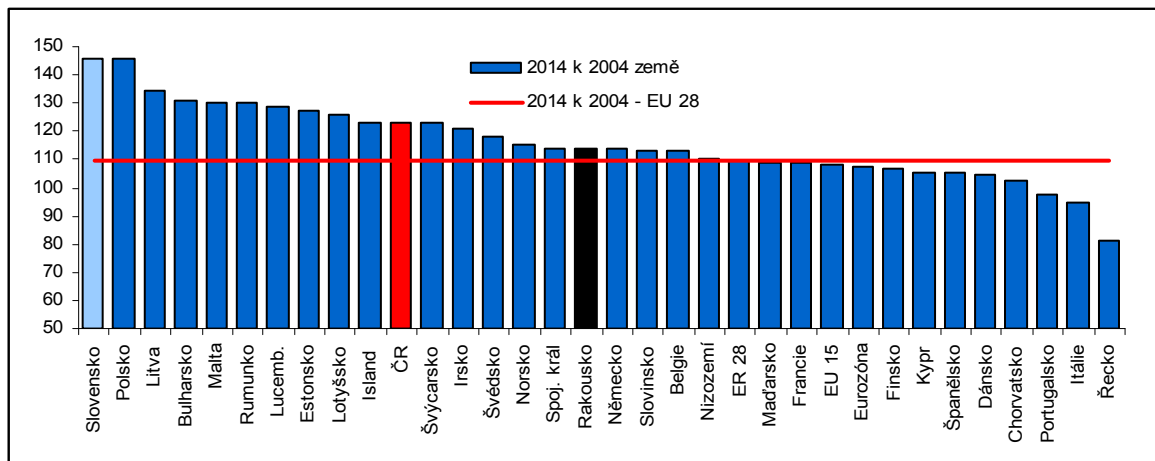
Toto rozšíření významně ovlivnilo hospodářský vývoj nejen zemí, které do EU čerstvě vstoupily, a to hlavně podle míry otevřenosti jejich ekonomik. Zapůsobilo také na vývoj ve starších členských zemích Unie. V logice věci tempo vývoje nových zemí narůstalo a v kontrastu k tomu tempo ekonomik starých zemí v úhmu velmi mírně klesalo.

Pokud jde o největší přírůstky HDP v roce 2014 proti roku 2004, patřilo mezi TOP 10 celkem devět nových členských zemí a neúspěšnější bylo Slovensko

Avšak o síle efektu, který mělo pro nové země Evropské unie jejich členství od roku 2004, vypovídá pořadí podle přírůstu HDP v roce 2014 proti roku 2004 (graf 20) jen zčásti. V první desítce zemí EU podle výše tohoto přírůstu je devět zemí ze skupiny nových členů Unie. Česká republika tuto desetičlennou skupinu uzavírá s přírůstkem HDP v roce 2014 proti roku 2004 o +23 %, Slovenská republika dokonce celý žebříček evropských zemí vede s dosaženým přírůstkem ve výši +45,8 %.

Graf 20: Zlepšení výkonnosti evropských ekonomik podle změny HDP v roce 2014 proti roku 2004 (index 2004=100)

Pramen: Eurostat

Vysoké průměrné růsty slovenské ekonomiky jsou spojeny s její volatilitou

Silnou volatilitu slovenské ekonomiky, ústící však do vysokých průměrných růstů za celé období 1998-2014 a zejména let 2004-2014, ukazuje graf 22. Je z něj patrná i skutečnost, že Rakousko neprošlo v posledních letech recesí, ani mírnou zaznamenanou v úhmu za evropská uskupení v roce 2012 (-0,5 % y/y v EU 28, -0,6 % v EU 15 a -0,9 % v eurozóně), a logicky ani delší, podobnou té, kterou vykazovala česká ekonomika (-0,9 % v roce 2012 a -0,5 % v roce 2013).

Největší vliv měl vývoj v letech 2004-2014 na celkové přírůstky HDP za roky 1998-2014 v případě Slovenska – jeho celkový přírůstek ovlivnil ze 60 %

Chceme-li vědět, jak participoval vývoj (přirůstky) po roce 2004 na celkovém přírůstku HDP zemí za časovou řadu 1999-2014, a tedy z jiného doplňujícího pohledu zjistit, jak mohlo členství v EU pomoci hospodářskému vývoji v nových zemích s nejrychlejšími přírůstky. Je však jasné, jako v případě Slovenska, že příčin může být podstatně širší spektrum. Pokusme se kvantifikovat tento vliv.

V případě Polska se podílel přírůstek HDP za roky 2004-2014 na přírůstku za období 1998-2014 také silnými 58 %,...

Největší vliv měl vývoj v období 2004-2014 na celkovém přírůstku HDP za roky 1998-2014 u desítky zemí s největším pozitivním posunem v HDP, mezi nimiž je devět nových členských zemí, v případě Slovenska. Tam se přírůstek po roce 2004 podílel na celkovém přírůstku HDP za roky 1998-2014 plnými třemi pětinami, tj. z 60 %. Vyšší než poloviční byl tento vliv i v Polsku (celkový přírůstek byl posílen vývojem po roce 2004 z 57,5 %).

V Bulharsku, které vstoupilo do EU později, však také z více než poloviny posílil HDP za roky 1998-2014 právě přírůstek za samotné období 2004-2014 (z 51,5 %). Pro tyto tři země tak byl vývoj po roce 2004 rozhodující.

...v ČR necelou polovinou a v pobaltských zemích třetinou

V ČR se přírůstek HDP v období počínající vstupem do EU podílel na nárůstu za roky 1998-2014 také téměř polovinou (ze 47,5 %). O něco méně pak v Rumunsku (ze 44,1 %). Pro tuto zemi však platí stejně jako pro Bulharsko, že benefitů z členství mělo možnost využít až později. Přesto již po celé období 2004-2014 rostly jejich ekonomiky tak, že vygenerovaly významný příspěvek k celkovému přírůstku HDP za roky 1998-2014.

Naopak pobaltské země rostly zřejmě rychleji již v období 1998-2004, neboť u nich byl přírůstek HDP v době po získání členství v EU k celkovému růstu za roky 1998-2014 jen zhruba třetinový - v Estonsku 34,2 %, v Lotyšsku 31,6 %. V Litvě představoval 40,4 %.

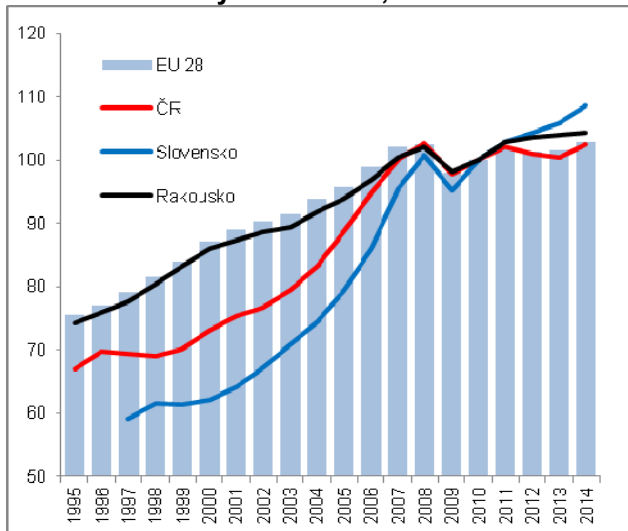
Vývoj po roce 2004 byl příznivý nejen pro nové členské země EU, ale překvapivě příznivý i pro Rakousko a zejména Německo

Rakousko je velmi překvapivým příkladem toho, jak vývoj po roce 2004 výrazně ovlivnil ve vyspělé zemi EU celkový přírůstek HDP. Přírůstek rakouského HDP za toto poslední desetiletí totiž ovlivnil nárůst za celé období 1998 téměř polovinou (ze 48,5 %), tedy zhruba stejně jako v České republice anebo v Bulharsku. Nelze zde přitom hovořit o vlivu slabší ekonomické základny. Ještě markantnější je příklad Německa, kde činil podíl přírůstku HDP z let 2004-2014 na přírůstku za celé období 1998-2014 plných 62,3 %. Bylo to dokonce více, než v případě Slovenska (60 %) s jeho nejrychleji rostoucí

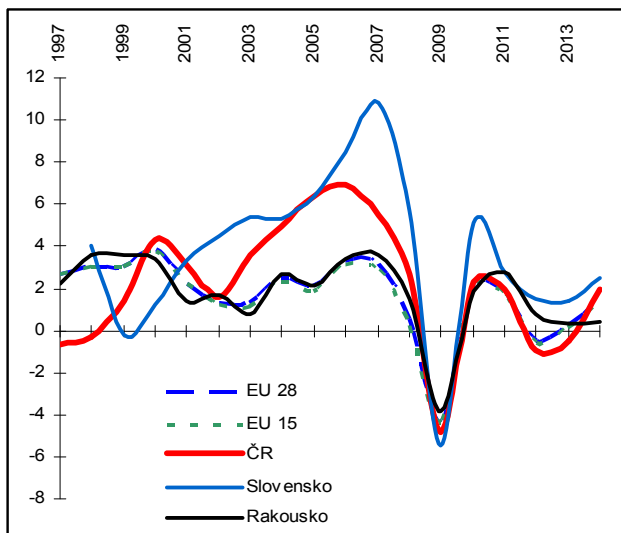
evropskou ekonomikou v letech 2004-2014.

Je zřejmé, že rozšíření EU od roku 2004 bylo významně prospěšné pro nové státy. Ale zjištěné proporce za Rakousko a zejména Německo ukazují, jak významný mohla mít tato změna vliv na některé z nejvyspělejších starých zemí Unie. Svou nemalou roli hraje okolnost, že Rakousko a Německo sousedí s novými členskými zeměmi a jejich pracovní trh byl a je tedy pro tyto nové země atraktivní.

Graf 21 Přírůstky HDP reálně, index 2010=100

Graf 22 Meziroční změny HDP (reálně, v %)

Pramen: Eurostat

Od roku 2010 do roku 2014 diverzifikované nárůsty HDP – ČR jen +2,5 %, Rakousko +4,3 % a Slovensko +8,6 %; rok 2015 se silným růstem české ekonomiky může její dosud horší výsledek „narovnat“

V závěrečném období z pohledu této analýzy, tj. za poslední čtyři roky od roku 2010, lze pozorovat významnou diverzifikaci růstů v ekonomikách České republiky, Slovenska a Rakouska (graf 21 zachycující vývoj HDP těchto ekonomik k bázi roku 2010). Zatímco slovenský HDP pokračuje po propadu v roce 2009 stabilně v relativně silném růstu a rakouská ekonomika i se znatelným oslabením v letech 2013 a 2014 také, český HDP stoupl proti roku 2010 o pouhých 2,5 %. Rakouský HDP přitom narostl o 4,3 % a slovenský dokonce o 8,6 %. Tyto proporce, pro ČR nelichotivé, zřejmě poněkud narovná příznivý vývoj české ekonomiky v roce 2015.

Členství v EU dynamizoval růst ekonomik po roce 2004, nemůžeme však přesně říci, jak na růsty za toto období působil právě tento vliv

Pokus porovnat ekonomický vývoj v letech 2004-2014 s ekonomickým vývojem za celé období 1998-2014 ukazuje zejména na příkladu Rumunska a Bulharska, že klíčový vliv na dynamizaci růstu ekonomik nových členských zemí nelze přisuzovat jen členství v EU již od roku 2004. Více k tomu poví analýza kapitoly 4 o struktuře růstu vybraných ekonomik ČR, SR a Rakouska podle složek výdajové strany HDP a také kapitola 5 o struktuře ekonomik zmíněných zemí podle váhy jednotlivých odvětví.

4. Příčiny růstů ekonomik ČR, SR a Rakouska podle struktury HDP a jejího vývoje

Poptávkové impulsy generované složkami výdajové strany HDP si obecně žádají odpovídající reakci na straně nabídky v ekonomice, ať už jde o potřebné zdroje nasycované z domácí produkce anebo dovozů. Vztah bývá samozřejmě interaktivní.

4.1. Základní složky výdajové strany HDP v ekonomikách ČR, SR a Rakouska od roku 1998

Je zřejmé, že země na různém stupni ekonomické vyspělosti mohou mít různé proporce (váhu) složek výdajové strany HDP. Obecně budou mít země investičně poddimenzované (s nízkou úrovní nakumulovaných hmotných aktiv) tendenci tento handicap mírnit. Naopak země s vysokou úrovní spotřeby domácností budou mít tendenci tento atribut materiální kvality života udržovat. V této části analýzy však nepůjde o vzhled do struktur úrovněových, ale o to, s jakou dynamikou se vyvíjely základní složky výdajové strany HDP v ekonomikách České republiky, Slovenska a Rakouska (většinou i pro srovnání oproti EU 28).

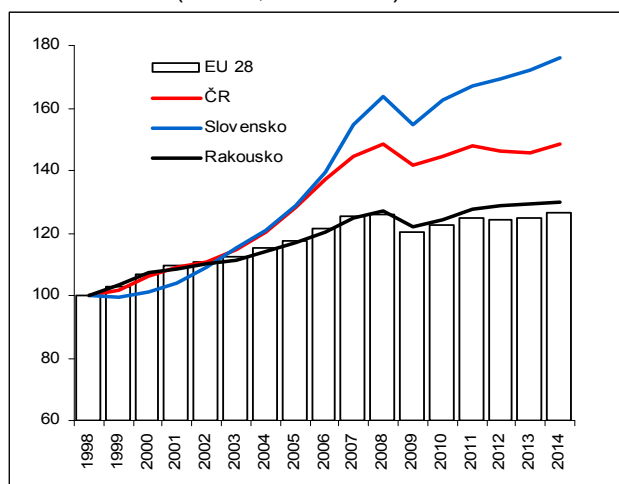
4.1.1. Porovnání zemí

Ekonomiky ČR, SR a Rakouska rychlejší než průměr EU

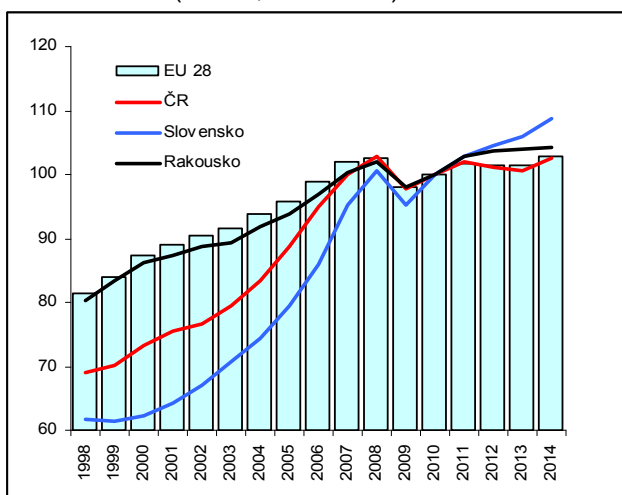
Ekonomický vývoj zemí sledovaných v této analýze podle růstu HDP vztaheného k bázi roku 1998 ukazuje (graf 23), že od roku 1999 se vývojové křivky ekonomik ČR a Rakouska pohybovaly zhruba stejně jako křivka HDP za celou EU. Od roku 2003 je pak již patrné, že rostly rychleji a ekonomika Rakouska prakticky stejně jako v úhmu HDP EU 28. Poté od roku 2008 překonalo tempo růstu HDP (podle přírůstku k bázi 1998) v Rakousku růstovou úroveň Unie a až do roku 2014 bylo rychlejší než v EU (také krizový propad v roce 2009 s -3,8 y/y byl méně hluboký než v EU jako celku s -4,4 % y/y).

Od roku 2011 byl - podle grafu 24 s přírůstků k bázi 2010 - ekonomický vývoj Rakouska lepší než vývoj v České republice vlivem tuzemské ekonomické recese.

Graf 23 HDP (reálně, 1998=100)

Graf 24 HDP (reálně, 2010=100)

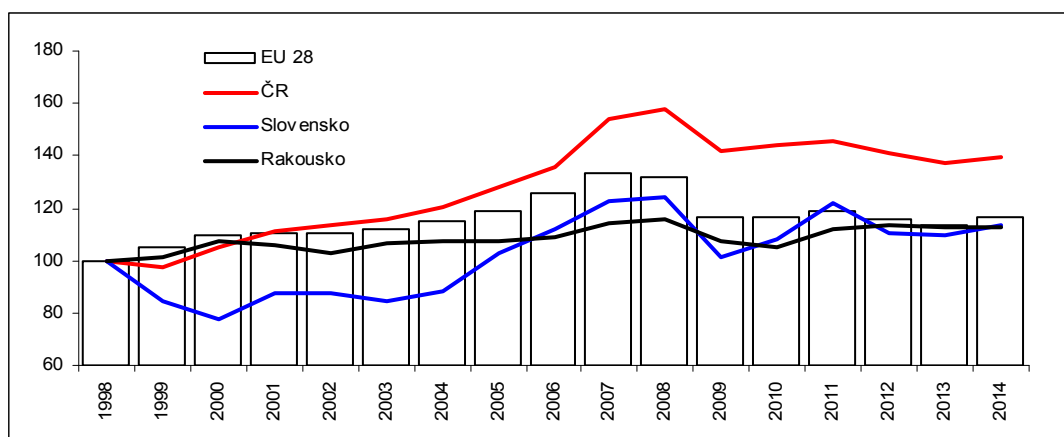
Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Rychlejší růst fixních investic v České republice od roku 1998 než v SR i v Rakousku navozuje otázku, kam se ztrácely jejich multiplikační efekty, když růst české ekonomiky byl slabší než růst ekonomiky slovenské

Překvapivé srovnání pokud jde o růst fixních investic (tvorby hrubého fixního kapitálu) v ČR, SR a v Rakousku a také v EU jako celku nabízí graf 27. Podle něj rostly nejvíce investice v ČR – proti roku 1998 v roce 2014 s indexem 139,7, čehož nebylo docíleno ani na Slovensku (113,3), ani v Rakousku (112,9). Nárůst investic v ČR byl také významně větší, než jakého dosáhla EU jako celek (116,8).

Je otázka, proč se nedostavil odpovídající multiplikační efekt těchto investic. Je možno dovozovat, že šlo ve značné míře o investice neproduktivního typu, typicky například o odstraňování škod daných starou ekologickou zátěží.

Graf 25: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu (fixních investic) (1998=100)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Spotřeba slovenských domácností rostla rychleji než v ČR i v Rakousku, kde se vyvíjela zhruba stejně jako v průměru za EU 28

Vcelku logický růst výdajů na konečnou spotřebu domácností v ČR a na Slovensku (graf 26) daný růstem jejich disponibilních příjmů (ještě i ve druhé polovině 90. let relativně nízkou mírou nezaměstnanosti, což ale platilo pro ČR, nikoli pro Slovensko), dále počínající nabídka úvěrových bankovních produktů zaměřených na spotřebu a její obecně otevřené horizonty, to vše stálo za pokračujícím růstem spotřeby českých a zejména slovenských domácností.

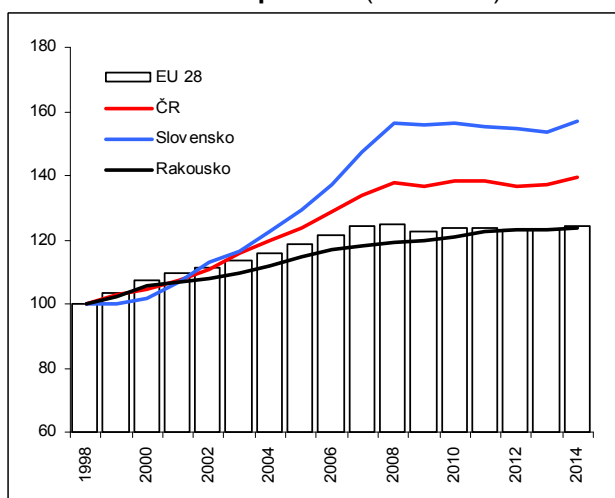
Podle Historické ročenky národních účtů spotřeba slovenských domácností dosáhla úrovně roku 1990 až v roce 2002

Na Slovensku však po rozpadu federace trvalo velmi dlouho, než spotřeba vůbec dosáhla úrovně roku 1990. Podle dat z Historické ročenky národních účtů ČSÚ a SSÚ (grafy v další v další subkapitole) se spotřeba slovenských domácností dostala na úroveň roku 1990 dokonce až v roce 2002.

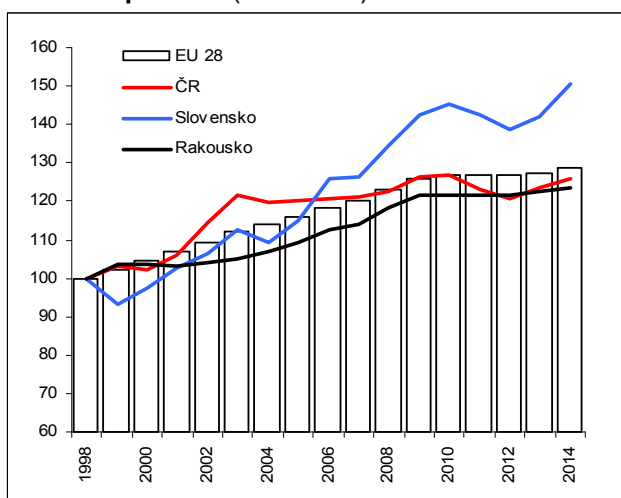
V Rakousku narostla spotřeba domácností za roky 1998-2014 o necelou čtvrtinu, v ČR o dvě pětiny a na Slovensku o téměř tři pětiny

Relativně nízké přírůstky spotřeby rakouských domácností byly patrné po celé období 1999-2012 (rakouské domácnosti utrácely, co se dynamiky spotřeby týká, méně než kolik činil průměr EU). Poté tohoto průměrného tempa zhruba dosáhly. V roce 2014 narostla proti roku 1998 spotřeba rakouských domácností o 23,5 %, v Unii o 24,5 %. V České republice výdaje domácností na konečnou spotřebu narostly o téměř dvě pětiny (+39,5 %), na Slovensku o více než polovinu (+57,5 %)

Graf 26 Výdaje domácností vč. NISD na konečnou spotřebu (1998=100)

Graf 27 Výdaje vládních institucí na konečnou spotřebu (1998=100)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Velmi silná spotřeba vládních institucí na Slovensku stála zřejmě za silnou dynamikou jeho HDP

Podobně jako u spotřeby domácností, zaznamenává Slovensko velmi silný růst výdajů svých vládních institucí na konečnou spotřebu (graf 27). Tyto výdaje jsou ve srovnání s ČR, Rakouskem anebo i Unii jako celkem v procentním vyjádření tak vysoké, že lze vyslovit hypotézu, že slovenský ekonomický růst byl ve velmi vysoké míře financován

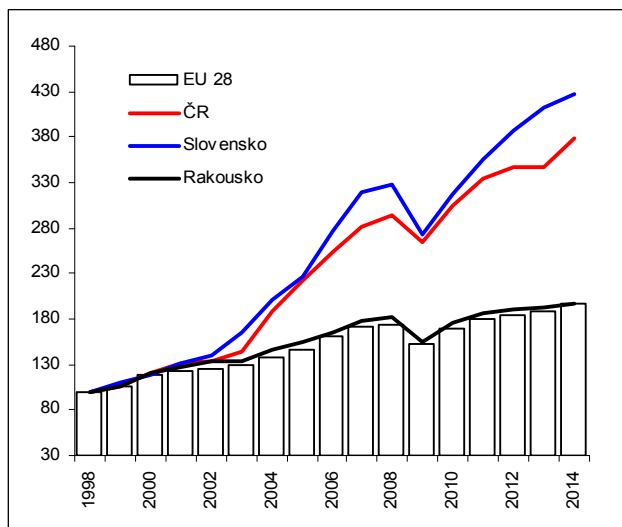
dluhem vládních institucí.

Příčiny „šetření“ vládních institucí České republiky; rakouská rozpočtová střídmost větší než v EU jako celku

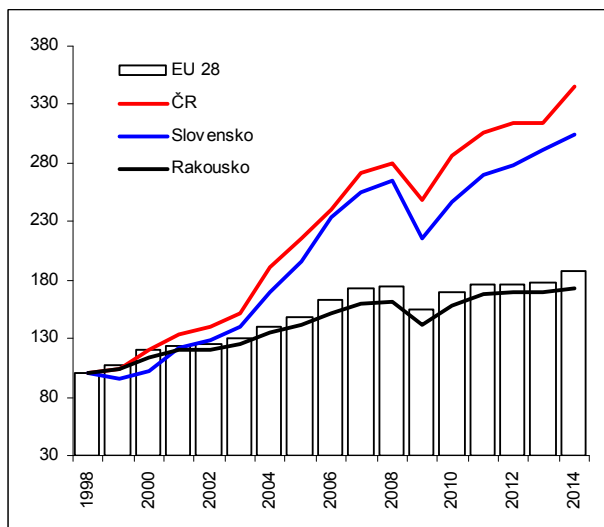
V České republice omezily růst výdajů vládních institucí od roku 2004 přijímané reformy, které tehdy reagovaly mimo jiné i na předchozí zátěž veřejných rozpočtů vyvolávanou „očišťováním“ úvěrových portfolií největších bank od špatných půjček. Od roku 2011 pak byly výdaje vládních institucí omezovány tvrdou konsolidací veřejných rozpočtů.

Rakousko naopak uplatňovalo relativně střídmost politiku rozpočtových vydání, takže přírůstky výdajů vládních institucí na konečnou spotřebu tam byly po téměř celé sledované nižší než za EU jako celek. Zatímco v EU činil přírůstek výdajů vládních institucí za roky 1998-2014 celkem +28,7 %, v Rakousku +23,5 %. V ČR vlivem zmíněných příčin utrácely vládní instituce v tempu, které představovalo přírůstek o čtvrtinu (+25,9 %), na Slovensku však o celou polovinu (+50,7 %).

Graf 28 Export zboží a služeb (1998=100)

Graf 29 Import zboží a služeb (1998=100)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Exporty i z České republiky a ze Slovenska byly v roce 2014 zhruba třikrát až čtyřikrát vyšší, než v roce 1998,...

Nejvýrazněji se v „pohybech“ jednotlivých složek výdajové strany HDP projevilo v případě České republiky a Slovenska jejich zahraniční obchod (grafy 28 a 29 s exporty a importy zboží a služeb). Je zde vidět výrazná akcelerace růstu vývozu ze Slovenska, které se za roky 1998-2014 zvýšilo čtyřikrát (+327 %) a překonalo tak i velmi silnou dynamiku exportů z České republiky (+278 %). Zrychlení po roce 2004 dokládá silící ekonomickou „otevřenost“ obou zemí po vstupu do Evropské unie. Rakouský export zboží a služeb narůstal stejným tempem, jako byla průměrná dynamika těchto exportů za EU (+195,9 %, resp. +196,3 %)

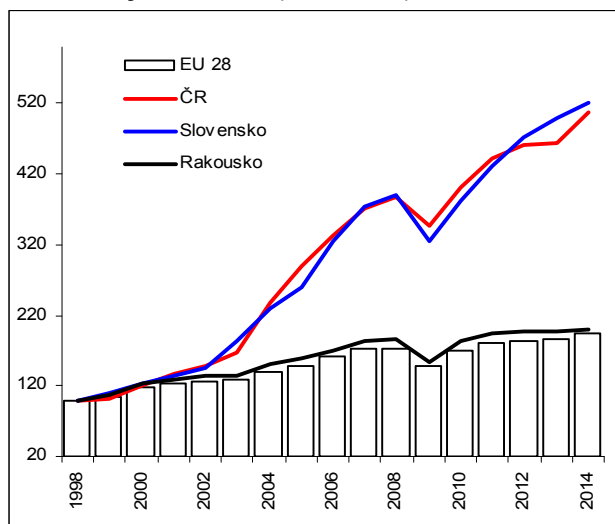
... ale dovozy do ČR rostly rychleji než dovozy na Slovensko, což ovlivňovalo výkonovou bilanci a dokládalo to více přepracovatelský charakter české ekonomiky daný silnějším zastoupením zahraničního kapitálu v podobě přímých investic; tato skutečnost se projevuje i v saldu s nerezidenty

Dovoz zboží a služeb stoupl nejvíce v případě České republiky. Lze soudit, že oproti Slovensku je dovozně-vývozní orientace ČR ještě vyšší, stejně jako je zřejmě vyšší i podíl firem pod zahraniční kontrolou v ekonomice ČR. Hovoří pro to skutečnost, že intenzita vztahů s nerezidenty je v případě České republiky silnější, což se projevuje ve větším přelévání (odlivu) prvotních důchodů (dividendy, „mzdové“ saldo mezi náhradami zaměstnanců-rezidentů v zahraničí a zahraničních pracovníků-nerezidentů v České republice).

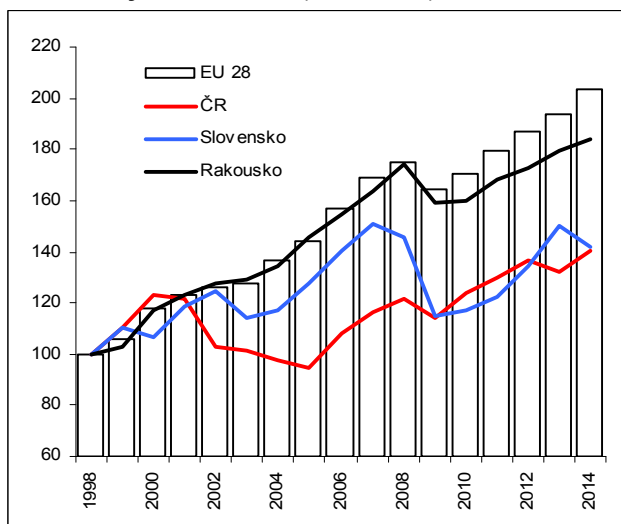
Saldo s nerezidenty má totiž ČR již dlouhou dobu podstatně vyšší než SR, to jak absolutně, což lze zdůvodnit větší velikostí ekonomiky, tak ale i relativně. V roce 2014 bylo saldo České republiky s nerezidenty záporné ve výši 10,46 mld. eur, na Slovensku ve výši 2,36 mld. eur.

Česká ekonomika je tedy v daleko větší míře ekonomikou „exportně-dovozního typu“ než Slovensko nebo Rakousko a její přepracovatelský charakter v kombinaci s významnou vahou firem zahraničních investorů v ekonomice ČR je tím také zřetelnější.

Graf 30 Vývoz zboží (1998=100)

Graf 31 Vývoz služeb (1998=100)

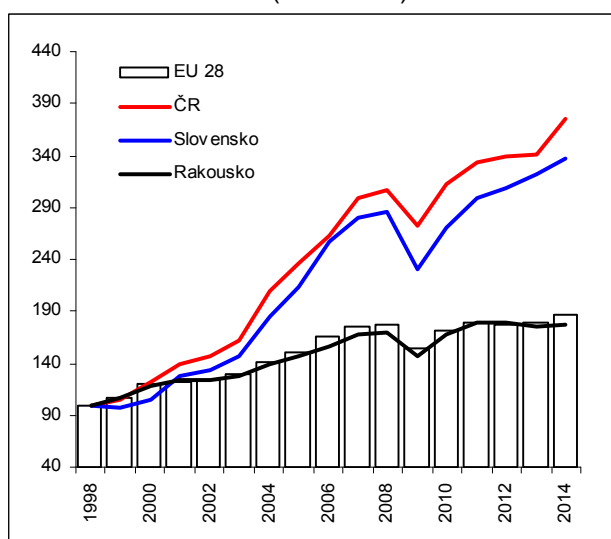

Pramen: Eurostat, vlastní počty

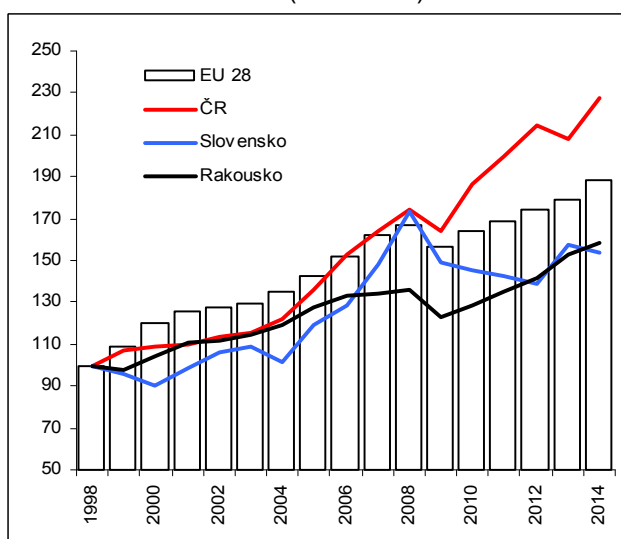
Proporce v obchodu se zbožím a službami dokládají, že ČR ani SR dosud „ekonomikami služeb“ nejsou

ČR ani Slovensko „ekonomikami služeb“ nejsou. Alespoň co se týká zahraničního obchodu s nimi. Pokud jde o export, grafy 30-33 dokazují, že ekonomiky ČR a SR se orientují především „zbožově“. Vývozy služeb z obou zemí rostou výrazně méně, než je tomu v případě Rakouska anebo zejména u exportu služeb za EU jako celek.

Graf 32 Dovoz zboží (1998=100)

Graf 33 Dovoz služeb (1998=100)

Pramen: Eurostat, vlastní počty

4.1.2. Vývoj struktury výdajové strany v každé ze sledovaných zemí

Zahraniční obchod, výdaje domácností či vládních institucí na konečnou spotřebu a vývoj fixních investic v letech 1998-2014 podle jednotlivých zemí

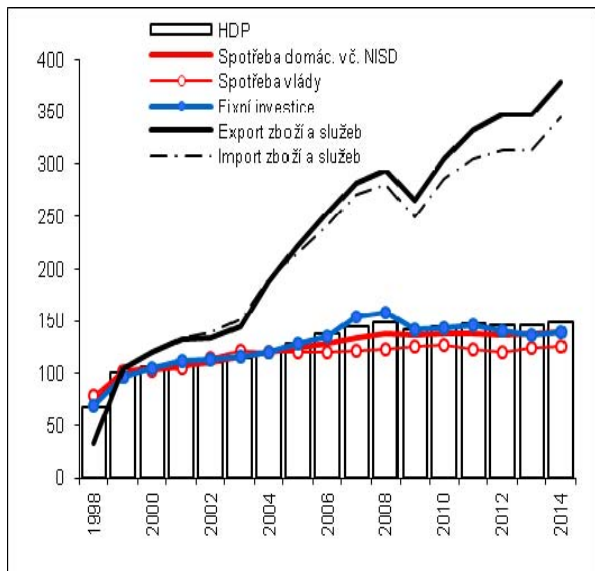
V předchozí subkapitole jsme porovnávali ekonomiky České republiky, Slovenska a Rakouska (resp. pro orientaci i vývoj za EU 28 jako celek) tak, že každá složka poptávkové strany HDP ukazovala, jak si v jejím vývoji za roky 1998-2014 stojí jednotlivé sledované země. Následující skupina grafů se zabývá rovněž výdaji na HDP, ovšem právě podle zemí.

Z grafů 34-37 je patrná skutečnost, ve které fázi se nacházely ekonomiky ČR a SR na počátku sledovaného období oproti fázi ekonomiky Rakouska a také oproti průměru za EU 28 jako celek. Zřetelné jsou zejména růsty zahraničního obchodu u všech zemí. Je z nich patrný i vývoj čistého exportu v jednotlivých zemích a tedy jeho potenciální vliv na dynamiku HDP.

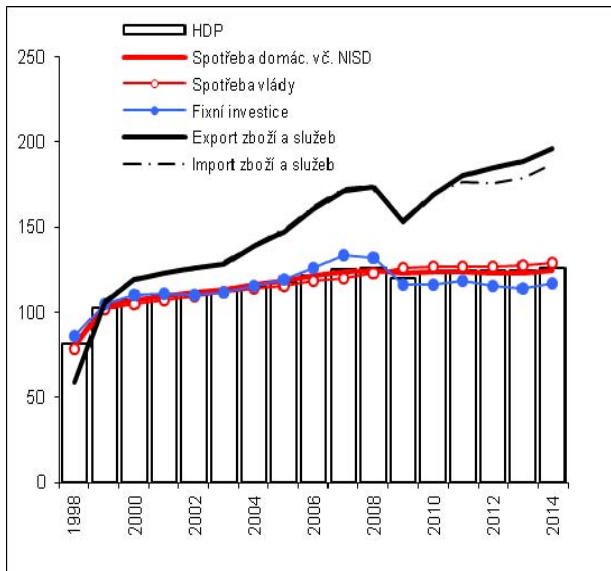

Grafy 34-37: Vývoj struktury výdajové strany HDP podle jednotlivých položek výdajů na konečnou spotřebu domácností a vlády, fixních investic, exportu a importu zboží a služeb (přírůstky za roky 1998-2014)

Graf 34: Česká republika

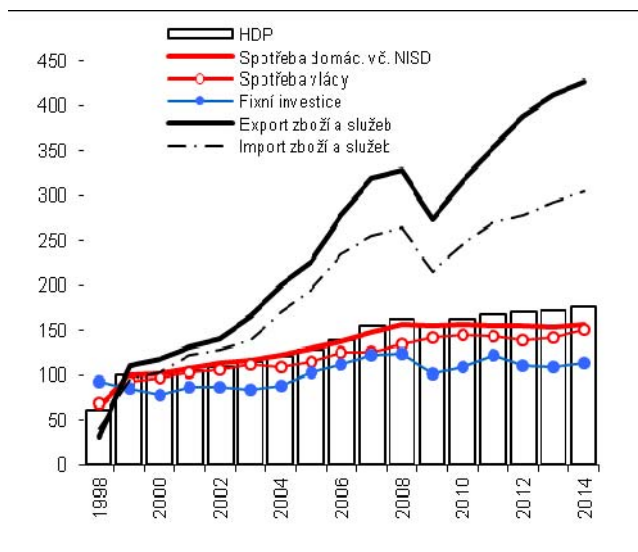

Graf 35: EU 28

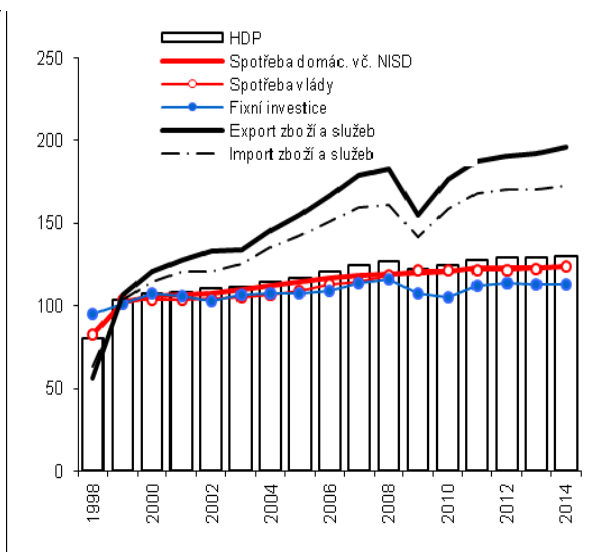

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Graf 36: Slovensko

Graf 37: Rakousko

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Přesnějším pohledem na vývojové křivky (bez zahrnutí vývoje exportu a vývoje importu zkrslujících proporce v grafech 34-37) je možné posoudit z obrázků v čtyřgrafu 38 vývoj výdajů domácností i vlády na konečnou spotřebu, vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu (fixních investic a HDP ekonomik České republiky, Slovenska, Rakouska a EU 28.

Slabá výchozí báze roku 1998...

Celkově podstatně slabší ekonomický základ a výchozí báze v roce 1998 v případě České republiky a Slovenska oproti výkonnosti ekonomik Rakouska a EU 28 jako celku ej zřejmou skutečností, ověřenou rozborem v kapitole o HDP na obyvatele v paritě kupní síly. Právě z toho pak mimo jiné plynula výrazně větší akcelerace

...podporovala výrazné zrychlení vývozu ze Slovenska a zvětšování přebytků výkonové bilance, které dynamizovaly hospodářský růst Slovenské republiky...

růstu především zahraničního obchodu ekonomik České republiky a Slovenska, jsou patrné z grafů 34 a 36 ilustrujících vývoj hlavních složek výdajů na HDP v průběhu let 1998 až 2014.

Zejména v případě Slovenska je zrychlení vývozu a dovozu proti roku 1998 jasně zřetelné (graf 36). Stejně jako i skutečnost, že toto zrychlování k bázi roku 1998 bylo za uvedené období ze všech čtyř sledovaných ekonomických celků největší (a ovlivňující tak velikost i tvar grafu 36 oproti grafům zpracovaným za dvě ostatní sledované ekonomiky i EU 28).

Co je však ještě důležitější, je vzájemný tvar křivek vývoje dovozu a vývoje vývozu, který ukazuje u Slovenska zvětšování přebytků výkonové bilance zhruba už od roku 2006, které bylo v relaci podstatně větší než u České republiky či Rakouska, ale i EU 28.

...v podstatně větší míře, než čistý export v ČR, Rakousku anebo v EU 28

Znamená to, že čistý export zboží a služeb jako výdajová složka HDP hrál v ekonomice Slovenska zejména v letech 2009-2014 výraznější roli, než tomu bylo u zbylých dvou zemí sledovaných v této analýze, i než u EU jako celku. Ta díky exportní síle Německa rovněž již zhruba od roku 2010 vytváří - z grafu 37 patrné - větší přebytky v zahraničním obchodě se zbožím a službami.

Význam, jaký má pro ekonomiku výsledek zahraničního obchodu, je pro Rakousko s jeho neustále vykazovanými přebytky v celém období 1998-2014 větší, než význam za Unii jako celek - Rakousko tak těží ze své silné ekonomické vazby na německou ekonomiku

V dosahované proporcii čistého vývozu v ekonomice EU jako celku na jedné straně a ekonomice Rakouska na straně druhé dokládají grafy 35 a 37, že podle „významu“, jaký má výsledek zahraničního obchodu se zbožím a službami pro vývoj HDP, hraje tento obchod větší roli v ekonomice Rakouska než v ekonomice EU jako celku. Prakticky již od roku 1999 jsou z grafu 35, zachycujícího vývoj základních složek výdajové strany rakouského HDP, jasně patrné přebytky výkonové bilance (export zboží a služeb roste rychleji než jejich import). Těchto přebytků docílovalo Rakousko i po celé sledované období až do roku 2014. Souvisí to bezesporu s tradiční a silnou ekonomickou vazbou Rakouska na německou ekonomiku.

Všechny tři „malé“ ekonomiky mohly těžit z výsledků svého zahraničního obchodu ovlivňujícího jejich růst

I pro rakouskou ekonomiku tedy platí, stejně jako pro Slovensko a Českou republiku (jak plyne z křivek dovozu a vývozu v grafu 34), že čistý export zboží a služeb měl - po celé sledované období v Rakousku a po většinu tohoto období na Slovensku a v ČR - pozitivní vliv na vývoj jejich HDP. Jak však již bylo řečeno, ve srovnání s ČR a Rakouskem, byl tento vliv daleko významnější v případě ekonomiky Slovenska.

„Silné“ investice v české ekonomice, slabší na Slovensku a v Rakousku, kde hrály větší roli výdaje na konečnou spotřebu

Co se dalších složek výdajů na HDP ilustrovaných v grafech 34 až 37 týká, stojí za zmínku z pohledu vývojových disproporcí zejména investice. Tvorbou hrubého fixního kapitálu hrála totiž podle dynamiky svého růstu větší roli v ekonomikách EU 28 a zejména v ekonomice České republiky. Patrné to bylo hlavně v letech 2007 a 2008, kdy jak v ČR (vrcholící vlna pořizování domů a bytů i konjunkturou hnaná investiční aktivita firem), tak v EU 28 rostly investice rychleji než výdaje na konečnou spotřebu i než samotný HDP. Naopak jiná struktura růstu podle vývoje hlavních výdajových složek HDP je vidět u Slovenska, kde kupodivu investice - i přes zřejmou investiční poddimenzovanost už z počátku sledovaného období - nehrály v růstu ekonomiky takovou roli jako složky ostatní, jak je patrné z grafu 36).

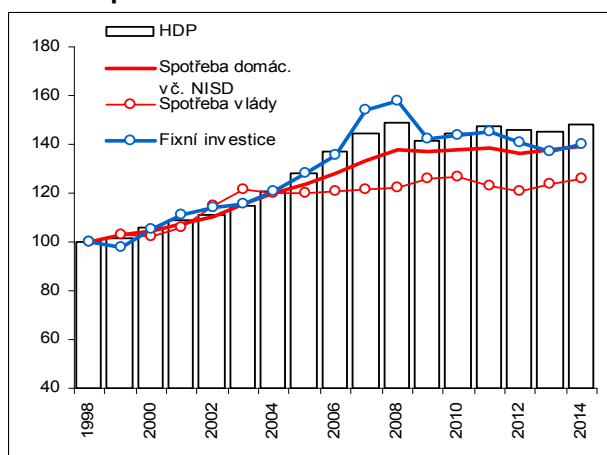
Spotřeba domácností v ČR a SR po roce 2009 spíše jen stagnuje na rozdíl od Rakouska, kde zaznamenává mírný růst

Zjištění o slabší roli investic v růstu slovenské ekonomiky podporují jasně vývojové křivky za tuto zemi, jak je zřejmé z grafu 38. Ten by měl pro jednotlivé sledované země ukazovat zřetelněji (s ohledem na zvolené měřítko v grafech za jednotlivé země) vývoj výdajů na konečnou spotřebu domácností a také vládních institucí vč. vývoje fixních investic a vztah těchto výdajových složek k vývoji HDP - tedy bez deformace prvkými vývojovými křivkami zahraničního obchodu uváděných v grafech 34-38.

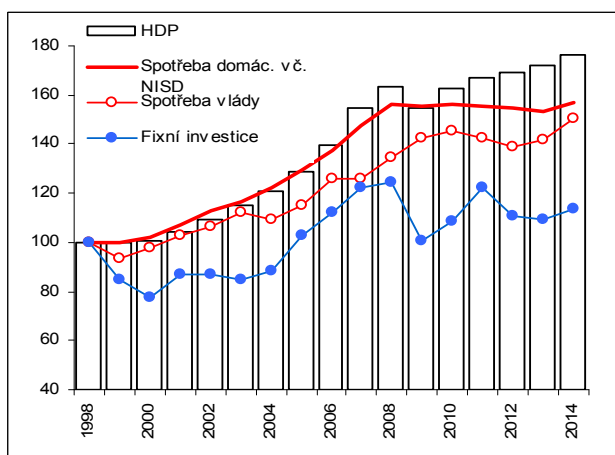

Graf 38: Vývoj základních složek výdajové strany HDP bez zahraničního obchodu (1998=100)

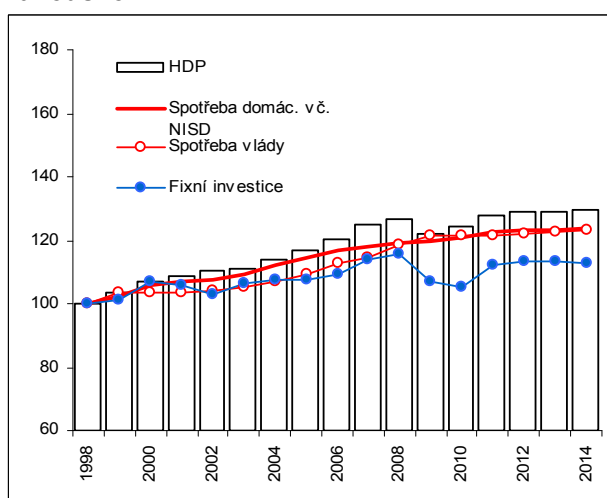
Česká republika

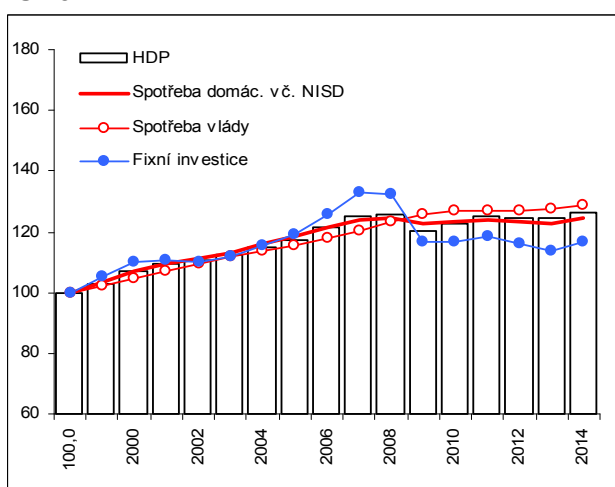
Slovensko

Rakousko

EU 28

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Růst ekonomiky EU28 táhnou od roku 2010 stále intenzivněji výdaje vládních institucí

Právě zahraniční obchod, resp. jeho výsledek, ukazuje svůj významný vliv na růst ekonomik SR, ČR a Rakouska (HDP u nich narůstal rychleji než kterákoli z dalších výdajových složek uvedených v grafu 38). Naopak růst HDP celé EU 28 táhly od roku 2009 především výdaje vládních institucí.

4.1.2.1. Vybrané aspekty vývoje ekonomiky ČR a Slovenska počínaje rokem 1990

Vliv prvních roků dekády 90. let na výchozí bázi ekonomik ČR a Slovenska umožní posoudit data z Historické ročenky národních účtů zpracované ČSÚ a SSÚ

Jak bylo z předchozího zřejmé, na celkový vývoj v ČR a na Slovensku oproti vývoji ekonomiky Rakouska měla významný vliv první léta srovnávaného období 1998-2014. Ovšem výchozí situace po většinu srovnávaného období v této analýze, tj. zpravidla od roku 1998, byla samozřejmě ovlivněna co se České republiky a Slovenska týká, vývojem v období na počátku 90. let minulého století, kdy byly obě země ještě součástí federace (více již zmíněno v kapitole 2) a také prvními roky po rozdělení na samostatné státy.

Protože jsou k dispozici data zpracovaná v rámci Historické ročenky národních účtů (podle metodiky ESA 1995), kterou vytvářeli odborníci z útvaru národního účetnictví ČSÚ a SSÚ, použijeme tyto výsledky spolu s doplněním časové řady a porovnáme vývoj České republiky a Slovenska k bázi roku 1990 pro základní složky výdajové strany HDP⁹.

Od roku 1990 (s výjimkou

Investiční aktivita byla po propadu v roce 1991 v České republice relativně rychle

⁹ Jde o výsledky analýzy D. Dubské „ČR a SR: Slovenská ekonomika roste rychleji. Víme proč?“ zpracované na žádost pro prezentaci na semináři Právnické fakulty Univerzity Karlovy nazvaném „Odlišný vývoj českého a slovenského HDP“, který se konal 30. dubna 2015. Aktualizovaná a rozšířená verze názvem „CR a SR: Kde leží příčiny rychlejšího růstu slovenské ekonomiky“ byla prezentována na žádost Socioekonomickému výboru Rady vlády pro udržitelný rozvoj na Úřadu vlády ČR 25. června 2015.

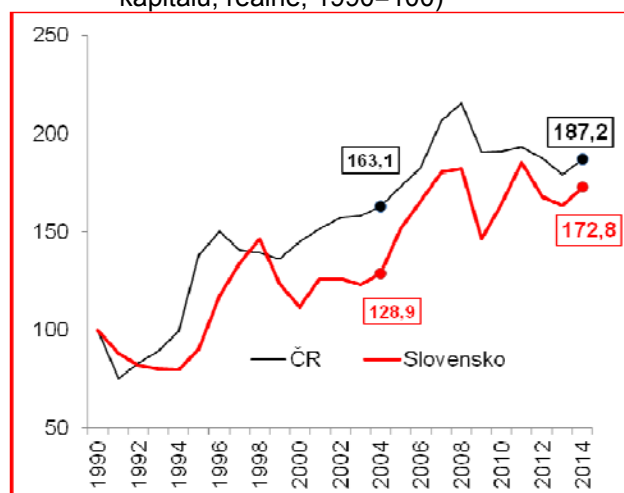
roku 1998 ovlivněného v ČR recesí) byl růst investic v ČR neustále rychlejší než na Slovensku a v roce 2014 byl proti roku 1990 vyšší o 87 %, zatímco v SR o 73 %

Slabší růst spotřeby slovenských domácností oproti českým trval až do roku 2009 a v roce 2014 byly přírůstky proti roku 1990 zhruba stejné (+41 % v ČR a +38 % v SR) – pro SR nepříznivá proporce se začala zlepšovat po roce 2004

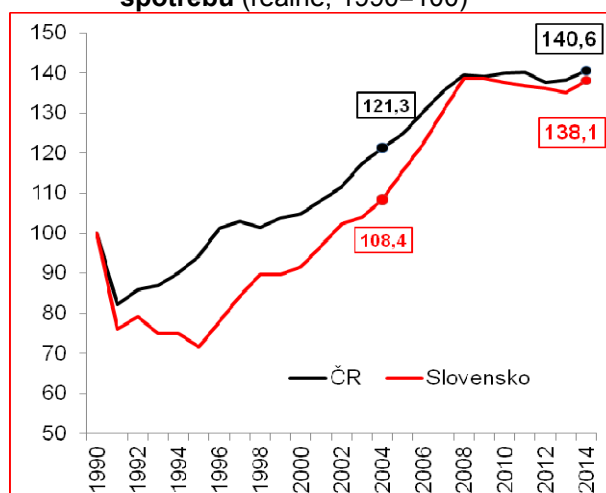
obnovena, jak plyne z meziročních temp jejich růstu i z vývojových křivek grafu 39, který zachycuje vývoj k základně roku 1990. Slovensku trvalo déle, než došlo k oživení investic a po naprostou většinu sledovaného období – s výjimkou roku 1998, kdy v ČR pokračovala recese – byl růst fixních investic na Slovensku pomalejší než v ČR. Dokládají to zjištěné přírůstky fixních investic za obě země do roku 2004 a dále do roku 2014, propočítané k základu roku 1990 v grafu 39.

Stejně jako u fixních investic, tak i v případě výdajů na konečnou spotřebu domácností byl vývoj na Slovensku vztažený k základu roku 1990, tedy za doby federace, méně příznivý oproti vývoji v ČR. I přesto, že zhruba od roku 2008 se již přírůstek spotřeby domácností v ČR i na Slovensku do roku 2014 téměř vyrovnal (proti roku 1990 byl v ČR vyšší o 40,6 %, na Slovensku o 38,1 % v SR). Slovenské domácnosti však těžily prostřednictvím svých rostoucích nominálních disponibilních příjmů především z konjunktury v polovině předchozí dekády. Tehdy totiž srovnání mezi ČR a SR v dosažených přírůstcích výdajů domácností na konečnou spotřebu v roce 2004 proti roku 1998 ukazuje, že v ČR byl její nárůst zřetelně vyšší (+21,3 %) oproti nárůstu za slovenské domácnosti (+8,4 %).

Graf 39 Investice (přírůstek tvorby hrubého fixního kapitálu, reálně, 1990=100)

Graf 40 Výdaje domácností na konečnou spotřebu (reálně, 1990=100)

Pramen: Historická ročenka národních účtů, Eurostat

Vládní instituce na Slovensku utrácely více a v roce 2014 byly jejich výdaje proti roku 1990 vyšší o 55 %, zatímco v ČR o 32 %

Mohutné uvolňování vládních výdajů na Slovensku je patrné především po roce 2004...

...což zřejmě živilo ekonomickou konjunkturu

Hrubý konsolidovaný dluh vládních institucí v relaci k HDP byl na Slovensku v roce 1995 vyšší než v ČR, ovšem po roce 2000 začala jeho relace klesat díky silící výkonnosti ekonomik y SR a uskutečňovaných reforem směřujících k potlačování dluhového financování Deficity slovenských vládních institucí byly

Avšak na rozdíl od příznivějšího dlouhodobého vývoje fixních investic a výdajů na konečnou spotřebu domácností v České republice oproti Slovensku se výrazně lepší výsledek (ve smyslu rychlejšího přírůstku za roky 1990-2014) projevila na Slovensku u výdajů vládních institucí na konečnou spotřebu. Zatímco v ČR stouply za čtvrtstoletí (zahrnující transformační změny výdaje vládních institucí v ČR o necelou třetinu (+32,1 %), na Slovensku o více než polovinu (+55,1 %), jak ukazuje graf 41.

K mohutnému uvolňování vládních výdajů začalo na Slovensku docházet po roce 2004 (graf 41), neboť do té doby byly jejich kumulativní přírůstky od roku 1990 vyšší v ČR (v roce 2004+22,6 % proti +17,6 % v SR). To však bylo zřejmě dáno velkým propadem těchto výdajů na Slovensku po roce 1990 (-15 %) patrným až do roku 1994.

Po roce 2004 se silná dynamika výdajů vládních institucí SR, jež byla patrná v letech tamější ekonomické konjunktury a tuto konjunkturu bezesporu živila, projevila ve velmi výrazném konečném přírůstku za období 1990-2014.

Hrubá zadluženost vlády SR k HDP v roce 1995 byla vyšší než v ČR a i její vývoj byl volatilnější - po roce 2000 poklesl hrubý konsolidovaný dluh vládních institucí na Slovensku v relaci k HDP nejen silnou výkonností ekonomiky, ale zřejmě i vlivem uskutečňovaných reforem.

Po krizi v roce 2009 rostl hrubý konsolidovaný dluh Slovenska opět rychleji (grafu 43), ovšem právě vysokým růstem slovenské ekonomiky byl rostoucí dluh v absolutním vyjádření (grafu 43) vcelku úspěšně ufinancován. Za 1995-2014 narostla relativní hrubá zadluženost SR o 31,8 pb., zatímco v ČR o 21,9 pb.

Slovenské vlády hospodařily během posledních dvou dekád s vesměs hlubšími

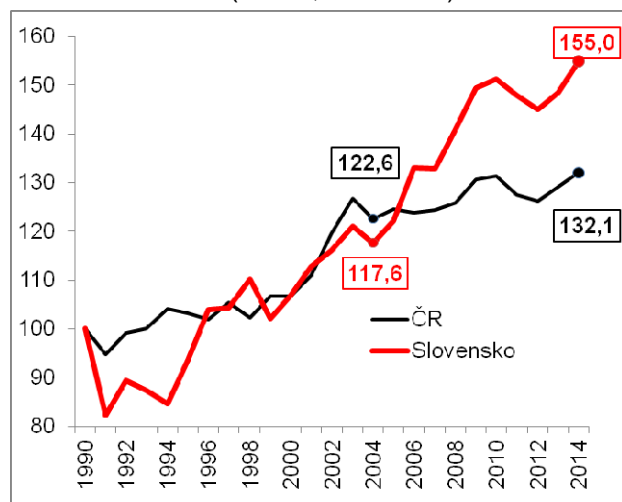

během posledních dvou dekád hlubší než v ČR v průměru za roky 1995-2014 -5,2 % proti -4 % c ČR

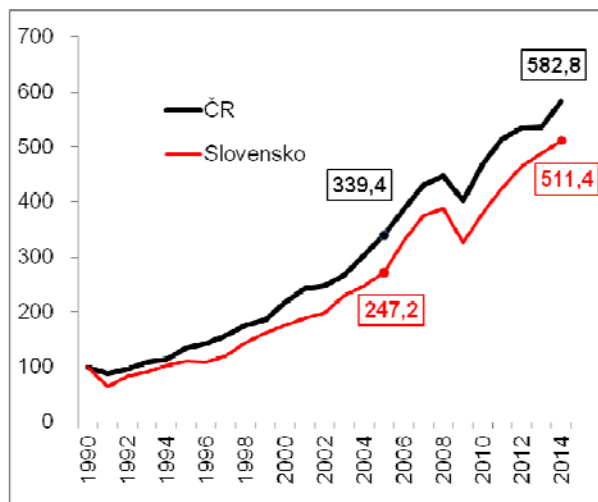
relativními deficity než vlády v ČR (v průměru s -5,2 % HDP za roky 1995-2014 proti -4 % v ČR). Kumulace deficitů do dluhu vedla za léta 1995-2014 k jeho absolutnímu zvětšení (v eurech) 10,7krát v ČR a 12,2krát v SR (vyjádřeno v národní měně stoupl 8,5krát, resp. 9,4krát).

S jistým zjednodušením lze tedy říci, že slovenský růst byl tažen – mimo exportní expanzi po roce 2007 – také hospodářskou politikou využívající ve velké míře dluh, tj. rychle rostoucí výdaje vlády a že tato politika vedla k podpoře ekonomického růstu Slovenska.

Graf 41 Výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí (reálně, 1990=100)

Graf 42 Export zboží a služeb (reálně, 1990=100)

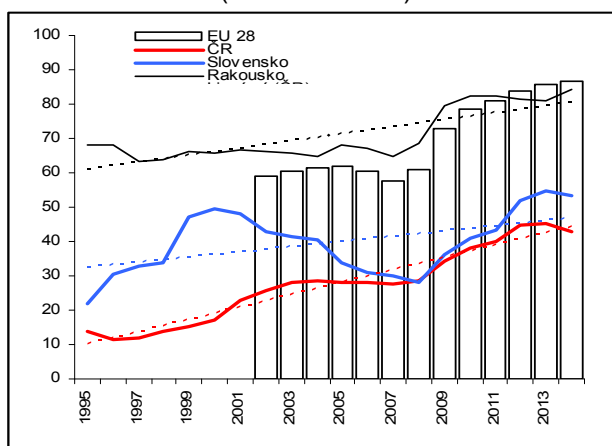

Pramen: Historická ročenka národních účtů, Eurostat

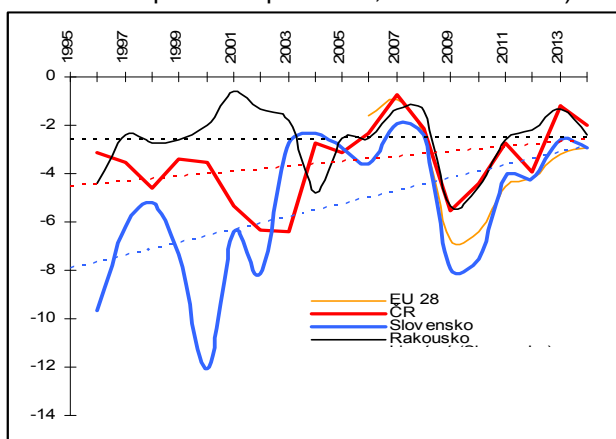
Export zboží a služeb ze SR i ČR výrazně stoupl a v roce 2014 byl vyšší než v roce 1990 o 483 % (ČR a o 411 % (SR) – export z ČR se obnovil po transformačním propadu rychleji a tento odstup od růstové dynamiky slovenského exportu se v dalších letech udržel

Přestože data z kapitoly 3 analyzující období 1998-2014 a jeho mezi-etapy ukázala rychlejší růst exportu zboží a služeb ze Slovenska oproti exportu z ČR, prodloužení časové řady na počátek dekády 90. let ukazuje jiný výsledek. Obě země ukázaly impozantní růst, kdy objemy exportu zboží a služeb v reálném vyjádření stouply v obou případech pěti- resp. šestinásobně. Ovšem přírůstky za ČR byly vyšší oproti Slovensku nejen za celou pětadvacetiletou řadu, ale už za roky 1990-2004 (tehdy +229,4 % v exportech zboží a služeb z ČR oproti +147,2 % přírůstku Slovenska). Exportní způsobilost ČR se projevila ve srovnání se SR především v rychlejším obnovení temp růstu již po roce 1990 a tento odstup se v dalších letech udržoval, resp. sílil.

Graf 43 Hrubý konsolidovaný dluh vládních institucí (v % nom. HDP)

Graf 44 Čisté výpůjčky vládních institucí (deficit hospodaření po letech, v % nom. HDP)

Pramen: Eurostat,

Vysoká otevřenost ekonomik ČR a SR

Dlouhodobé srovnání ČR a SR potvrzuje vysokou otevřenost obou ekonomik (v exportu zboží vztahenému k nominálnímu HDP zaujímá SR první a ČR třetí místo v žebříčku zemí v EU), rychlejší obnovu růstu v ČR po “transformačním šoku” v propadech roku 1991 a především velkou roli, kterou hrály výdaje vládních institucí ve vztahu k velmi rychlému růstu slovenské ekonomiky zejména po roce 2004.

5. Váha jednotlivých odvětví v ekonomikách ČR, SR a Rakouska na vytvořené hrubé přidané hodnotě

V rakouské ekonomice tvořil v roce 2014 primární a sekundární sektor dohromady jen 29,8 % celkové hrubé přidané hodnoty, zatímco v ČR 40,3 % a v SR 39,5 %...

Rozdíl ve struktuře ekonomik České republiky a Slovenska oproti struktuře rakouské ekonomiky je především v podílu, který drží primární a sekundární sektor - pokud takto definujeme prvovýrobní odvětví jako zemědělství, lesnictví, rybnářství a jako sekundární sektor celý průmysl, tedy i se zahrnutím těžby a dobývání a mimoto pro účely této analýzy i stavebnictví jako odvětví stojící mimo sektor služeb, tj. terciární sektor - na tvorbě celkové přidané hodnoty v ekonomice.

Rakouská ekonomika je více „ekonomikou služeb“. Ve zmíněném primárním a sekundárním sektoru se v ekonomice Rakouska tvořilo v roce 2014 jen 29,8 % celkové hrubé přidané hodnoty této země, zatímco v ČR 40,3 % a na Slovensku ještě nepárně méně, 39,5 %. Podrobné rozdělení podle odvětví ukazuje tabulka 4 spolu se změnami podílů mezi roky 1998-2014, následující grafy pak podobné časové srovnání se „shluky“ několika odvětví

... a za roky 1998-2014 klesal v Rakousku podíl primárního a sekundárního sektoru v úhrnu rychleji (-4,2 pb.) než v ČR (-2,7 pb.) nebo na Slovensku (-1,8 pb.)

Jak v ČR, SR i v Rakousku došlo během let 1998-2014 k postupnému poklesu váhy primárního a sekundárního sektoru na celkové přidané hodnotě v ekonomice. Největší byl tento posun v Rakousku, kde byla v roce 2014 zmíněná váha o 4,2 pb. nižší než v roce 1998. Dále pak v České republice se snížením podílu primárního a sekundárního sektoru o 2,7 pb. a na Slovensku pak jen o 1,8 pb., kde je však třeba vzít v úvahu že v SR byl již v roce 1998 podíl těchto sektorů v úhrnu nižší (41,3 %) než v České republice (43 %).

Již tehdy totiž měl průmysl, zejména zpracovatelský, ve struktuře slovenské ekonomiky nižší váhu než v ČR, jak je patrné z tabulky 4. Příčinou byla zřejmě redukce výrob zejména těžkého průmyslu spojené se zbrojní produkcí či restrukturalizace dalších velkých slovenských průmyslových podniků.

Tabulka 4: Srovnání podílů hrubé přidané hodnoty ekonomických odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem v letech 1998 a 2014 v České republice, na Slovensku a v Rakousku (v %; z dat v mil. jednotek národní měny, v cenách předchozího roku¹⁰)

	ČR		Slovensko		Rakousko	
	1998	2014	1998	2014	1998	2014
Zemědělství, lesnictví, rybnářství	3,9	2,8	4,9	4,6	2,2	1,5
Průmysl	31,9	31,7	29	26,6	23,9	22,1
z toho zpracovatelský	26,4	25,6	24,2	22,1	19,9	18,7
Stavebnictví	7,2	5,8	7,4	8,3	7,9	6,2
Obchod a opravy motorových vozidel	10,8	10,3	14,6	13,2	13	12,4
Doprava	6,5	5,4	7,0	7,0	5,7	5,6
Ubytování a stravování	2,9	2,0	1,5	1,5	3,9	5,0
ICT	3,9	5,2	3,3	4,2	3,4	3,3
Peněžnictví a pojišťovnictví	4,2	4,4	3,0	4,4	5,5	4,3
Činnosti v oblasti nemovitostí	6,4	8,5	7,6	6,4	7,9	9,9
Profesní, vědecké a technické služby	4,2	5,0	3,8	4,9	3,6	5,3
Administrativní a podpůrné služby	1,7	1,8	1,9	2,3	2,7	4,3
Veřejná správa a obrana; soc. zabezpečení	7,4	6,3	7,1	6,2	6,1	5,2
Vzdělávání	3,9	4,3	3,1	3,5	5,5	5,4
Zdravotnictví a sociální péče	3,0	4,1	3,7	3,5	6,0	6,7
Kultura a rekreace	0,8	1,0	1,2	2,5	1,0	1,3
Ostatní služby	1,4	1,1	0,8	1,0	1,6	1,5

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

¹⁰ Oproti obvykle uváděným strukturám v běžných cenách je zde v obavě, aby cenový vývoj v některých odvětvích nedeformoval zjištěné podíly, zvoleno vyjádření podkladových dat v cenách předchozího roku.

Při konkrétním pohledu na změny v ekonomické struktuře klesl významněji podíl odvětví dopravy na hrubé přidané hodnotě v ekonomice České republiky, přičemž v SR či v Rakousku zůstal za roky 1998-2014 fakticky zachován

Přestože se podle grafického znázornění změněné struktury tří sledovaných ekonomik podle hrubé přidané hodnoty tvořené v jednotlivých odvětvích vztahených k její tvorbě za danou ekonomiku celkem může zdát, že k velkým změnám za roky 1998-2014 nedošlo, při pozornějším pohledu posuny zřejmé jsou.

Například v České republice došlo ke značnému snížení podílu výkonnosti odvětví dopravy na celkově vytvořené hrubé přidané hodnotě (ze 6,5% v roce 1998 na 5,4 % v roce 2014). Jde o posun, který v takovémto měřítku zbylé dvě země nezaznamenaly. Na Slovensku zůstal podíl dopravy stejný (7 %), v Rakousku se snížil jen nepatrně (z 5,7 % na 5,6 %). Toto snížení váhy odvětví dopravy ve struktuře české ekonomiky není možné přesvědčivě zdůvodnit např. významným zmenšením váhy průmyslu a z něj plynoucí redukce přepravních výkonů (podíl průmyslu klesl jen velmi mírně, z 31,9 % v roce 1998 na 31,7 % v roce 2014, když zmenšení podílu bylo významnější u průmyslu zpracovatelského - klesl z 26,4 % na 25,6 % v roce 2014).

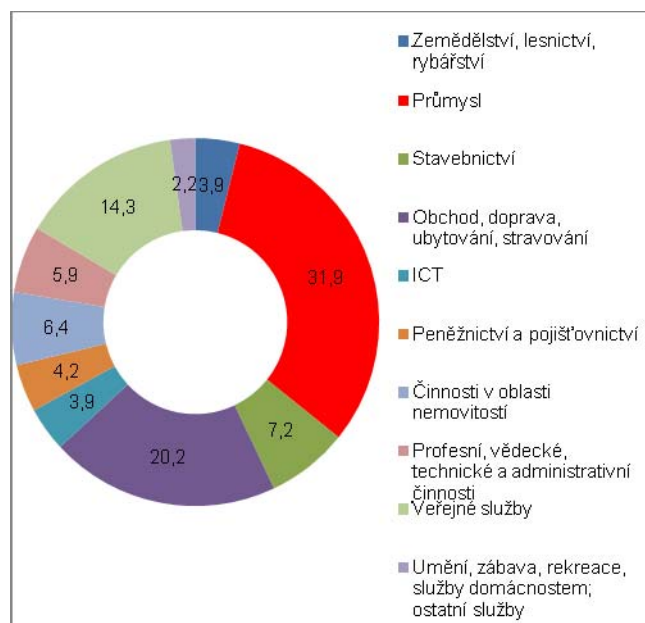
Podíl ICT v ČR výrazně vzrostl a je vyšší než na Slovensku a zejména v Rakousku

Výrazný je však v ČR růst podílu odvětví informačních a komunikačních technologií (z 3,9 % v roce 1998 na 5,2 % v roce 2014). To vykresluje ČR jako zemi vyspělou v tomto směru, protože ani SR s podílem 4,2 %, ani Rakousko se 3,3 % této proporce nedosahují. Za sledované období byla v ČR zaznamenána především silná expanze služeb mobilních operátorů, kterých využívaly české domácnosti v míře vyšší než je průměr EU nejen pokud jde o hlasové, ale zejména datové služby.

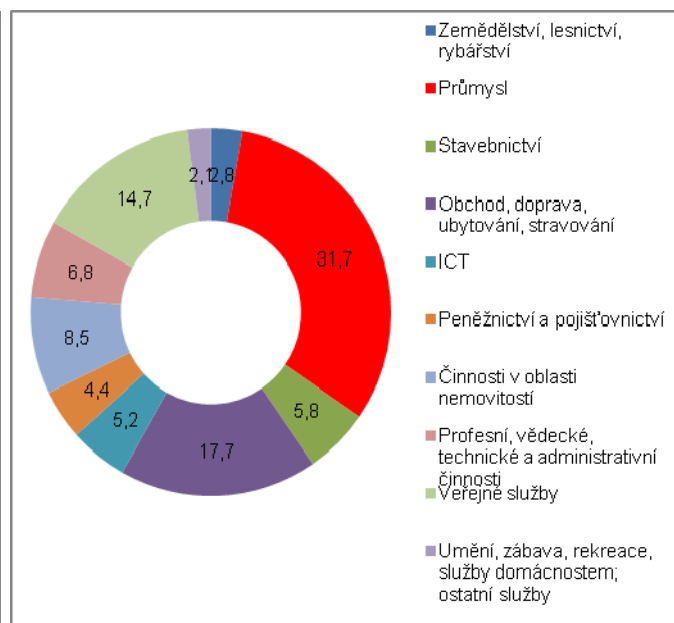
Narůstající podíl zdělávání v ČR a SR souvisí zřejmě s rozvojem soukromého školství

Růst podílu vzdělávání na hrubé přidané hodnotě v české ekonomice (z 3,9 % v roce 1998 na 4,3 % v roce 2014) může souviset s rozvojem soukromého školství, neboť podobný trend zaznamenalo v uvedeném období i Slovensko (růst podílu vzdělávání z 3,1 % na 3,5 % v roce 2014). Této dedukci nahrává i fakt, že v Rakousku, kde je již podíl soukromého školství vzhledem k delší tradici pravděpodobně vyšší, se podíl této sféry služeb za roky 1998-2014 naopak nepatrně snížil (z 5,5 % na 5,4 %).

Graf 45 Česká republika 1998 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jedn. v nár. měně, ceny předch. roku)

Graf 46 Česká republika 2014 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jedn. v nár. měně, ceny předch. roku)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

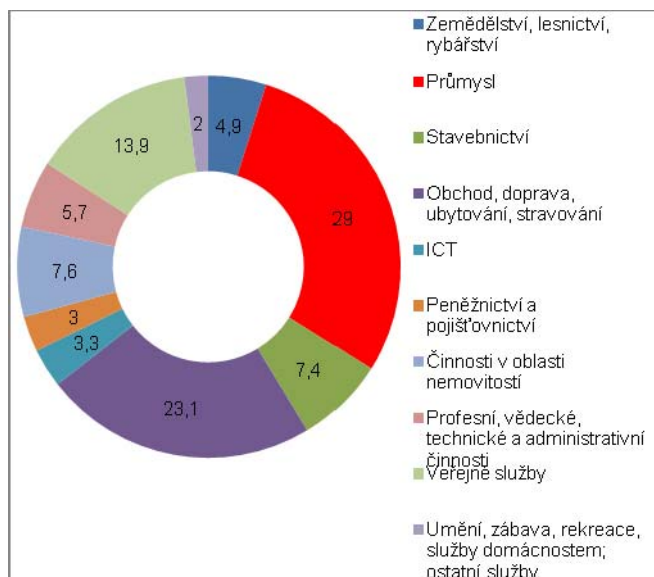
Na Slovensku stoupl podíl stavebnictví, v ČR a Rakousku poklesl

Na Slovensku došlo během let k dalšímu snížení váhy primárního sektoru a sekundárního sektoru na vytvořené hrubé přidané hodnotě v ekonomice. Oproti ČR a Rakousku však stoupl podíl stavebnictví ze 7,4 % na 8,3 %, což by naznačovalo významnou investiční aktivitu v ekonomice SR. Jak však bylo zjištěno v kapitole 4, právě růst fixních investic vykázala rychlejší Česká republika.

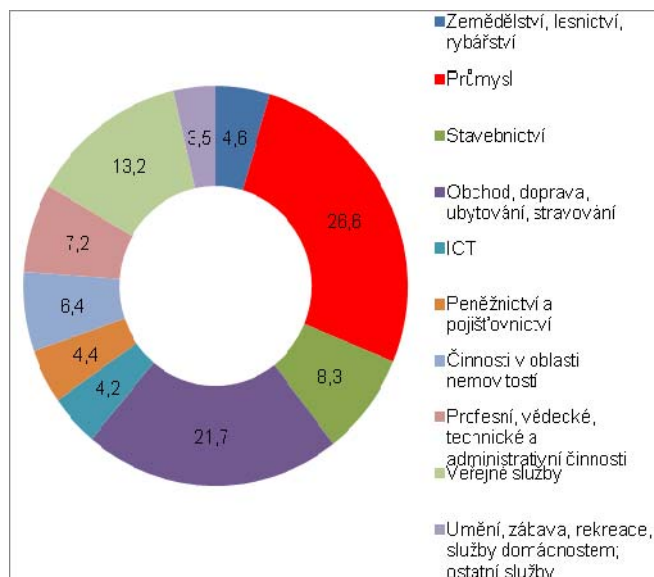
Developerské aktivity významně zvýšily svou váhu v ekonomice ČR a Rakouska

Růst podílu stavebnictví v SR však mohl souviset z optického pohledu s poklesy podílu developerských činností (ze 7,6 % na 6,4 % v roce 2014), kde ČR i Rakousko zaznamenalo růst. Oproti dvěma srovnávaným zemím však na Slovensku klesl i podíl zdravotnictví a sociální péče, což může souviset s odchody zdravotnických pracovníků mimo SR (hrubá přidaná hodnota v tomto odvětví, podobně jako i v dalších odvětvích veřejných služeb, je tvořena hlavně platy zaměstnaných osob).

Graf 47 Slovensko 1998 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jednotek v nár. měně, ceny předch. roku)

Graf 48 Slovensko 2014 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jednotek v nár. měně, ceny předch. roku)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

V Rakousku klesl podíl veřejných služeb, stejně jako v ČR nebo SR, ale oproti nim se snížilo i zastoupení některých tržních služeb ve struktuře rakouské ekonomiky...

I když je rakouská ekonomika v podílech terciárního a kvartérního sektoru ekonomikou vnímanou z pohledu struktury jako vyspělejší oproti ČR a SR, v některých odvětvích služeb podíly za roky 1988-2014 poklesly. Je to patrné např. v administraci státu a obraně, kde se podíl tohoto odvětví na hrubé přidané hodnotě v ekonomice snížil o 1,1 pb., tj. stejně jako v ČR nebo v SR, kde však byly podíly veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení v roce 1998 i 2014 oproti Rakousku vyšší. Ovšem nikoli jen v této sféře veřejných služeb, ale i ve službách tržních zaznamenalo Rakousko během let 1998-2014 posuny směrem k nižšímu zastoupení ve tvorbě celkové hrubé přidané hodnoty.

... což se týká především finančních služeb, jejichž podíl byl v roce 2014 nižší než v případě ČR či Slovenska

Relativně významně totiž oslabily v Rakousku finanční služby (z 5,5 % v roce 1998 na 4,3 % v roce 2014) a jejich podíl se tak dostal dokonce nepatrně níže pod úroveň podílu ČR a Slovenska (shodně 4,4 % v roce 2014). Lze to zřejmě přičíst dobré kondici českých i slovenských komerčních bank, které přečkaly finanční krizi roku 2008 bez problémů, což se nedá říci o finančním sektoru Rakouska (např. tehdejší problémy Erste Bank).

Výrazně naopak posílily developerské aktivity v Rakousku (podíl činností v oblasti nemovitostí stoupl o 2 pb na 9,9 % v roce 2014). Totéž proběhlo i v ČR s nárůstem podílu těchto aktivit +2,1 pb. za období 1998-2014, v jehož koncovém roce se tyto aktivity podílely na ekonomickém výkonu země z 8,5 %.

Relativně nízká váha ICT v ekonomice Rakouska do roku 2014 dále mírně klesla při růstu jejich podílu v ekonomice ČR a SR - Rakousko tak zaostává v

Poněkud překvapující je relativně velmi nízká váha odvětví informačních a komunikačních technologií v rakouské ekonomice, která se postupem let dokonce ještě snížila na 3,3 % v roce 2014. Chápeme-li toto odvětví jako hi-tech aktivity - kterými také v převažující míře jsou -, pak jejich rozvoj nezastihl rakouskou ekonomiku připravenou. Rozhodně tedy ne v míře, kterou hrála v evropském

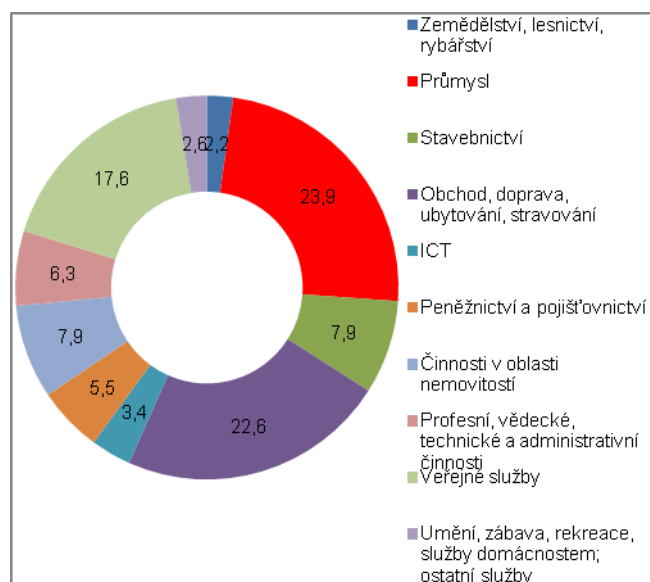
„nové ekonomice“...

kontextu, pokud jde o technickou progresi, na počátku prvních let minulého století).¹¹

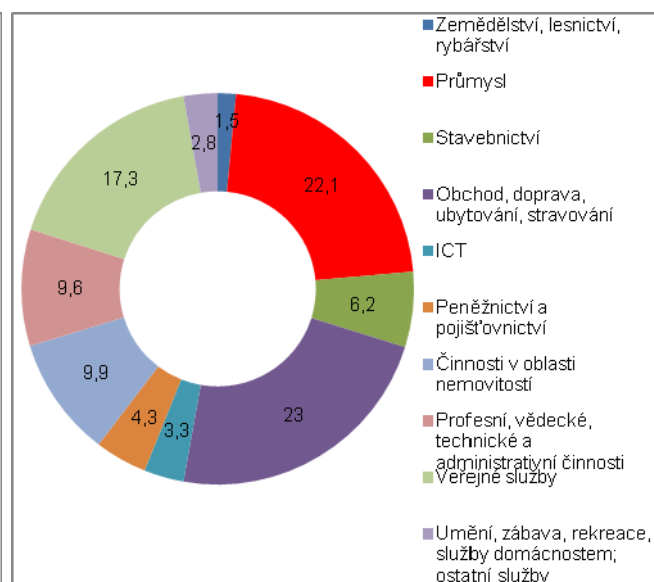
...při rostoucím podílu ve sféře profesních, vědeckých a technických služeb, což lze chápat jako jistou „kompenzaci“ slabého odvětví ICT v Rakousku

Naopak ale v Rakousku výrazně posílily aktivity ve sféře profesních, vědeckých a technických služeb. Jejich podíl stoupl z 3,6 % hrubé přidané hodnoty vytvořené v roce 1998 na 5,3 % v roce 2014, což bylo více než v ČR (5 %) anebo na Slovensku (4,9 %). To poněkud relativizuje výše uvedené konstatování o tom, že Rakousko „zaspalo“ pokud jde o zachycení trendu sílící váhy odvětví ICT v ekonomické struktuře země.

Graf 49 Rakousko 1998 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jednotek v nár. měně, ceny předch. roku)

Graf 50 Rakousko 1998 – podíl váha odvětví na hrubé přidané hodnotě celkem (v %, z mil. jednotek v nár. měně, ceny předch. roku)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

Pochybnosti ohledně teze, že čímž vyšší podíl služeb, tím vyspělejší ekonomická struktura země...,

Nelze však zřejmě jednoznačně tvrdit, že vyspělejší ekonomická struktura - měřeno podíly služeb (terciárního a kvartérního sektoru) na hrubé přidané hodnotě v ekonomice - je vždy jednoznačnou výhodou. Naopak, v době výstupu z krize v roce 2009 byly fakticky neúspěšnější ty země, v nichž byl podíl průmyslu v ekonomické struktuře země nejvyšší – v EU šlo o Německo, Českou republiku a Slovensko. Produkce a export průmyslového zboží přispěly v té době rozhodující měrou k obnově jejich ekonomického růstu.

... které potvrdil vývoj ekonomik ČR, SR a Německa v období poslední ekonomické krize v roce 2009

Ačkoli tedy ČR ani SR nejsou „ekonomikami služeb“ v rozsahu, který má Rakousko, umožňuje výroba zboží v daném rozsahu udržovat vysokou úroveň exportu zboží v obou zemích. ČR je mimoto velmi silná i importně, což však spíše než indikace výrazných dovozů pro konečné užití svědčí o přepracovatelském charakteru české ekonomiky.

¹¹ V první dekádě 20. století patřilo Rakousko k technicky nejvyspělejšími zemím, pokud jde o nedomodernější trendy vývoje. Bylo předním evropským výrobcem lokomotiv a další produkce související se železnicemi, stavělo tunely pod Alpami, spojilo po železnici poprvé Vídeň s Terstem. Rozvoj tehdy moderní železniční dopravy umožnil i do té doby relativně odlehkým místům v Rakousku zapojit se ekonomicky v daleko větší míře do chodu země (některé alpské lokality se staly velmi atraktivní z pohledu turistického ruchu a jejich příjmy z něj rostly násobně). První světová válka a pak rozpad mocnářství samozřejmě neměly příliš pozitivní vliv na ekonomiku Rakouska, za druhé světové války však známý vývoj nevedl k jejímu výraznému poškození, jako tomu bylo u zemí, na jejichž území se válečný konflikt odehrával přímo. Ve druhé polovině 20. století pak sílila ekonomická spjatost Rakouska s německou ekonomikou, která byla pro alpskou zemi velmi výrazným motorem růstu.